

॥ अथ आह विवेकः प्रारभ्यते ॥ 16067

श्रीगणेशायनमः॥ प्रसीदतुमनोहरिस्त्रिदशवैरिणीमंतिनीनवीनविधवाजनव्रतविधानदीक्षागुरुः॥ यदीययदयं कजस्म
 विगवीतसर्वतसः पुनर्भवगतागतजहतिवीतमोहाबुधाः॥ १॥ चिंतनानेकनिबंधसिद्धः सुसंप्रदायानुगतः सुदार्थः॥ नत्वाह
 रिहृद्रधरेणसम्यवितन्मतेऽद्भिविवेकएषः॥ २॥ आर्द्धनाभवेदवोधितपात्रालंभनपूर्वकप्रभोत्तदेव - तोद्देशकोद्रव्यत्याग
 विशेषः॥ तच्छ्राद्धमिहस्वरूपभेदेति कर्तव्यताकथनमंत्रनिर्णयविहितनिषिद्धदेशकालद्रव्यब्राह्मणादिकथनेनविवि
 च्यते तत्रादौ संक्षेपतः स्वरूपभेदः कथ्यते तत्रहृहसतिः नित्यनैमित्तिकं काम्यं हृद्धिआर्द्धतथैवच पार्वणंचेतिमनु
 नाआर्द्धपञ्चविधं स्मृतम् एतद्द्विद्वत्तं भविष्यत्युगणे अहन्यहनियच्छ्राद्धं तन्नित्यमितिकीर्तितं वैश्वदेवविहीनंतद
 शक्राबुदकेनतु एकोद्दिष्टतुयच्छ्राद्धं तन्नैमित्तिकमुच्यते तदय्यदैवं कर्तव्यमनुभोजयेद्द्विजान् कामायविहितं का
 म्यमभिप्रेतार्थसिद्धये॥ पार्वणेनविधानेनतदप्युक्तं खगाधिप हृद्धौ यत्क्रियते आर्द्धं तदुच्यते सर्वं मदीक्षपंका
 म्यपूर्वाद्देतूषवीतिना अमावास्यायां यत्क्रियते तत्पार्वणमुदाहृतं क्रियते वा पार्वणमित्यतिः अत्र नैमि
 त्तिकपदेन षोडशमेतन्नादान्यपिसंग्रह्यंते एकोद्दिष्टरूपत्वतैषां पार्वणपदेन गोष्ठी आर्द्धाद्यपि स्मृतं तरेणोक्तं संग्रह
 ते तेषां सर्वेषां पार्वणविधानात् अत्र यद्यपि पार्वणिभवं पार्वणमित्युत्पत्तिस्तथापि सुत्यतिमात्रमिदं सिद्धम्
 वस्तुतो देव आर्द्धपूर्वक षट्पुरुष आर्द्धपार्वणं अतएव स्याहे पार्वणं कुर्वन् न धो धेयातिमानवः यत्ति आर्द्धं नित्यिद्य अ
 ह्न्येकादेशे आर्द्धे पार्वणं तु विधियत इत्यादि स्मृतिषु देव आर्द्धपूर्वक षट्पुरुष आर्द्धविषयतयैव निषेधो विधिश्चोपपद्यते॥

अन्यथापर्वव्यतिरिक्तकालेपार्वणस्यासंभवाद्धिनिषेधानुपपत्तिः स्यतिसारमहार्णवहलायुधकल्पतरुपितृभक्तिपुस्तुतिः ।
 निबंधेषुपि औरससंज्ञकाभ्यांसाग्निकाभ्यांमृताहेपार्वणंकर्तव्यमिति यद्विनिश्चितं तदपिसंगच्छते अन्यथातद्वचनमसंभवा
 दयुक्तमेवस्यात् लोकेकेपिचप्रामाणिकास्त्वपरपक्षीयप्रतिपदादिआद्देशपिपार्वणपदं प्रयुजते आहारंभेप्रथमं आद्देश्यद्र
 व्यस्येकः तत्रनाप्रोक्षितंस्थोत्किंचिच्छ्राद्धैवैचकर्मणी तत्रनस्यशेनदद्यादित्यर्थः अनेनवाक्येनप्रोक्षणप्रोक्षोत्तत्र
 पुंडरीकाक्षोच्चारणेनेति क्वचिन्निबंधे लिखितं पुंडरीकाक्षस्मरणेनेतिक्वचित् तत्र शंखचक्रधरंविष्णुद्विभुजंपीतवासस
 प्रारंभकर्मणांविप्रपुंडरीकंस्मरेद्भूमितिमूलवाक्यं तत्रस्मरणमेवविहितमस्ति तथासुच्चारणस्मरणपूर्वकतया उ
 च्चारणेस्मरणमायात्येवेत्यविरोधएवेत्याचारानुगृहीतमुच्चारणंक्रियते तत्राविरुद्धफलकीर्तनमपिक्रियतेऽस्यसंप्रदाय
 तेनपुंडरीकाक्षः पुनात्विसुच्चार्यद्रव्यंसेकः ततःसंकल्पः तत्राद्यपार्वणश्राद्धमहंकरिष्य इतिपितृभक्तौसंकल्पः ॥
 अस्यसंप्रदायेतुतिशुद्धेखपूर्वकः पित्रादीनांप्रत्येकं गोत्रसंबंधिपदानामनुकीर्तनपूर्वकः संकल्पः क्रियते तत्रनाम
 गोत्राद्युच्चारणपूर्वकः संकल्पइतियुक्तः पक्षः तथाहिनांदीसुखेविवाहेचप्रपितामहपूर्वकं वाक्यमुच्चारयेत्प्राज्ञोअन्य
 त्रपितृपूर्वकमित्यनेनानुपूर्वीविशेषस्यकथनात् सामान्यतः पित्राद्यानुपूर्वीप्राप्यतेसानियमते अतआनुपूर्व्याड
 च्चारणं प्राप्तं गरुडपुराणादौश्राद्धप्रयोगलेखनेपित्राद्युच्चारणवाक्यंस्फुटमेव तत्तत्तिथिविशेषादेः श्राद्धप्रयोजकत
 यादेशकालोत्कीर्तनमपियुज्यते तथाचाद्यामुक्तमाशेषामावासायाममुक्तगोत्राणांपितृपितामहमपितामहानाममु

श्रीः का मु क श र्म णा म मु क गे त्रा णां मा ता म ह प्र मा ता म ह दृ ष् प्र मा ता म ह दृ ष् का मु क श र्म णां पा र्वा ण आ द्म हं क रि ष्ये इ त्ये
 वि वं सं क ल्पः क र्त्तव्यः अ त ए व पि तृ भ त्ता वै को हि ष आ द्दे नि स आ द्दे चा स्म हि त्रि त क्र मे णै व सं क ल्प वा क्य लि खितं त तो गा
 य त्री ज पः सं क्रो प वि श्र ज ज पे ष्टी मा नू ग य त्री त द्नु ज्ञ ये ति य द्य पि वा र सं ख्या न श्रू य ते त था पि स्थानं त री य गा य त्री ज
 पा दौ प्रा य शो वा र त्र या भि धा ने ना त्रा पि वा र सं ख्या कां सा यं सै वो प ति ष्ट त इ ति प्रा मा णि का चो रो प षं भे न वा र त्र यं ज पः
 ज पे च वि श्रे षः के चि त्प्र व ण व्या ह ति र हि तां शु द्धा मे व गा य त्री ज पं ति के चि त्प्र ण व व्या ह ति पू र्वां ज पं ति त त्र द्द्वि ती
 यः प षो यु क्तः त था हि प्र ण वः पू र्व मु च्चा र्थो भू मु वः स्व स तः परं गा य त्री प्र ण व श्चां ते ज ये ह्ये व मु द्दा ह त भि ति यो गि
 या न्त व ल्क्य वा क्ये न गा य त्री ज प वि धा ने सर्व त्र प्र ण व व्या ह ति पू र्व क त या व्य व स्था पि त त्वा त् न चो न्ना त्स गी नं त रं स प्र
 ण वां स व्या ह ति कां गा य त्री ज पे दि ति का त्या य न स्त्रे प्र ण व व्या ह ति सा हि त्या भि धा ना द न्य त्र त यो र सा हि त्यं य र्थ व स्य ती ।
 ति वा च्य म् वा क्य यो र्भि न्न व क्तु क त्वा त् त था हि म थ मं गा य त्री ज प वि धा य कं त्र ह्य पु र ण वा क्यं द्वि ती यं ज प वि धा य कं
 का त्या य न स्त्र म् एक व क्तु के च वि धा ने वि शि ष वि धिः श्रे ण नि षे धा भ्य नु र्गा फ ल को भ व ति पु र णे सर्व शो वा प्र त्य मे कं क
 र्त्तं भि ति या या त् यो गि या न्त व ल्क्य वा क्ये वि हि त प्र ण व व्या ह ति सा हि त्य स्या व श्य को प स्थि ते च्च न च त स्मा हि त्य स्या व श्य को प
 स्थि तौ का त्या य न स्त्रे त स्मा हि त्या भि धा न म न र्थ क मा प द्ये ते ति वा च्य म् का त्या य न सू त्रं क लाः क ले च न्या य ल भ्य स्य म मा
 णां त र सि द्ध स्त्र चार्थ स्यै की कृ त्सा भि धा न म् ते न त त्सा हि त्ये स्त्र स्या नु वा द्क ता परि भा षा वा क्ये नै व सा हि त्य मा षेः सि द्ध त्वा

तत् तस्यास्यैव व्याहृति सहित या एव गायत्र्याः प्रथममपि त्रिर्जोपः सुगतिशोपाने त्रिरिति सुटमेवोक्तम् तत्र देवताभ्युदिति त्रिर्जोपः त
त्रापिसंप्रदायभेदः देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव चानमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमोनमः इति त्रिजसनेपिभिः पठ्यते नमः
स्वधायै स्वाहायै नित्यमेव भवंत्विति तु सामगौः पठ्यते इति केषां चिद्द्विपरीत्सेनविभागः तत्रास्माकं प्रथमः पक्षः तत्रोपदे
शाएव शरणम् तत्त आसन्नोत्सर्गः सति विवादः तत्त आवाहनम् तत्रापत्रकेषिञ्चाद्वेविञ्चान्देवानहमाहाहयिश्चेपितृ नहमावा
हयिष्यदिति प्रश्नः क्रियत इति संप्रदायः ततोऽर्घकरणं तत्र शन्नोदेवीरिति जलप्रक्षेपः तिलोशीतितिलप्रक्षेपः तत्र स्वाहातो
यं मंत्रोवाजसनेपिभिः पठनीयः वाजसनेयिकल्पे कात्यायनसूत्रे स्वाहातस्यैवोपदेशात् नच लिपिमात्रमत्र शरणं परंपरासिद्ध
त्वादुपदेशस्य गुणिसर्वस्वनाम्निमंत्रव्याख्यानग्रंथेषु हे श्यतया स्वधांतोयं मंत्र इति भ्रमो हेयः कात्यायनसूत्रे स्वाहातस्यैवोप
देशादित्यभिधानेनोपदेशस्य परंपरासिद्धतयास्यैर्योत्त॥ अत्रपवित्रोपरिजलांतरवाजसनेयिनः केचिद्ददति सामगानामुदका
तरदानमेतदिति कृतानकेचिद्ददति तत्र दत्तदर्भेदके हस्ते विभ्यश्च पृथक् पृथक् इति वायुपुराण वाक्यप्रमाणं निभामकाभा
वादिति सर्वेषां यजुर्विदामपि जलांतरदानमुचितं ततो यादिव्यादिति पाठः तत्र आपः शिवाः सठं स्योनां सुहवा इत्यत्र केचित्
यं मंतालव्यशकारं पठतिकेचित् ठं कारं शून्यं दन्यमैव सकारं पठति तत्र यजुर्विदार्ढं कारं सहितोदं त्यः सकारः पठनीयः ॥
यजुर्वेदीयत्वात्समं तस्य संदं त्यसकारोपि परंपरेपदेशस्यैर्योदिति ततो धीत्सर्गः तत्रोत्सर्गवाक्ये प्रथमं यजुःप्रत्ययोच्चारणम् त
तोदेष्यद्रव्योच्चारणम् असावेषतेऽर्घ इति कात्यायनेनानुपूर्वी विशेषोपादानात् तयाच एषवो हस्तार्घः एषतेहस्तार्घ इति वाक्यं

आः ततः पित्राद्यर्घपात्राणां न्युञ्जीकरणं तत्र प्रपितामहार्घपात्रस्य मवशिष्टजलादिपितामहार्घपात्रैकत्वात् तदपि पित्रार्घपात्रैकत्वात् औ
 विः पितृभ्यः स्थानमसीति एकदेवपात्रत्रयस्याधोमुख्यस्यापनं कैचित्प्रथमं पितृपात्रं न्युञ्जीकृत्य तदुपरि पितामह
 पात्रं तदुपरि प्रपितामहपात्रं न्युञ्जीकुर्वेति एतत्तु न मनोरमम् पितृभ्यः स्थानमसीति न्युञ्जपात्रं विदधातीति कात्यायनेन त्रया
 णामेकदेवस्थापनविधानात् ततो गधादिदानं पात्रपक्षे प्रत्येकं तत्प्रतिपादनम् ततो जलादिनाचतुष्कोणमंडलकरणम्
 अत्र मंडले दिगुपक्रमनियमः प्रमाणाभावान्नास्ति ततो जले आहुतिर्द्वयोहोमः तत्रानेव्यंजनयोगो न कर्तव्यः उद्धृत्य घृता
 क्तमलं एच्छत्सन्नौ करिष्य इत्यत्र घृताक्तान्नमात्रस्य विधानात् शुहुयाद्व्यंजनं क्षारवर्जमन्नं ततो जले इति विष्णुपुराणेषु यवा
 क्वांतरे निषेधाच्च ततो भूस्वाम्यन्नदानं ततो हुतशेषपक्षेपः पात्रेषु ततः प्रत्येकं परिषेवणं ततो मधुघाता इत्यादि क्रकृत्त्रय
 पाठः मधुमधुमध्वित्तिचपाठः अत्र वहूनां मधुमधुमध्विति मंत्रपाठस्यानचरणं तत्रास्मन्नतेऽन्नं मधुमयं कृत्वा मधु
 वाताभिमंत्रितमितियमवाक्ये मधुघाता इति पदस्य मधुप्रकाशकमंत्रोपलक्षणपरत्वान्मधुनक्तं मधुगान् इति क्रकृत्त्रयो
 पस्थापकचम मधुमध्वित्यस्याप्युपस्थापकत्वम् मधुप्रकाशकत्वस्य तौल्यत्वात् अत एव सुगति सोपाने सर्व आहुप्रयो
 वेऽन्नावसरे मधुमधुमध्वित्तिच सर्वत्र लिखितं अत्रान्नोत्सर्गानंतरं गायत्री मधुघाता इत्यादि जपः ततो न हीनपाठः इति
 सुगति सोपानादौ भवशर्म प्रतिहस्तकप्रथेकमः अन्नोत्सर्गानंतरं मनहोमपाठः ततो गायत्री मधुघाता इत्यादि पाठ इति पितृ
 भक्त्यादौ क्रमः तं दनयोः क्रमयोर्द्विकल्प एव स व्याहृति कां गायत्री मधुघाता इति क्रचं जस्त्रायथा सुखं वाच्यं भुञ्जीरं सेषि वा

म्यता इति याज्ञवल्क्य वाक्यानुसारेण सुगति सोपानादिलेखनं कात्यायन सूत्रमंत्रानुसारेण पितृभक्त्यादिलेखनम् तथा च का
 त्यायन सूत्रम् वैश्याव्यवायजुषुवालेनैगुष्टमवगाद्योषां स्विष्टमृन्मन्दद्याच्छक्त्यावाप्तुजपेद्याहृतिपूर्वोसप्रणवांगायत्रीम
 धुवाता इति स्वचमिति अस्मत्संप्रदाये तु प्रेतश्चाद्देशु मतिहस्तकभवशर्मग्रंथे नम्य वहभः तदितरश्चाद्देशु पितृभक्तिले
 खनानुसारेण व्यववहर् ॥ अत्र द्रुदमन्त्रमिमा आप द्रुदमाज्यमित्यन्त्रजलघृते घंगुष्टनियोजनमिति । बहुषु नवीनग्रन्थे
 बुलिखितं द्रुदमन्त्रमिमा आप द्रुदमाज्यमित्यन्त्रजलघृते घंगुष्टनियोजनानंतरमिदं हविमिति पुनरन्तेष्वप्यंगुष्टनियोज
 नमिति प्राचीनसंप्रदायः तदनयोः पक्षयोः प्राचीनसंप्रदायः प्रामाणिकः तथा हि कल्पतरौ श्राद्धकांडे वैठीनसिः द्रुदं ह
 विरित्सेवंसांगुष्टमन्त्रविधिर्वात्स्येणैभ्यो दद्यात् ॥ अस्यायमर्थः ॥ अन्नविधिरन्त्रप्रकारः पायसादिः सत्राह्मणांगुष्टनियोजनपूर्व
 कमिदं हविमिति यथा धायसंकल्पनीय इति लिखितं अन्नान्नोत्सर्गवाक्ये एतत्तैन्नसोपकरणं स्वधेति क्रमः एवमर्घ्येण्डसू
 त्रदानेष्वपि मथमंते पदोच्चारणं ततो देयद्रव्यनामोच्चारणं कर्तव्यम् कात्यायनादौ तथैव वाक्यप्रवणत्वेन तत्र श्राद्धेषु ब्रह्म
 पुराणाद्यनुसारेण वाक्यम् तत्र नायं नियमः ततः पवित्रजपानंतरमन्त्रविकरणम् तत्र मन्त्रद्वयम् अग्निदग्धाये जीवा
 ये प्रदग्धाः कुले मम भूमौ दत्ते न त्वयं तु तत्प्रायां तु परंगतिमित्येकः अग्निदग्धाश्च ये जीवा ये ष्यदग्धाः कुले मम भूमौ दत्ते न त
 वं तु तत्प्रायां तु परंगतिमित्यपरः तत्र यजुर्वेदिनां नियमतः प्रथममंत्रेणैवान्विकरणं कात्यायनेन तस्यैव गृहीतत्वात्
 वेदभूम्यानाद्वितीपमंत्रः षैरणिकत्वात्प्रयोध्य इति तत आचमनं ततो हरिस्मरणं ततो गायत्रीमधुवाताजपः स च संव्येन

आ० अपस्येनप्रमाणाभावात् आद्योपक्रमगायत्रीजयत् नचपूर्ववद्गायत्रीजपित्वेति कात्यायनसूत्रे पूर्ववदित्यतिदेशादपस्य
 वि० प्राप्तिरितिवाच्यं पूर्वमपस्योपदेशाभावात् तथाचतत्रपूर्ववदित्यनेन पूर्वोपदिष्टमणवव्याहृतिशाहियस्यातिदेशः भवशर्मप्र
 तिहस्तकमते ऽत्रगायत्रीमधुघाताजपोनास्ति ततः पिण्डस्थाने ऽपस्येनरेखाकरणम् उल्बुकभ्रामणम् छिनमूलकुशा
 स्मरणम् स्येनदेवताभ्यपित्भ्यश्च द्रुतिजपः ततोऽपस्येनपिण्डस्थानेऽवेनेजनदानम् ततः पिण्डोत्सर्गः तत्रापितेपद
 स्मप्रथमततः पिण्डः स्वधैतिवाक्योच्चारणम् ततः करप्रोक्षणं तत आचमनं तत्रत्रिरचम्येत्यभिधानात् चुलुकत्रयात्मक
 साचमनपदार्थस्यनिरित्यनेनान्वयात् चुलुकनवतयाऽऽचमनंमयंतेवसुतस्त्वाचमनस्वरूपस्यचुलुकत्रयात्मकस्ये
 वस्वरूपेणोपादानमनुवादात्पत्वादिति भावित्ततोऽत्रपित्त्रद्रुत्याद्यनुष्ठानततः प्रत्यवेनेजनंततोनीवीविस्त्रसनंततः
 आचमनंततः सव्यहस्तेनसूत्रमादायदक्षिणहस्तेनवामान्वारब्धेनपिण्डोपरिसूत्रधारणंमोद्रुतिपठित्वाऽंएतद्ःपि
 त्तरेवासद्रुतिप्रत्येकमविक्रतेनमंत्रेणततस्मदुत्सर्गः ततस्सूक्ष्मीगंधादिदानं ततोऽस्योदकदानादिअत्रायत्रकेआ
 द्ःस्योदकदानादीनिकेचिन्निवर्तयंति प्रतिवचनाभावात् तन्वयुक्तं एवंसतिप्रथमगायत्रीजपादेरपिनिवृत्तिरपद्येता
 ब्राह्मणानुष्ठानाभावात्स्माद्ब्राह्मणभावे ब्राह्मणकर्तृकाभ्यनुष्ठानप्रतिवचनादीनिनिवर्तंतांभोजनवत् ननुयजमानक
 र्तृकजपादीनिनिवर्तंते अन्तोत्सर्गोदिवदिति तत आशीः प्रार्थनंतत्रदातारो नोभिवर्द्धंतोवेदः संततिरेवचैसत्रवेद
 शब्दप्रथमैकवचनांतस्यास्त्रसंप्रदायपाठः कात्यायनसूत्रेप्रथमैकवचनांतस्यैवपरंपरोपदेशात् अग्निपुराणादे०

तथादर्शनाच्च ततः सूष्णीपिण्डोपरिसपवित्रकुशत्रयदानं ऊर्ज्ज्वहनीरितिजलधाएदानं पिण्डोत्थापनम् उल्लुकस्यच्छिन्नमू
 लानां चान्नौ प्रसेपः अर्घपान्नोत्तानीकरणं दक्षिणदेवताभ्य इतिजपः दीपनिर्वापनहस्तपादप्रक्षालनम् आचमनम् विष्णुस्म
 रणम् आद्वीपद्रव्यस्य ब्राह्मणेप्रतिपादनम् एकोद्दिष्टेतु एकस्योद्दिष्टतया एकवचनात् प्रयोगेण वाक्ये उं अद्याऽमुकमासीत्
 यामुकतित्यौ अमुकगोत्रस्य पितरऽमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाद्ग्रहं करिष्य इति संकल्पवाक्यम् आश्विनकृष्ण
 चतुर्दश्यां शुक्लतादीनां मेकोद्दिष्टम् श्रुत्वा दिहेतुकमरणयोगिना माश्विनकृष्णचतुर्दशीं श्राद्धधिकरणं विधीयते त
 याच निमित्तानां तदधिकरणोपस्थितिमात्रेण च रितार्थत्वात् संकल्पवाक्ये निमित्तोत्पत्तिरिति उं अद्याऽश्विनकृष्ण
 चतुर्दश्याममुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मण एकोद्दिष्टश्चाद्ग्रहं करिष्य इत्येवमेव संकल्पोयुक्तः एवमशौचादिनां त्रैया हेसाव
 स्त्रिकैकोद्दिष्टश्चाद्वाक्यैः शौचांतैः सतियातिथिः प्राप्यते तस्यामेकोद्दिष्टश्चाद्ग्रहं करिष्यम् शुचीभूतेन दातव्यं यातिथिः प्र
 तिपद्यते सातिथिस्त्रयकतव्यानत्वन्यावैकदाचनेति वाक्येन शौचावस्थाप्राप्ताप्रथमतिथिः श्राद्धधिकरणत्वेन बोध्यते तत्रा
 पि निमित्तोत्पत्तौ प्रयोजकप्राप्तित्थेरेवोत्पत्तः प्रयोजकः तथा चाद्यामुकमासीया मुकपत्नीया मुकतिथावमुकगोत्रस्य पि
 तुरमुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाद्ग्रहं करिष्ये इत्येवं संकल्पो न्यायः प्रेतश्चाद्ग्रहं रूपायैकोद्दिष्टे विशेषः तत्र प्रेतत्वविमुक्ति
 हेतुषोडशश्चाद्वातर्गतैकादशहश्चाद्ग्रहं करिष्ये इत्येवं सुगतिसेवापाने वाक्यम् तन्नयुक्तं अहाशौचमासिकाशौचांतदि
 तीयदिने एकादशाहपदस्मानन्वयात् नचाशौचान्द्वितीयदिनश्चाद्ग्रहस्य नामैवेदं परिभाषिकं तथा विधानात् नचैकादश

५
 श्री
 वि
 हपदसाशीचांत द्वितीयदिनोपलक्षकतयाऽशीचांत द्वितीयदिनोपस्यापकमेवैकादशाहपदं मुख्यशब्दसंभवे पौरुषेयवाक्येऽ
 पलक्षकशब्दप्रयोगस्याऽन्याय्यत्वात् स्वायत्तेपदप्रयोगे किमित्यवाचकंपदं प्रयोक्ष्यामहे इत्यभिधानात् नचागमएवैकादशा
 हपदेनाशीचांत द्वितीयदिनश्चाहमुपलक्षितमिति तत्पदप्रयोगस्य स्वायत्तत्वाभावइतिवाच्यम् तेनप्रकारेणस्मृतिष्वश्रवण
 त्तस्मात्तेतलविमुक्तिहेतुषोडशश्चाह्वातर्गताद्यश्चाह्महंकरिष्यइतिसंकलयोयुक्तः तथाहिद्वादशप्रतिमास्यानिआद्यं
 षाण्मासिकेतथासपिंडीकरणंचेतिप्रेतश्चाह्वानिषोडशेशेतिवाक्येषोडशश्चाह्वात्तद्वादिनाम कथनंततश्चतेषुमध्येकिं
 कुत्रविधत्तव्यमित्यपेक्षायामाद्यमेकादशेहनीति अशौचांत द्वितीयदिनमाद्यश्चाह्वाधिकरणत्वेनविदधाति तथाचा
 द्यपदेनैवसंकल्पः कर्तव्यः सर्वोशीचांत द्वितीयदिने मुख्यशब्देपस्थितत्वेनाद्यस्योभ्यत्वात् षोडशश्चाह् गणनायामाह
 शब्देनकीर्तनान्मूलवाक्यो द्वित्रिखितप्रकारेणैवकीर्तनं लौकिकवाक्येषियुज्यते अन्यथायाहच्छिकतत्तदर्थोपस्थापकः
 शब्दपरिग्रहे सर्वत्रागमप्रतिपादितार्थोपस्थितावनियमप्रसंगः नन्वेवमूनषाण्मासिकेतवाधिकपदेनसंकल्पवाक्येषां
 ण्मासिकहयकीर्तनसंगच्छते मूलवाक्येषाण्मासिकपदेनोत्कीर्तनात्तत्पदोत्कीर्तनस्यैवमयुक्तत्वात् इतिचेन्नषाण्मा
 सिकेतयेति संक्षेपेणतयैरित्यभिधानात् अहृष्टशब्देनधर्माभिधानवत् तथाचमुख्यशब्दत्वाद्नषाण्मासिको
 नवाधिकपदेनोत्कीर्तनसंगतं अनेनैवाशयैर्नैतयोरेवौनषाण्मासिको नवाधिकत्वेनमसिद्धिरिति विवरणंकृतं पितृभ
 जोश्रीदत्तोपाध्यायैः अतएवहृदशप्रतिमास्यानीति मूलवाक्येनप्रथममासिकादीनामेवाभिधानात्प्रथममासिकादि

पदेनैव संकल्पः सर्वेषां निर्विवादः प्रथममासिकादिप्रयोगवाक्यं निर्विवादं सपिण्डीकरणेपि वाक्ये विवादाभाव आ
 र्धजलसंयोजनेपि षण्डसंयोजनेत्र विवादः तत्र केचिद्विभागसंयोजने च मंत्रान्वयं कुर्वन्ति केचित्संयोजनमात्रे तत्रोभयत्र
 मंत्रान्वयः क्रियते इति युक्तम् । पक्षः तथा हि प्रेतपात्रं पितृपात्रे षासि चति ये समाना इति द्वाभ्यामेते नैव पिण्डो व्याख्यात इ
 तिकात्यायनस्त्रेण संयोजने मंत्रान्वयो बोध्यते निरुप्य चतुरः पिण्डान् प्राह दप्रतिनामतः ये समान इति द्वाभ्यामाद्य
 तु विभजे त्रिधा स्पष्टमधिः पूर्वमर्धपात्रचतुष्टये इति वाक्येन विभागे मंत्रान्वयो बोध्यते अत उभयत्र मंत्रान्वयः
 प्रामाणिकः न च काल्पायनसूत्रश्रुतसंयोजनमात्रान्वयवलेन विभजेदित्यस्य मुख्यार्थस्योक्तः निरपेक्षश्रुतवाक्य
 योऽसुल्लवलतया वाध्यवाधकभावाभावेन भिन्नविषयतायां विरोधाभावेनैकस्या परवाक्यस्य पदमुख्याथेत्याजनेऽ
 सोमय्यात् अन्यथानिरूप्येति वाक्यश्रुतविभागान्वयवलेन कात्यायनसूत्रश्रुतावसेचनपदस्यैवार्थोत्तरकल्पना किं
 न स्यात् विनिगमनाविरहात् प्रत्युत एकस्य द्रव्यस्य द्वयत्रयेण क्रमेण समसंयोजने विभागस्यावश्यकत्वाद् विभागप्रसि
 त्वापि मंत्राये सायाश्रुपस्थितमंत्रान्वयस्य योग्यत्वाद् विभागे मंत्रान्वयश्रुतः तत्रैकविनियोगप्रयुक्तत्वान्मंत्रयोरदा
 विवमणवोच्चारणमध्येपीति अत्रास्योदकदानवाक्ये प्राह विशेषणत्वेनोपात्तानां षष्ठ्यानां पदानां दानोद्देश्यभू
 ताभिधायकानां च षष्ठ्यानां पदानां प्रयोगे यौर्वापर्येऽनियमोद्दृश्यते तत्रोभयत्राप्यन्वयप्रतीतेरवैकल्यात्फलतो
 नविशेषः एवं दक्षिणादानवाक्येपि अशुद्धयिकसंकल्पवाक्येपि न विवादः नादीमुखे विवाहे च प्रथमतः पूर्वकम् ।

वाक्यमुच्चारयेत्प्राज्ञो अन्यत्र पितृपूर्वकमिति यद्यप्यस्ति प्रपितामहानुपूर्वीवाक्यकारणे प्रमाणं तथा षुपदेशानुरोधस्तित्
 पूर्वकं भववाक्यं क्रियते तत्रोपदेश एव बहुप्रामाणिकानुमतः शरणं वस्तुतः प्रपितामहपूर्वकं वाक्यं युक्तं अत्र पित्राद्यर्धपा
 त्रेषु प्रपक्षेपे विवादः तत्र तिलप्रक्षेपमंत्रातिदेशे न यवादिपदप्रक्षेपे न पाठइत्यभिमानो बीजं वस्तुतोऽतिदेशे न प्रमा
 णं हलायुग्ननिबंधे मुख्यत एव मेवास्य मंत्रस्योपदेशादिति तत्र यवोसिसेमदेवत्यो गोसो देवनिर्मितः प्रयत्नमद्भिः
 इतः पुष्ट्यानां दीमुखान्घ्नो कान्त्रीणां हिनः स्वाहेत्यस्य संप्रदाये पाठः स च हलायुधनिबंधे तथैव मंत्रस्य लेखनादुप
 देशस्य परंपरा प्राप्तत्वे न स्थेय्याच्च तथैव युक्तः प्राचीनपितृभक्ति आह्वकलादिग्रंथेषु तथैव लेखनाच्च केषु चिद्ग्रंथे
 षु ग्रंथार्थित्वानां दीमुखान् पितृलोकान् प्रीणाहिनः स्वाहेति पितृनितिपदमधिकं दत्तमस्ति तदधिकं मेवेति
 अत्र भूस्वाम्यनदानोपदेशैव विधिं कुर्वेति तन्न युक्तं तस्याभ्युदयिकवहिर्भूतत्वेन देवविधौ प्रमाणाभावात् तथा
 च पित्र्यविधिनैव युक्तं इति अत्र नां दीमुखाः पितरः प्रीयंतामित्यस्य स्थाने इति कात्यायनसूत्रं तत्रान्यत्र कथि
 त्तवच्छंयतपदवारणार्थं प्रथमांतपदेन निर्देशः पितरः प्रीयंतामिति चोक्तं एतदेव वाक्यमत्र प्रयोक्तव्यमिति केचि
 त् असत्संप्रदाये तु आह्वानं तत्र त्रयस्यैकोद्देश्यतायां बाधकाभावात् वाक्यस्य वच्छंयतपदाक्षय्यपदप्रयोगनिवा
 रणार्थत्वेन चरितार्थत्वात् अमुकगोत्राभातोऽभ्युदयिकदेवीनां दीमुखीद्विदत्तैतदन्नपाना आभ्युदयिक आह्वेभिमीय
 ताभिति वाक्यं क्रियते अत्र वैदिकमंत्रेषु पिनां दीमुखपदं योजयित्वा पठंति अत्र नां दीमुखाः पितरो मादय ध्वम् ॥

आ०
 वि०
 ६

देवविधि
 मध्यमा
 २५
 रा०
 ६

ननोवोनां दीमुखाः पितरो रसायेत्यादि क्रमेण तन्मयुक्तम् मंत्रे पितृद्योजनस्यामागणिकत्वात् लौकिकवाक्येष्वेवनां दीमुखा
नृपितृनृणां वाहयिष्ये इत्यादि ज्ञापकारेण प्रतिपदंस्त्रेनां दीमुखपदयोजनात् नित्यश्राद्धेऽपि गोत्रसंबन्धिपदानामुच्चारण
पूर्वकमेव वाक्यपितृभक्तावपितृभैव लिखितं अत्र केचिद्दक्षिणादानं कुर्वन्ति तन्मयुक्तम् हतं यद्गमदक्षिणमिति वाक्ये
नदक्षिणाया आवश्यकत्वं व्यत्वेन बोधनात् यद्गमपदेन तत्र श्राद्धस्याभिधानात् प्रकरणान् च नित्यश्राद्धमद्वैवं स्याद् ।
दक्षिणापिण्डवर्जितमिति वाक्येन विशेषदक्षिणानिषेधः अकरणेऽनिष्ठप्रवणस्यान्यथास्थापयितुमशक्यत्वात् दक्षिणा
पिण्डवर्जितमिति वाक्येऽन्वयस्यान्यथाप्युपपत्तेः सामान्यतः श्राद्धदक्षिणाविधेर्वाधकत्वाभावात् तथाहि श्राद्धपह्नवे व्या
ख्यातम् नित्यश्राद्धमद्वैवं स्यादघृषिण्डविवर्जितं च दक्षिणादेयेत्याक्षिप्यते तेन तत्र नित्यश्राद्धे दक्षिणादेयेत्यर्थः इति ए
वं स्मृत्श्रृणोणादिवाक्येषु ह्यशमन्यथायेजंयितुं सुकरं दक्षिणावोधकवाक्यमनन्यथासिद्धमिति अतएव पितृभक्ताव
पात्रकनित्यश्राद्धमयोगलेखनेपि ततोपथाशक्तिदक्षिणां दद्यादिति सिद्धं बहुदक्षिणादानं लिखितं नित्यश्राद्धमद्वैवं स्यादर्घ
पिण्डवर्जितमिति वाक्यं लिखितं तेन दक्षिणाविषेधशंकापिनवत्ता रितानित्यश्राद्धाभिधायकं वाक्यमवतीर्य तत्र चा
घृषिण्डवाहनविश्वेदेव श्राद्धानि निषिद्धानि पूर्वदिननियमश्राद्धदिननियमश्रौकरणाश्राद्धेत्तरकर्मज्ञातिभोजनात्याचा
रान्निवर्तते इति च निषिद्धपरिगणनदक्षिणानगणितापितृभक्तौ स्मृतिसारादावपि दक्षिणादानं कर्तव्यमिति लिखितम्
अतोमीमांसकानामप्यपात्रकैपिनित्यश्राद्धे दक्षिणादानसप्रतिपत्यानिर्धिकल्पिकं दक्षिणादानं तीर्थश्राद्धेषु विशेषः ॥

तथा आमलिनैव कर्तव्यमर्घोवाहनवर्जितमिति तथा च देवीपुण्ये तीर्थेषु ब्राह्मणान्नेव परीक्षितकदाचन अन्वार्थिनमनु
 वि० प्राप्तं भोज्यं तं मनुजं वीत् सक्तुभिः पिण्डदानं च संयावेः पायसेन वा कर्तव्यमपि भिक्षुं पिण्याकेन गुडेन वा देयं तु तिलपिण्या
 कं शक्तिमद्विर्नरैः सदा आहृतुं तत्र कर्तव्यमर्घोवाहनवर्जितं शुद्धां सगंधकाकानानैव हृष्टिहंतं च यत् आहृतं तैरि
 कंरे अपि तृणात् द्विकाकं अकाले पशुवाकाले तीर्थेषु आहृतं यानरैः प्राप्तेरेव सदा कार्यं कर्तव्यं पितृ तर्पणं पिंडदा
 नंततः अस्मिन् पितृणां चातिवद्भ्रमं विलंचो वातिकर्तव्येन च विघ्नसमाचरेत् संयावेद्यत गोक्षीरगोधूमासाधितो भोज्यविशे
 षश्च पिण्याकस्तिलखलिः पुनस्तिलपिण्याकपदं तिलमात्रविधायकमिति पितृभक्तिः अकालैव हितामावासादि
 स्मतिरिति पितृनिषिद्धेऽपि निषेधविधानविरोधात् न च निषेध एतदतिरिक्तविषयः सामान्ये वाधकाभावात् न चैत
 देववाक्यवाधकप्रसूतस्यान्यथोपादानादिति एवमेव च पितृभक्तिः पिंडदानमुखेन प्रधानं आह्वयविधानमेव तत्र तत्तद्
 व्यक्तैरेव आहृतुं तत्र कर्तव्यमिति स्वयमेवाभिधानात् पिंडदानंततः शस्त्रमिति तीर्थे केवलपिंडदानमपि कर्तव्यमिति
 बोधितं प्राप्तेरेव सदा कार्यं मित्यनेन विलंबो नातिकर्तव्य इत्यनेन च तीर्थप्राप्तौ तथा कर्तव्यं यथा तीर्थप्राप्त्यनन्तरं आदिनिषि
 द्धकालंतरं संयोगो न भवति ॥ किंतु तीर्थप्राप्त्या नंतरं तीर्थे आह्वयक्रियानुगुणस्नानसंध्यातर्पणदेवपूजानंतरं मेव आह्वयक्रिया
 क्रियते इति बोध्यते तदनुगुणतिरिक्तस्वाध्यायाचरणेन विलंबसंभवात् अतो दिनानंतरं तीर्थप्रवेशं च आदेशोक्तत्वादि
 नंतरं आह्वयक्रियत इत्युक्तं तदिदं तीर्थे आह्वयमानेनैव कर्तव्यं आपद्यनग्नौ तीर्थे च चंद्रसूर्यग्रहे तथा आमशाहं द्विजैः का

प्रधाः
 २३१६
 ३०६
 ३०६
 ३०६
 ३०६

१

अथ
 अथ
 दिवा
 क
 विषय
 ३०

विषयमेव देवीपुण्यकर्म

र्थं शूद्रेण तु सदैव हीति वाक्ये न द्विजानामपि तीर्थं आमान्नाद्द्विविधानात् अत्रापदीति आत्मनो देशकालादीनां चोप
 प्रवावस्था कथं दोषे न स्वाश्लोदेशकालोपल्लवे पाकक्रियया श्राद्धसंभावनायामाश्राद्धकर्तव्यमित्यर्थः अनग्रावि
 ति पाकयोस्याभिरहित्कृत्यर्थः न त्वनग्नौ श्रौतस्मार्तग्निरहिते इत्यर्थः अनग्निमतमपि ब्राह्मणानां सांवत्सरिकादे
 सिद्धं न श्राद्धचरणस्य पूर्वप्रामाणिकसंमतत्वात् आमश्राद्धे पिण्डादिकमपि आमन्नेनैव कर्तव्यम् यद्वाहजावालिः
 आमश्राद्धप्रदेशेऽग्निः पूर्वैव मनोषिणः येनाग्नौ करणं कुर्यात्पिण्डांस्तेनैव निर्वयेदिति अत्राप्यनग्निः पाकयोग्याग्निरहि
 त इत्यर्थः काम्यं श्राद्धमामन्नेन कर्तव्यम् तथाह लघुहारितः श्राद्धविघ्ने द्विजातीनामामश्राद्धं प्रकीर्तितम् अमावा
 स्यादिनियतमाससंवत्सरहते इति अत्रनियतमावश्यकमित्यर्थः तेनावश्यके भ्रमावास्यादिश्राद्धेऽग्राद्यभावे आमा
 न्तविधिः न काम्ये आवश्यकेपि मासिकसांवत्सरिकादवेको द्विष्टेनामान्तविधिः माससंवत्सरहते इति वचनात् एको
 द्विष्टं कुर्तव्यं पाकेनैव सदा स्वयमिति सिद्धान्तैस्त्वैव वाक्यांतरेणोपिनियमतो विधानात् पाकासंपत्तौ च स एवाह अमा
 वे पाकप्राज्ञाणांतदहः समुपोषणमिति शूद्रेण सर्वश्राद्धमामन्नेनैव च कर्तव्यम् शूद्रेण तु सदैव हीति वाक्यात् आम
 श्राद्धे मासाद्विभंजनान्यामान्येव देयानीति श्राद्धपह्नवः भुजवलभीमे अपत्नीकः प्रवासी च यस्य भार्या रजस्वला आ
 मश्राद्धे द्विजैः कार्यं शूद्रेण तु सदैव हीति अयदंपति पूजनविवेचनं तत्र संपूज्यद्विजदंपत्यनाभरणभूषणैः वृषोत्त
 र्गंचकुर्वीत देयाचकपिलाशुभेति वाक्यम् अत्रानाभरणभूषणैरिति भूषणपदं क्रियायं न पुनरुक्तिः अत्र संपूज्येति

मतीति
 पाशुते
 करणे
 व्यति

८३

आ० श्रवणात् हृषोत्सर्गो गंदं पतिपूजनमित्याहुः तन्न विनिगमनाभावेनोभयस्यापि प्रधानत्वात् समानकर्तृकतावोधनमात्रे
 वि० णक्त्वाच्चुत्तेरित्युपपत्तेरिति दंपतिपूजनस्य प्रधानत्वात् हृषोत्सर्गकरणेपि दंपतिपूजनं युक्तम् अथ हृषोत्सर्गविवेचनम् ॥
 ८ तत्र हृषोत्सर्गो वत्सतयं च त्रिहायिन्यः चरणानि सुखं पुच्छं यस्य चेतानि गोपतेः लाक्षारससर्वणं च तं नीलद्रुतिनिर्दिशे
 त् एवं विधुहृषाभावेत्यो हृषभो यो यस्मोपादेयस्तमाह वर्णतस्ताम्रकपिलो ब्राह्मणस्य प्रशस्यते स्त्रिगधत्तेन वर्णेन क्षत्रि
 यस्य प्रशस्यते कांचनाभेन वैश्यस्य कृष्णेनायं सजन्मनः अत्र हृषोत्सर्गं स्पंदेदिक बहुमंत्रसाध्यतया वेदोच्चारणान
 भिद्वैतस्य शूद्रस्य हृषोत्सर्गं नधिकारमाप्तौ कृष्णेनायं सजन्मन इति शूद्रं प्रति हृषविशेषोपदेशेन वेदोच्चारणेऽधिकारवो
 धनात् हृषोत्सर्गो धिकारो बोध्यते वेदोच्चारणेन विना तत्करणकहृषोत्सर्गं नधिकारो हृषविशेषकथनार्थक्यापत्तेः त
 स्मात् हृषविशेषोपदेशान्नान्यथानुपपत्त्या शूद्रस्यापि हृषोत्सर्गोऽधिकारः कथ्यते तत्रापि एतयैवोत्सर्जेरन्नि ति हृषोत्सर्गे
 वैदिकवाक्यकस्यास्यैव विधानात्तेन विनोत्सर्गस्यानुपपत्तेरन्यथानुपपत्त्यापि शूद्रस्य हृषोत्सर्गवाक्य एव वेदपाठोना
 न्यत्रैव सर्वमात्राणिकसिद्धं शूद्रतुल्यन्यायतया मंत्रहितायाः स्त्रिया अपि हृषोत्सर्गोऽधिकार इति केचित् तन्न शूद्र
 वत् स्त्रिया अप्यधिकारवोधने प्रमाणाभावात् न हितस्या अधिकारवोधनं विना कस्यचिद्वाक्यस्यानुपपत्तिः सामान्यत
 विधेर्विशेषवचनेऽपि वाधः बाधकस्य चानुपपत्तिमूलकत्वात् यावत्स्य वाधिते नुपपत्तिप्रशमो न भवति तावदेव वाध्यते
 न चान्न सामान्यविधिप्रवृत्तौ काचिदनुपपत्तिरिति न तस्या अधिकारः एवमनुपनीतस्य त्रैवर्णिकस्य वेदशून्यतया हृषो

एतपेव
 एतयुग
 ना० ॥ ५७ ॥
 ग०
 ८
 वि० ५७
 ५७

अथापठ विशेखो धं कवा ५७ ५७ ५७

त्सर्गेनाधिकाः दृषोत्सर्गकालश्च अशेषां तद्वितीयदिनं कार्तिकीचैत्रैरीवतीयुताश्विनपूणिमाचतत्रकार्तिकाहृषोत्सर्गत्पूर्वमप्युप
दानमधिकं अशेषं तद्वितीयदिने हृषोत्सर्गे आशुदधिकभावाः सपिण्डतानन्तरमाशुदधिकैः अधिका एत अत्राशनाय स्वाहे
त्यकारणान् शब्दस्य चतुर्थं तस्य सुगतिसेोपाने लेखनम् अशनये स्वाहेतीकारणानाशनिशब्दस्य चतुर्थं तस्य पाठः प्रमाण
सिद्धः तथाहि अथ हृषोत्सर्गो गोपद्मेन व्याख्यात इति पारस्कारसूत्रे पूर्वोपदिष्टस्य गोपद्मधर्मस्यातिदेशात् अग्निरुद्रशर्वप
शुपत्युग्रशनिभवन्नादेवेशानां देवतानां पायसाहुतावुपस्थितिः तत्राशनिशब्द इकारण एवोपदिष्टः तत्रापियजुर्वेदी
पमाध्यंदिनीशाखा प्रमाथामत्राह ऊनचत्वारिंशोऽध्याये अग्निर्हृदयेनाशनार्थं हृदयेनाग्रेण पशुपतिदुःत्नहृदयेन भ
वंपृक्का शर्वमम तस्माभ्याभीशानमन्नुनामहादेवमन्तः पश्चिमेनोग्रन्देवं वनिएनान्निष्ठं शिङ्गीनि कोशाव्यापिति
कं शिङ्का सामग्यादिदेवतानां कथितानां गोपद्मे उपदेशस्तस्यां कण्डिकायामशनिशब्दस्यैकारणतस्योपादानम् एतत्काण्ड
कापाठः अतपयेत्सामानि रसीतिनामनिरुक्तिश्च पारस्कारगृह्यसूत्रे पद्धतिषु अशनये स्वाहेति प्रयोगश्च प्रमाणम् अश
नशब्दस्य कुत्राप्युपदेशसंभावनायामपि एवमशनिशब्दस्य प्रामाणिकत्वमिति हृषोत्सर्गहृत्तिषु अशनैरेव देवतात्वेनाश
नशब्दस्यैति स्थितम् पिष्टकाहुतिमंत्रेऽपि पाठहेतुं तद्विवेचनार्थमर्थः पदानि च विविच्यंते तत्र एषागा अन्वेतुन इत्यादिको म
त्रः तत्र प्रथममादित्य विशेषवाचकः पूषणशब्दः प्रथमैकवचनात् उपातः ततो गोशब्दः पशुवाचको द्वितीयावहुवचनात् उ
पातः तत इण्यतावनुपूर्वो लोड् प्रथमपुरुषैकवचनात् ततः षष्ठीवहुवचनात् तस्यास्य च्छ्वस्वनस्यादेशे रूपमन्वइति पुनः पू

धण् शब्दस्य तादृशस्यैवोपादानम् ततो रसपालनद्वयस्य लोह प्रथमपुरुषैकवचनात् तस्य प्रयोगः ततोऽर्धशब्दस्याश्रवाचक
 स्प अर्धेण स्रष्टावचनजड् तिस्रत्रैण रत्नत्वादेशे कृतेऽर्धत इति द्वितीयावहुवचनात् ततः पूषण् शब्दस्य तादृशस्यैवोपादानम् ततो
 वकारदेशेर्वाजशब्दस्यान्नवाचिनो द्वितीयै कवचनात् तस्य रूपम् तस्य च मोतुस्वारे कृते यजुश्चात्सकारेण रतोऽनुस्वारोच्चारणं
 ततः षण्मुदानइत्यस्यासुबन्धलोपे सत्वन्त्वयोः कृतयोऽस्मिनादित्वाद्दुप्रस्येगुणे च लोहप्रथमपुरुषैकवचनात् तस्य रूपं सनोत्ति
 ति ततोऽस्मिच्छेत्स्य चतुर्थी बहवचनान्तस्य रूपं न इति तदप्रमथः पूषादेवतानोऽस्वाकंगाः यमून् अन्वेतु अतुगच्छतुमति
 गज्जमर्त्तितियावत् पूषाऽर्धतोऽश्चान् रसतु पूषावाजमन्वनोऽस्मभ्यं सनोत्तुददातु एवं पूषागा अन्वेतु नः पूषारसत्वर्तः पू
 षावाजर्धं सनोतु नः स्वाहे तिव्यवस्थितो मंत्रः तत्र हृषभां कनेपि विवादः सचसुगतिसोपा नैव निर्णीतः दक्षिण पाशुचक्रो
 णात्सजातीय पाशुचक्रेन चेतिलेखनात् दक्षिणपार्श्वस्य सजातीयन्दक्षिणपार्श्वमेव पश्चाद्गुरूतस्य वामपार्श्व इति प
 श्चाद्गोपीयवामपादौ पृथिभाग एवायाति पुरेभागवामपार्श्वविवक्षायां तद्दामपार्श्वे इत्सेवं ब्रूयात् नतत्सजातीयेति पदमुपादे
 यादिति हिऽभुवर्णा इत्यादिषुपिवर्णविवेचनायार्थः प्रदर्श्यते हिरण्यवर्णा इति सुद्धेयलक्षणम् हिरण्यवर्णाः सुद्धवर्णाः
 शुचयः प्रवित्ता पावकाः पाकपत्रमः पूम्पवने इत्सेतस्य ण्वुलि अकादेशे टापि पावकादीनां छंदसुपसंख्यानमित्यकारस्य
 त्वप्रतिषेधे लुमन् यम् अमुजात्तुत्यन्तः कश्यपत्रयिः यासु अमु इत्सेमघवायाः प्रायः अग्निवैश्वानरम् गर्भभृगुं दधिरे
 धत्तवस्यः बुधात्र इत्सेस्य लिटि आत्मने पदे प्रथमपुरुषवृहवचने रूपं सुवर्णाः शोभनवर्णाः ता आपः नोस्वाकंसं ७ सोनाः

श्री० वि० ६

कल्याणमवी भवंतु यासामयां राजा ईश्वरः वरुणः प्रचेताः याति गच्छति मध्येऽतए सत्यानृते तथा तथै अवयश्यन् अवलोक
 यन्जनानौ लोकांश्चितीयाह पूर्ववत् यासां अपो देवास्त्रिदशाः दिवस्वर्गे ह्यण्वंति कुर्वन्ति ह्यविहिंसा करणयो रित्यस्य रूपमा ॥
 भस्मदभीयमां आपः अंतरिक्षे आकाशे बहुधा बहुभिः प्रकारैर्भवंति संपद्यन्ते द्वितीयाह पूर्ववत् शिवेन कल्याणेन मा
 मां च सुखाः श्रेण पश्यत अवलोकयत आप इति संबोधनं शिवैकल्याण्यातन्वा मूर्त्योऽपस्य शत आम शत उपस्य शते तिस्य
 शास्य शने इत्यस्योपार्ध्वे लोण्मध्यम पुरुषवहुवचने रूपं त्वचं सहज शरीरावरणं मे मद्यत श्रुतः सर्थिः श्रुतः घृतः श्लो
 तंतीति श्रुतिरक्षरिः सु तिर इत्येके अग्निमधा तोर्यकारभून्यस्य किपि प्रथमा बहुवचने रूपम् सुचयः या आपः पावकाः
 यावपिभ्यः तान इत्यादि पूर्ववत् शन्नो देवीरिति मंत्रो निर्विवादः ह्यभभि मंत्रण मंत्रो व्याख्यायते पितावत्सनामित्यादिपि
 तोऽन्तः वत्सनांतर्णकानां पतिः स्वामी अह्यानां गवाम् अर्जुन्यध्यागौरित्यमरः अथो इत्योकारंतो निपातः समुच्चये पि
 ताजनकैः महतां गर्गणां तरुणपमूनां गर्गणामिति गृणिगरेणो इत्यस्य पचाद्यचि उणादयो बहुलमिति बहुल वचना
 द्विर्वचनमभ्यासेरुगागमः गर्ग इत्यस्य षष्ठी बहुवचने रूपम् वत्सः तर्णकः प्रथमांतः साहितिक उकारः जर युर्ग भवेत् नञ्
 मे पुटस्तस्मान्नुसकप्रथमैकवचनं प्रति धुक् दुहप्रपूणे प्रति पूर्वस्तस्मात्किपि प्रथमैकवचने भष्भावे घत्वे च त्वेच रूप
 प्रीयूष इति पेयूषो भिनवंपयः तस्य छांदलादेकारस्येत्वं पीयूषः यद्वा पीयूषमिवात्तमिव पीयूषस्तस्मात्प्रथमैकवचने

कः

आ० सोर्यत्वयलो यो आमिशाशीसारः कषमंयोगोऽप्यदावनः घृतं सर्पिः तद्वितितच्छब्दान्पुंसकप्रथमैर्वचनं तदन्तरं मुशब्दे
 वि० निपातः समुच्चयवाची तद्दम् शब्दस्य पञ्चमस्य रूपम् तस्मीत्यत उ शब्दस्य यणादेशः तदस्यैतः रे तद्वितिसकारात्स्य
 १० रेतः शब्दस्यैवैवाचकस्य नपुंसकप्रथमैकवचनेरूपम् वत्सादीनियस्यैरतस्तेजः परंपरया तत्कारणत्वादि
 त्थर्थः तथाचमंत्रः पितावत्सानांपतिरुप्यानामथोपितामहतांगीणां वत्सो जगुप्रति धुक् पीयूष आमिशा घृत त
 दस्यैतः दृषोत्सर्जनमंत्रो व्याख्यायते एनं युवानमित्यादिना एतच्छब्देन द्वितीयैकवचनानेनोपस्थितं दृषं निर्दिशति ए
 नपुंस्यंतद्वेषं पतिं स्वामिनं वीयुष्माकं कृतै उपस्थिता वत्सतरी लक्ष्मीकृत्य निर्दिशति व इति ददा नित्यजानि तथावाप
 मर्थः हेवत्सतरी वीयुष्माकं कृते एनं हृषं ददानि त्यजानि ददानीति डदाज्जदाने इत्यस्य लोडुत्तमपुरुषैकवचनेरूपम्
 एतावता युष्माकमर्थे रं हृषोमयोत्सृष्टः स्वस्त्वध्वंसविषयः कृतद्वैत्युक्तं भवति तदुद्देश्यत्वेन त्यागतासाप्रयोजनमाह
 तेन हृषेण प्रियेण प्रिया महती इतीः खलंत्यः चरथ भ्रमयते न प्रियेणेति च सहशब्दाप्रयोगेपिसहार्थयोगे तृतीयान्ती
 इतीरिति इ सो जसि पूर्वसवर्णेः वत्सतरीत्यागमप्याह मान इति पूर्वार्द्धे स्थितं मिहा ल्वीयते तस्य विभक्ति विपरिणामेन
 प्रथमात्तयं ज्ञान्यः तेनायमर्थः हेवत्सतरी यो यमिति नोऽस्माकं माशब्दे निषेधार्थः नास्मत्सत्वविषयाः युष्मास्वपि स्वत्वम
 यानकृतमिति यावन्ती एतावता वत्सतरीणामप्युत्सप्रतिपादितः उत्सृष्टः फलमाह साश्रजनुषासुभागा एयस्योषेण समि
 वामदेमेति अशीर्षं यं यो धनस्योषेण पुष्ट्या समृद्ध्या संमदे महशभवे मय्यवहितस्यापिसंशब्दस्य व्यवहितान्नेति छंद

सुपसगसङ्गामत्मेतिवत्ययेनप्रयत्नोभावेशपिरूपंमदीर्घेइत्यस्यलिङ्गमपुरुषवहुवचनंद्रुषासंमदेमअन्तेनचसमदे
 मत्यर्थः इयमीतीदृशवइच्छामित्यस्यक्वितितीर्थैकवचनेरूपमिषैति धनसमृद्ध्याअन्तेनचसंमदेमेत्यर्थः किंभूतेन
 रायस्त्रेभेगोवाचसायुजनुषासप्तवसाष्टाःसप्तनशब्दस्यमकारंतस्यस्वार्थकेऽणिलोपेसाष्टमिति अकारस्सयकार
 देशच्छत्रइत्युशब्देजनवाचीसकारंतःसप्तजनंभिजन्मनिभावीत्यर्थे तमधीष्टोभतोभूतोभावीचेति आहीयष्टका
 तस्याप्यध्यर्पूर्वादिगोशुगसंज्ञायामितिलुक् ततस्तृतीयैकवचनंसाष्टजनुषासप्तजन्यभाविनेत्यर्थः अतएववहस
 तिः हाटकस्त्रिगोशं सप्तजनानुगफलमिति गौरीशब्देनात्रगौरभिधीयते प्रकरणत् सुभगलोकस्यप्रियाःसंमदेमे
 त्यवयवः एयस्त्रेभेणेति रेशब्दस्यषष्ठ्यंतस्यच्छांदसोविसर्जनीयस्यसकारः अन्येचष्टेभोत्सर्गोस्यमंत्राःसंप्रत्यधीयमानमाध्य
 दिदीप्यशर्षीभ्याःततस्तत्रनात्यंतिकःसंशयःइतिनविवेचिताःपितृहीनसवालस्यनामादिकर्तापितृहीनवालकनिरु
 पितमात्रीदिपिमादिमातामहादीनामाभ्युदधिकश्चाङ्कुर्व्योत् तथाहि स्वपितृभ्यःपितादद्यात्पुत्रं संस्कारकर्मणि पिण्डा
 नोद्वाहनाज्ञेयांतस्याभावेतुतत्त्वमादितिवाक्यंप्रमाणतस्यार्थः पुत्रसंस्कारकर्मणिनाम करणात् पिताजनकःस्वपितृ
 भ्यःस्वकीयपिचादिभ्यःपिण्डान्दद्यात् आङ्कुर्व्योत् पिण्डपदेनश्चाद्दोपलक्षणत् आउद्वाहनात् उद्वाहनंविवाहमभि
 व्याथ्यसुतसंस्कारकर्मणिलेनविवाहपर्यंतंसुतसंस्कारकर्मइतिपर्यवस्यतितस्याभावेतस्मपितुरभाषतत्त्वमात् पितु
 रूपकमेणपिण्डान्दद्यादित्यर्थः तथाचमोनामादिकर्तापितृहीनस्यभवतिसपितृहीनस्यभक्तमेणश्चाङ्कुर्वीदित्य

श्री०
वि०
११

सपद्यते ततश्च पितृहीनं निरूपयित्वा दिवो धनात् तन्निरूपयित्वा मात्रादिमाता महादयोपिलभ्यंते तस्येति पदेन पित्रुपस्थानात्
तत्संबंधशब्देन पुत्रस्योपस्थितौ तेनैव कर्तव्यसंस्कारेण पित्रादिनिरूपणं न तु माणवकपित्राद्धि अतएकत्रतेन निरूपणाभावादि
पदके माता महादिपदके च पितृहीनेन पुत्रेणैव निरूपणं तस्योपस्थितत्वात् निरूपकांतरकांशानि ह्येतेरुपस्थापकाभावाच्चेति तथा
च तत्र माणवकमात्रपितामहीमपितामहीनां दीमुखीनां माणवकपितृपितामहमपितामहानां दीमुखानां माणवकमाता
महममात्रमहद्वृद्धममातामहानां दीमुखानां माणवकनामकरणनिमित्तकमाभ्युदयिकश्राद्धमहं करिष्ये इति नाम गोत्राद्यु
चारणपूर्वकवाक्यं कर्तव्यं भवति एष चार्थः श्रीदत्तोपाध्यायसंमतः तथाहि पितृभक्तिश्राद्धकल्पग्रंथे तैल्लिखितम् अपुत्रस्य
सपिण्डानंतरं कुत्र श्राद्धं प्राप्तिरित्युक्त्वा तदीयकन्याविवाहे आभ्युदयिकश्राद्धे तत्र प्राप्नोतीति तथा च कन्यैव तत्र पित्रादि
निरूपणं न तु कन्यापित्रादिनिरूपणमिति स्फुटं यत्र तु पितुरभावो नास्ति क्षतादिना तस्या कर्तृत्वे तस्य तिनधि त्वेन तस्युन्नना
दिकर्ता यो भवति स एषणवक्तृपितुर्मर्त्नादिपित्रादिमातामहादीनां श्राद्धं कुर्यात् तस्याभावे तु तत्र मादिति वाक्यस्य तत्रानुपा
स्थितेः प्रथमं एषणवक्तृपितुर्मर्त्नादिपितामहीप्रपितामहीनां दीमुखीनां माणवकपितुः पितृपितामहप्रपितामहानां दीमुखा
नां एषणवक्तृपितुर्मर्त्नामहप्रमातामहद्वृद्धप्रमातामहानां दीमुखानां माणवकनामकरणनिमित्तकमाभ्युदयिकश्राद्धमह
करिष्ये इति नाम श्राद्धुच्चारणपूर्वकवाक्यं कर्तव्यम् एवं च पितुरभावे सर्वत्र माणवके नैव निरूपणम् माणवकपितृपित्रीव
ति माणवकपितृनिरूपि ता एव मात्रादिपित्रादिमता महादप इति निरसंगम् अशेषांतद्धितीपदिने प्रथमं प्रेतत्वविमुक्तिका

३ उतर
५५ थि

नशो व
मया हापु
वसिष्ठ
गोत्र
श्रीमद्भगवत्
प्राणी

१०
११

अथ
५५

म अद्यदिपयाकालं षोडशश्राद्धमहं करिष्ये इति प्रथमः संकल्पः ततः प्रेतत्वविमुक्तिहेतु षोडशश्राद्धांतर्गताद्यश्राद्धमहं करि
ष्ये इति द्वितीयः संकल्पः यत्र तु एकादशमासाभ्यंतरे ऽधिमासपातसन्नमेतत्त्वविमुक्ति काम अद्यादियुशकालं सप्तदशश्राद्ध
न्यहं करिष्ये इति प्रथमः संकल्पः अत्र च संवत्सराभ्यंतरे यद्यधिमासपातो भवति तदा मासिकार्ये दिनमेकं वर्द्धयेदिति
विष्णुवैक्यं पुण्यं सप्तदशश्राद्धकरणे तथा हि मासिकश्राद्धाधिकरणत्वेनाधिकं दिनमेकं तद्वाक्यं बोधयति तेनाधिकं सप्त
दशश्राद्धं कैश्चिपति तेनैकादशहानंतरं यत्र द्वादशभिर्दिनैर्द्वादशमासिकानि कृत्वा त्रयोदशे हि सपिण्डनं कुर्यादिति वि
धिः तत्रैवाधिमाससंभवे एकदिनश्राद्धद्वयात्रयोदशभिर्दिनैस्त्रयोदशमासिकानि कृत्वा चतुर्दशे हि सपिण्डनं कुर्यादिति
पर्यवसितार्थो भवति एवं च एकादशमासाभ्यंतरे ऽधिमासपाते सप्तदशश्राद्धानि कर्तव्या नीत्यायति तथा च मुख्यपक्षे वर्षस
पिण्डने असक्रे मेणैव त्रयोदशसुमासेषु त्रयोदशमासिकानि मरणतिथिसजातीयैः कर्तव्यानीति एकाहो नवाणमासि दे
ऊनवाणमासिकम् एकाहो नवर्षे ऊनवार्धिकं श्राद्धं कर्तव्यम् द्वादशदिने सपिण्डने प्रथममासिकद्वितीयमासिकतृतीयमा
सिकचतुर्थमासिकपञ्चममासिकषष्ठमासिकसप्तममासिकाष्टममासिक नवममासिक दशममासिकैकादशमासि
कद्वादशमासिकोनवार्धिकत्रयोदशमासिकानि अनुक्रमेणैकस्मिन्दिने कर्तव्यानि त्रिपक्षे सपिण्डने मासे प्रथममासिक
कृत्वा त्रिपक्षपूरणात्पूर्वदिने द्वितीयमासिकादि त्रयोदशमासिकपर्यंतानि द्वादशमासिकानि कर्तव्यानि त्रिपक्षपूरकमरण
तिथिसजातीयतिथौ वा सपिण्डनदिने एव सर्वाणिकर्तव्यानि षष्ठमासे सपिण्डनपक्षे पंचसुमासेषु पंचमासिकानि मरणति

आ० थिसजातीयशौकृत्वाषाण्मासिकपूर्णपूर्वदिनेऊनषाण्मासिकादीनिदशमासिकानिकर्तव्यानि षष्ठमासपूर्वकमरणतिथिस
 वि० जातीयतिथौसपिण्डनदिनएववाऊनषाण्मासिकादीनिकर्तव्यानि नवममासेसपिण्डनेऽष्टमासिकानिकर्तव्यानि
 १२० एकाहोनषाण्मासिकेऊनषाण्मासिकं कर्तव्यं नवममासपूर्णपूर्वदिने नवममासिकादीनिरज्याद्युपद्रवेषाण्मासिकानि
 कर्तव्यानि नवममासपूर्णमरणतिथिसजातीयतिथौसपिण्डनदिनएववाकर्तव्यानि एकादशहानंतरंदिने एकैकमासि
 कत्राहृत्करणेनयोदशसुदिनेषुत्रयोदशमासिकानिकर्तव्यानि षष्ठेदिनेमासिकहृत्पम् ऊनषाण्मासिकं षष्ठमासिकं चकर्तव्य
 म् त्रयोदशेदिनेमासिकहृत्पम् नवममासिकं त्रयोदशमासिकं चकर्तव्यम् चतुर्दशेदिनेसपिण्डनम् मूद्रेणतुत्रयोदशदिनेएक
 पिण्डनकर्तव्यमिति विशेषः अथचत्रिपक्षादौसपिण्डनपक्षेप्रथममासादौयदित्वाशेषमापततितदशौचापगमेमासिक
 कृत्वाऽग्निमासादौमहत्तन्मेणमासिकं कर्तव्यम् द्वातंयद्यापततितदासप्तानेमासिकं कृत्वाऽग्नेमहत्तन्मेणमासि
 कं कर्तव्यम् यदिराश्राद्युपद्रवरूपविघ्नेनदिनविस्रणदिनवासाहाज्ञानेनआह्ननकृतम् तदाएकादश्यापतितमासि
 कानिकृत्वाऽग्निमहत्तन्मेणमासिकं कर्तव्यं मासिकस्यैकोद्विष्टरूपत्वात् एकोद्विष्टस्यकर्तव्यतायां आह्वविघ्नेसमुत्पन्ने
 क्षयाह्विदितौतथा एकादश्याप्रकुर्वीतकृत्वापक्षेशेषतद्वृत्ति वाक्यंप्रमाणं कृतशौचयोरेषि तद्वन्तकालकर्तव्यत्वा
 बोधितमेकोद्विष्टस्येति अग्निममासिकेपतितं मासिकं क्रियते इति जघन्यः यद्दः प्रमाणाभावात् किंचितुप्रथममासिक
 आह्वकर्तव्ये अपर्याप्ताहृतुं प्रतीतिवाक्येन मासहृत्यंतेमासिकहृत्यं कर्तव्यम् एवंमत्यतुमासिकहृत्यं कर्तव्यमित्ययमेवक्रमः

लयमासि
 नवममास

१२
 १२

मासहृत्यंतेमासिकहृत्यं

अथ
 अथ
 अथ
 अथ

तत्र च वृक्षबलेन तृतीयं तृतीयापूर्वदिने ऊनषाष्मासिकमृतुपूर्तौ पंचममासिकपष्ठमासिके कर्तव्ये एवं च पष्ठमृतुपूर्वदिने
ऊनवाधिकं पष्ठमृतुपूर्वदिने एकादशमासिकद्वादशमासिके कर्तव्ये यत्र तु ह्यद्वादशदिने सपिण्डनकर्तव्यतायां प्रथममासि
कादौ कृतं अशौक्लादिना सपिण्डनवाधस्तत्र कृतमासिकादिर किंचित्कारत्वम् तद्विना सपिण्डनक्रियोपाधिकर्तव्यतया सपि
ण्डनासंभवे कृतमासिकानामयथाकालकृतत्वेनाकृतकल्पत्वात् एकाहादिकर्तव्यसपिण्डनक्रियाकल्पेषु प्रथमगृहीतक
ल्पस्यानिवारेण त्रयोतरं त्रयीयतद्वृत्तिमतमना देयं प्रेतत्वविमुक्तिहेतुत्वेन सपिण्डनक्रियायां अवश्यकर्तव्यत्वेन वाधका
न्यायात् एतन्नवकाशादिति अथानवश्यकत्राह कालाः तत्र विष्णुः अमावास्यास्त्रिंशोऽष्टकास्त्रिंशोऽष्टका माघी प्रोष्टपद्युह
क्षयत्रयोदशी त्रीहियवपा कौचेति एतांस्तु आह कालान्वै नित्यानाह प्रजापतिः आह मेतेषु कुर्वीणो नरकं प्रति पद्यते अ
मावास्याद्वयनेन केवलाया अमावास्याया विधानाद् अमावास्यामात्रं निरग्नीनामावश्यकत्राह काल इति प्रतिपादितम् तेना
शिमंती मंदुक्षयोनिमित्तांतरम् तत्र तेषां मंदुक्षयोपेक्षया तद्व्यवस्थापकानि वहूनि वाक्यानि तत्रोपयुक्तानि अमावास्याया
तु यस्मिन्दिनेऽपराह मावास्यालाभस्तस्मिन्नेव दिने आह उभयदिने त्वपराह मावास्यालाभे प्रथमदिने आह प्रथममाघा
त्यागस्यान्याप्यत्वात् उभयदिने त्वपराह मावास्याया अलाभे उत्तरदिने मध्याह्ने पि आह कर्तव्यं मुख्यकालालाभात् अवि
शेषान्मलमासामावास्यायामप्यावश्यकत्राह कर्तव्यम् तिस्रोऽष्टका इति शेषमाघफाल्गुनकृष्णाष्टम्यः तासु चाप्यमांसांशा
काणि आह ह्यव्याणि तत्रापूपस्यान्नरूपतया तस्यैव तद्विषममत्तया मुख्यत्वं मांसांशकयोस्तु उपकरणत्वेन च यथासंख्य

ना० मष्टकाद्वये सुखद्रव्यमोदनादिकमेव अत्र पारस्कर एहम् ॥ ऊर्ध्वमाग्रहायण्यास्ति त्रिंशद्वैश्वदेवीमाजापत्यापि आष
 वि० पूयमांसशार्कैर्यथासंख्यम् अत्र तिस्रःपुष्यथासंख्यं पित्र्यादीत्यनेन चतुर्थी अष्टकाविधीयते तत्रापि शकनुपकरणम् वर्षासुमध्ये
 १३ शकैश्च चतुर्थीभेव सर्वदावर्षासुमध्ये ऽपरपक्षस्य भाद्रकृष्णपक्षत्वात्तदष्टमावर्षासु मध्यं शकैरिति तस्यां ब्रह्मपुराणेन श
 कोपकरणविधानात् ॥ एवं च स्वातंत्र्येण यथाश्चिन्न कृष्णपक्षकालेन श्राद्धविधानात्स्मिन् न्येदेदिनांतरे श्राद्धसंभवे व्यष्ट
 म्याः स्वातंत्र्येण निमित्तत्वमिति प्रतिपादितम् ॥ अतएव चतस्र्षय्यपूयमांसशकासंयत्तौ द्रव्यांतरे णापि श्राद्धकरणं युक्तं श्राद्ध
 सनित्वादिप्रतिभति ॥ अत्र शकालुसाग्नीनामावश्यकं श्राद्धकालः अत्र शकश्राद्धविधानेसाग्नि कालकत्वसिगादर्श
 नादिति भाषीमाद्युक्तामाद्यपूर्णिमा तत्रैव माघीशब्दस्य बुत्यति सिद्धत्वात् अत्रान्वष्टकास्ति त्रः सानीनामावश्यकं श्राद्ध
 कालः अपरः साग्नि निर्गमिसाधारण आवश्यकं श्राद्धकालः षौष्ट्यद्वैतकृष्णत्रयोदशी अपरपक्षीया एतावता ऽऽश्चिन्न कृष्णपक्ष
 स्यैव ॥ निर्युक्तकालत्वेन तत्र दिनांतर आशौचादिना श्राद्धवाधेपि त्रयोदश्यामावश्यकं श्राद्धकरणमित्युक्तं भवति त्रीहियवपा
 कोचेति शब्दिसंज्ञे च त्रीहियवाभ्यामावश्यकं श्राद्धं तत्र च नवव्रीहियवयो रसंपत्तौ पुणाम्यां त्रीहियवाभ्यां तत्र श्राद्धं कर्तव्यं तद
 भावे द्रव्यांतराणपि श्राद्धकर्तव्यमिति तथा च नवव्रीहियवयो रसंयत्तौ पुणाम्यां त्रीहियवाभ्यां श्राद्धं कर्तव्यं य
 जेत् श्युमाकैर्वर्षावर्षासु आपस्तले ऽन्येन पुण्येर्धेति वचनात् अत्र वनीवानप्रस्थ इत्यर्थः यद्यप्यत्र यागे विधानं तथापि श्राद्धे
 पि चाकर्षायास्तुत्यतया तदसंपत्तौ पुणज्त्रीहियवविधिरन्यद्रव्यविधिश्चोपतिष्ठत एव वसिष्ठः श्रावण्याग्रहायण्या एका

अर्धसुम्
 अर्धसुम्
 अर्धसुम्
 अर्धसुम्
 अर्धसुम्

ए०
 १३

अपवाह
 श्रीमान्

वनी १०० २५५५

सुचपितभ्योद्घात आवेण्याग्रहायण्यो आवणपूर्णिमामार्गशीर्षपूर्णिमे श्रवणमृगशिरस्युक्ते एतयोर्निरनीनामप्यावर्यकं
आह्नकरं विशेषाश्रवणात् ॥ एतच्च आह्नकस्ये आह्नपंज्यांचसुव्यक्तम् अष्टकाः कथिताएव ब्रह्मसुमणमनुः अथयुक्कणा
पक्षे तु आह्नकैर्यदिने त्रिभागं हीनं पक्षं वा त्रिभागं त्वर्द्धमेव वा दिने प्रतिदिनमित्यर्थः एवं चोपरपक्षीयदिने त्वेन विधा
नात्तस्मिन्पक्षे दिनपुरस्कारेण आह्नस्य प्रतिदिनकर्तव्यत्वं बोधितम् तथा चोपरपक्षे सर्वेषु दिनेषु पराह्णकाले आह्नककर्तव्यम् तत्र
न त्तिथिविशेषजिज्ञासेति त्तिथिविशेषकथितं फलंतत्रापि भवत्येव आह्नसवस्तुतस्तत्तिथ्यवच्छिन्नकालिकत्वात् तदिनपुर
स्कारेणैव आह्नकरणे कन्यागते सवितरिया न्यहानितुषोडशकृतं भिस्मानितुल्यानितेषु दत्तमथास्यमिति वाक्येऽह्नाषोडश
त्वं संगच्छेत्तिथिषु ह्योपरपक्षस्य षोडशदिनात्मकत्वं संभवात् एवं च त्रयोदश्याममावास्यायां चाग्रिमदिनेऽपरणह्णकालात्तत्रैपि
निषिद्धप्रातर्मुहूर्तह्यतिरिक्तकाले कृतं तदुभयतिथ्यवच्छिन्नकाल आह्नेनापि कर्त्तव्यं आह्नकत्वं दिनेन आह्नकरणपुरस्कार
सर्वस्मिन्दिने तस्य निमित्तकमेव आह्नमायात्तिदिने इत्यस्यतिथौ तिथौ इति व्याख्याने प्रथमं दिनशब्दस्य बुद्ध्यर्थं त्याग
एकस्मिन्दिने आह्नयोग्यतिथिषु प्राज्ञौ पार्वणह्यप्रसंगः एकस्मिन्दिने यस्यात्तिथौ आह्नकत्वं तस्यात्तिथौ दिनांतरे आह्नकालमाज्ञौ
आह्नानावरणं तत्तिथ्यवच्छेदेन आह्नसकृतत्वात् एतदुभयं च सर्वप्रामाणिकव्यवहारसिद्धमिति दिने दिने इति मुख्यशब्दा
र्थपरिग्रहस्युक्तः त्रिभागं हीनं पक्षमिति तृतीयभागहीनस्य पक्षस्य विधानात् तत्र पंचमीप्रभृति आह्ने विधानम् त्रिभागमि
ति तृतीयभागमारभ्य दशमीप्रभृतीत्यर्थः ॥ अर्द्धमेवेति पक्षाह्ने विधानमष्टमीप्रभृतीत्यर्थः ॥ अत्र च पक्षिकल्पचतुष्टयैपि चतु

१४
 श्री० दर्शितागः पार्वणश्राद्धे कृष्णपक्षे दशम्यादेवर्जित्वा चतुर्दशीश्राद्धे प्रशस्तस्त्रिययोयथैतानतथेतरा इति मनुना चतुर्दशीपार्व
 वि० णश्राद्धस्य निषेधात् त्रयोदशीश्राद्धेऽपि यद्यपि निन्द्याः काव्यश्राद्धविषयत्वात् अथ्युक्तकृष्णपक्षीपद्दिन
 १४ त्प्राप्तस्यावश्यकत्वतस्यनित्यत्वादिति त्रयोदशीश्राद्धकर्तव्यमिति बहुप्रामाणिक्यवस्थानिच्छेत्त्रयोदशीश्राद्धपुत्रवान्यः सुतायु
 षड्स्यादिनिषेधवाक्यमलौकिकमिति रत्नाकरः चतुर्दश्यां शत्र्वादिहतस्यैकोद्दिष्टविधिनाश्राद्धम् अत्र प्रायोऽनशनशत्र्वादि
 विषोढन्धनिनांतया चतुर्दश्यांश्राद्धकर्तव्यं तद्प्रार्थमिति निश्चय इत्यादि ब्रह्मपुराणादिवाक्येषु गेतरनिमित्तेन मृतानां चतु
 र्दश्यांश्राद्धकर्तव्यमिति तात्पर्यमाचारानुरोधेनात् तेन स्त्रिया अपि प्रसवेन मृतानां श्राद्धतुर्दश्यामेकोद्दिष्टं वायुपुराणे युवानस्तु ग
 ह्यस्य मृतानां चतुर्दश्यां कर्तव्यं तदुदापयेत् शस्त्रेण च हतायेतेषां दद्याच्चतुर्दशीम् गृहद्वेषु पलक्षणम् तेन युवदशायां यत्र कुत्रापि मृतानां
 पिनादीनां श्राद्धं चतुर्दश्यां कर्तव्यं शस्त्रहतानां च श्राद्धकर्तव्यमित्यर्थः युवमरणं तु युवदशा मृतत्वं भवमयोजकनतुरे गेतरनिमि
 त्तमृतत्वं हेतुविशेषानभिधानात् युवेतराणां गेतरनिमित्तत्वं प्रयोजकम् अतएव युवेतरस्यानुपसर्गहेतुकमरणे चतुर्दश्यां
 नश्राद्धे गतिमित्तभूतत्वात् एतच्च श्राद्धमेकोद्दिष्टविधिनाऽऽचारत् चतुर्दश्यां तु यच्छ्राद्धं सपिंडीकरणे कृते तदेकोद्दिष्टवि
 धिनाकर्तव्यं शस्त्रघातिनामिति गौडवाक्यदर्शनाच्च शस्त्रघातएषामस्तीति शस्त्रघातिनः शस्त्रादिहतास्तेषामित्यर्थः स्त्री
 णामप्येतदेकोद्दिष्टं पुंस्त्वस्याविवक्षितत्वादिति अत्र च शस्त्रादिनिमित्तमृतानां युवमृतानां चतुर्दशीश्राद्धसमयो बोधित
 इति शस्त्रघातादिनामृतस्यैतद्दिनश्राद्धभागित्वबोधने तास्यर्थात् एकोद्दिष्टश्राद्धसंकल्पवाक्ये तन्निमित्तकमरणोद्देशो

नप्रयोजकः वस्तुतः सतामेव निमित्तानामेतच्च तुद्देशी आह्व निमित्तत्वात् तथाचाऽद्याऽऽश्विनकृष्णचतुर्दश्याममुकगोत्रस्यपितुर
मुकशर्मणोऽहो द्विष्ट आह्वमहंकरिष्ये इत्येवंसंकल्पः कर्तव्यः युवानस्त्वर्षोऽश्ववर्षवयस्कमारभ्यत्रिंशद्द्वर्षपर्यन्ताविवक्षिताइति
रत्नाकरप्रभृतिनिबंधः अत्रपक्षेप्रतिपदादितिथिषु फलानि च नानाविधानि नानास्मृतिषु कथितानि तेषु पुरुषमात्रकामना
विषयफलानि निष्कृष्य लिख्यंते तद्यथा प्रतिपदि धनलाभलब्धाविनाशफलम् द्वितीयायां द्विपदाधिपत्यं तृतीयायां सर्व
कामप्राप्तिः चतुर्थीमापदाप्राप्तिः पंचम्यां महालक्ष्मीः षष्ठ्यां द्विजकर्तृकपूजनं सप्तम्यां गणाधिपत्यम् अष्टम्यां संपूर्णं द्विसि
द्धिः नवम्यां स्त्रीविषयकैश्चर्मम् दशम्यां बहुगोजातीयलाभः एकादश्यां बहुव्रतवर्चस्विपुत्राः द्वादश्यां सुवर्णरजतम् त्रयोद
श्यां जातिश्रेष्ठ्यम् चतुर्दश्याभूतिः अमावास्यायां प्रतिपदादितिथ्युक्तसर्वफलानि अत्रचनित्यत्वरुस्कारेणापिसर्वदिनक्रि
यमाणआह्वेषुत्ततिथिप्राप्तौत्तत्फलप्राप्तिरपि भवतीति प्रतिभातिसंध्यावन्दनस्येवसंध्यावन्ददिदेशकरणेकथितफलयो
गात् गंगातीरादिकृतावश्यकआह्ववच्चेति आश्विनकृष्णपक्षेकेवलायास्त्रयोदश्याः पार्वणश्राद्धप्रतिनिमित्तत्वमुक्तं विष्णुना
श्रोष्टपचूर्णकृष्णत्रयोदशीत्यनेनकेवलायामघाया निमित्तत्वमुक्तं देवीपुराणे तत्रापिमहतीपूजाकर्तव्यापित्तदैवते ऋक्षे।
पिंडप्रदानतु ज्येष्ठपुत्रीविवर्ज्येदिसनेनपितृदैवतऋक्षे मघायामित्यर्थः मघानयोदश्याभिलितयोऽपि निमित्तत्वमुक्तं बहु
भिः तत्रशुक्लः श्रौष्टपद्यामतीतायं मघायुक्तात्रयोदशीम् प्राप्यश्राद्धं हिकर्तव्यं मधुनापायसेनच श्रीमहाभारतेऽपिनःसकुले।
जायाद्योनदद्यात्रयोदशीम् मघायांसर्षिषायुक्तं पापसंदक्षिणायनेमनुः पत्किंचिन्मधुनाभिञ्जंमद्द्यात्तुत्रयोदशी तदप्यक्षय

मेवस्याद्वर्षोसुचमघासुच वसिष्ठः॥पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहःउपासतेसुतंजातंशुंताडवपिण्यलम् मधुमांसैश्चशकैश्च
 पयसापायसेनच एषनोदास्यतिआह्वं वर्षासुचमघासुच ब्रह्मपुण्ये आश्वयुज्यातुहृणायान्नयोदश्यामघासुच प्राहृडृतौयमःप्रे
 तान्पितृंश्चापियमालयात् विसर्ज्ययतिमानुष्येहृत्वाभृत्यंस्वकंपुरं सुधात्तौःकीर्तयंतश्चुदुष्टंततुस्वयंकृतम् पापसंपुत्रान्
 पौत्रेभ्यःकांशंतोमधुसंयुतम् तस्मात्तस्मिन्विधिनातर्प्येत्यायसेनच मध्वाज्यतिलमिश्रेणतयाशीतेनचामसा ग्रासमात्रंप
 रगृह्णाद्व्यक्तंयःप्राप्नुयान्नरः भिक्षामान्नेणयःप्राणानसंधारयतिवास्वयम् योवासंवर्द्धयेद्देहंप्रत्यहंस्वात्मविक्रयात् आहृत्तेना
 पिकर्तव्यंतेसैर्द्रव्यैःसुसंचितैः त्रयोदश्याप्रयत्नेनवर्षासुचमघासुच नस्यात्तरःकालःआहृषमत्रविद्यते यत्रसाक्षाद्धि
 पितरोगहृत्सम्भतमक्षयः आश्वयुज्यामिति त्रयोदश्यामित्यस्यविशेषणंतेनाश्विनहृष्णत्रयोदश्यामित्यर्थः प्राहृडृतौवर्षतो
 वित्यर्थः सुक्तादिमासरीत्याःपरपक्षस्यभाद्रपदांतर्गतत्वाहर्षतुत्वम् अत्रतत्तद्द्वयविधानं प्राहृसावश्यककर्तव्यत्वविधान
 म् फलप्रकर्षविधानंचमघात्रयोदश्यामिलितयोर्मघात्रयोदश्याः सूर्यस्यहसनक्षत्रावस्थितौतृतीयंनिमित्तं
 तस्यगजच्छ्रायेतिनाम तथाच ब्रह्मपुण्यं योगोमघात्रयोदश्याःकुंजरच्छ्रायसंज्ञकः भवेन्मघायासंस्थेचशशिन्यर्केकरो
 स्थिते तत्रच आहृभावश्यकश्च तत्रयाज्ञवल्क्यः व्यतीपातो गजच्छ्रायागहनंचंद्रसूर्ययोः आहृप्रतिरुचिश्चैव आहृ
 कालाःप्र कीर्तिताः व्यतीपातो ज्योतिषशास्त्रेप्रसिद्धः सूर्यचंद्रमसोःक्रांतिसाम्यसमयःपुण्यकालविशेषःअत्रचगजच्छ्रा
 यायाश्चन्द्रसूर्यग्रहणस्यचावश्यकआहृकालत्वं अत्रकेवलयांत्रयोदश्यामिलितयोर्मघात्रयोदश्यां गजच्छ्रायायांचसपु

आ०
वि०
१५

नापुत्रयोरप्यधिकारः पिंडवत्त्वेव आह्वेपुत्रिण आवप्यक आह्वानिषेधात् नेच्छेत्त्रयोदशी आह्वं पुत्रवान्यः सुतायुषे इत्यादिनिषे
 धवाक्यममौलिकं भित्तिरत्नाकारं लिखनात् पुत्रवतोपि त्रयोदशी आह्वधिकारः केवलं यामघायां पुत्रवता आह्वं पिण्डरहि
 तं कर्तव्यमिति विशेषः गजच्छायायोगो यावत्कालमवतिष्ठते तावत्कालपर्यन्तं ब्राह्मणेन भोजनं कर्तव्यम् तथा ब्रह्म
 पुत्रेण स्मृतं केरुतं केचपि ग्रस्तं योश्चंद्रसूर्ययोः छायायां कुंजरस्य अथ भुक्त्वा तु नरकं ब्रजेत् भुक्त्वा प्रमादाद्विप्रसुरस्य कंचा
 द्रायणं चरेत् प्राक्छाये कुंजरस्य चेति याज्ञवल्क्यवाक्ये आह्वं प्रतिनिमित्तात् नरो वीरुत्सु पास्करः आह्वं न्वितः आह्वं कुंया
 त् शाकेनापि नापरपक्षमतिक्रमेत् एतत्पक्षीय आह्वं स्यात्क्षयफलत्वमपि तस्मिन्क्षेकल्पचतुष्टये प्रथमपक्षाद्युपक्रमे
 ण आह्वारं भेदकते तत्र विभेदहेतुः अग्निमकलयो नानुसरणीय इति मतमनादेयम् नित्यत्वे कल्यांतरे वा धकन्यायानवतारादि
 ति एतस्मिन्क्षेपे आह्वं करणभावे कार्तिकामावास्यायामितोप्यावश्यकं आह्वं देयं दीपान्वितारजन्व्यातापचदशी भुवि त
 स्यादंयं न चैदं पितृणां तु महालये इति वाक्यात् महालये पितृणां मुत्सवात्रयेऽपरपक्षे इत्यर्थः शातातपः सर्वस्वेनापिक
 त्वं आह्वं वैराहदृशने अकुर्वीणस्तु तच्छ्राद्धं पंके गोखिसीदति राहुदर्शनं दंतं हि आह्वं माचंद्रतात्कारमिति न बोद्धकेन वा
 त्त्वेन गृहप्रच्छादनैतथा पितरः स्युहयसन्नमश्चकासु मघासु च तस्माद्द्यात्सदायुक्तो विद्वत्सु ब्राह्मणे शुचं न बोद्धक इति
 वर्षोपक्रमेण जलसंभवे इत्यर्थः सदाचारदाह्रानसत्रावस्थितसूर्यावच्छिन्नसमय इत्यर्थः नवान्न इति शरदिवसे ते च इ
 त्किं आह्वं गृहप्रच्छादन इति गृहोपरित्येनाच्छादनमेतत्पार्वण आह्वं निति गृहमवशस्त्वाभ्युदधिक आह्वं निति प्रवे

तैव वेष्मन इति वाक्येन विहितं तीर्थं आह्वेति निमित्तकं पूर्वकथितं अत्र च नवान्नभक्षणं निमित्तं च पार्वणं आह्वयज्योतिषे प्रा-
 तिपादितं तत्रैव पितृदेवेभ्योऽदत्त्वा नवान्नभक्षणं निषिद्धमिति नवान्नभक्षणपूर्वकाले आवश्यकं आह्वयद्यपि नवानिना
 नविधान्यन्तानि भवन्ति तथापि गृह्येनवान्नप्राशनं निमित्तकं नवान्नप्राशनकर्मकथने गृह्यभाष्ये च गृहमेधीव्रीहियवा
 माशरहसंतयोर्यजेत् श्यामाकैर्वेनीवर्षासु इतिलिखितेन वाक्येन षष्टिकं यवश्यामाकरूयान्नसंभवकाल एव निय-
 मितः तत्र श्यामाकोत्पत्तिर्वातप्रस्थानां आह्वकालः गृहस्थानां षवव्रीहिप्राशनं परं आह्वकालः यद्यपि नवान्नप्राशनकर्म
 णि दृष्टेर्विधानं तथाप्याकांक्षातुल्यतया आह्वेपितृदुभयमेव निमित्तमिति तत्र षष्टिकं व्रीहिभक्षणं निमित्तकं शरद्विप-
 वान्नभक्षणं निमित्तकं वसंतैर्हेमंतैर्हेमंतिकं नवान्नभक्षणं निमित्तं ज्योतिषानुसारेत् तथा हि ज्योतिषे भोजराजः वृश्चिके
 पूर्वभागे तु नवान्नं शस्यते बुधैः उत्तरे क्रियमाणं तु धनुष्ये वक्तुं भवेत् धनुषि यत्कृतं आह्वपितृणां नोपतिष्ठते पूर्वभागेऽ-
 न्नदृष्टिकं नयोदशांशकरूपक आचारेत् धनुषि यत्कृतं आह्वं हैमनीषु निशासु च पितृस्सन्नगृहं तिनवान्नमिषकांस्ति-
 णः सुक्लेपक्षेन वंधान्यं पक्कं ज्ञात्वा सुशोभनं सुतिथौ सुमुहूर्ते च नवान्नफलभक्षणं त्रिजन्मसुत्रयोदश्यां नदायां पितृभेपि
 वा आह्वं सुक्लेदिने नैव कार्यं संततिमिच्छता चैत्रपौषे कृष्णपक्षे नवान्नं वज्रं येत्सदा भवेज्जन्मांतरे रोगी पितृणां नोपति-
 ष्ठते अत्र चैत्रपौषयोर्निषेधात् वृश्चिकेनवान्नभक्षणसंभवे माघादौ आह्वपूर्वकं नवान्नभक्षणं युज्यत एवेति चैत्रे नवा-
 न्नभक्षणनिषेधादर्शाच्च वैपिनवान्नभक्षणं निमित्तं यवपाकात् एष्यक् आह्वमायाति वायुपुराणे सुक्लेपक्षस्य पूर्वोक्ते

आहं कुर्वादिचक्षणः कृष्णपक्षापरह्नेतुरैहिणं तु नलंघयेत् अनरैरैहिणं नलंघयेदिति कृष्णपक्षशुक्लपक्षयोः आह्नौ
हिणं पूर्वापरसीमातेन शुक्लपक्षश्चाह्नौ त्ववसानसीमारैहिणं तदनंतरं नकर्तव्यमित्यर्थः कृष्णपक्षे आह्नौ रभसीमारैहिणा
तवन्तारं भणीयमित्यर्थः ब्रह्मपुराणे पूर्वह्नेमात्रकं आह्नौ मपरह्नेतुपैतकं एकोद्विष्टनुमध्याह्नेमातर्द्विनिमित्तकं माल
कश्चाह्नमन्वष्टकाश्चाह्नं पूर्वह्ने अत्रापरह्ने पैतकं कृष्णपक्षापरह्ने शुक्लपक्षे पूर्वह्ने विधानात् द्विनिमित्तकमाभ्युद
यिकमित्यर्थः मत्स्यपुराणे प्रातःकालो मुहूर्तस्त्रीन्संगवस्तावदेवतु मध्याह्निसिमुहूर्तस्यादपरह्नसतः परश्च सायाह्नवि
मुहूर्तः स्याच्छ्राद्धं तत्र नकारयेत् राक्षसीनामसंवेला गहिता सर्वकर्मसु अह्नौ मुहूर्तो विख्यातादशपंचचसर्वदा तत्राष्टमा
मुहूर्तो यः सकालः कुतपः स्मृतः मध्याह्ने सर्वदा यस्मान्मदीभवति भास्कारः तस्मादनंत फलदस्तत्रारभो विशिष्यते सुहू
र्ताह्नौ कुतपाद्यनुहूर्तचतुष्टयं मुहूर्तपंचकं चैव स्वधावाचनमिष्यते अत्र सर्ववाक्यैकवाक्यतयाऽयमर्थः पंचधा विभ
क्तस्य पंचदशमुहूर्तो त्रकस्य दिवसस्य प्रातःकालादयः पंचभागस्तेषां भ्युदयिकादिश्चाह्नचतुष्टयं चतुर्भुभागेषु प्रश
स्तमभ्युदयिभवेत्त्रैवकर्तव्यम् यदा तु प्रशस्तमध्याह्नादिकाललाभ एकोद्विष्टानुभवति तदाऽन्येषु दिग्भगवादि
कालेषु एकोद्विष्टादिकं कर्तव्यमिति ॥ अतएव पार्वणेऽपि अत्राप्यस्मादवपरह्नाऽलाभिसंगवादिषु पिकर्तव्यतानिषि
द्धकाले सर्वेषामनाचरणम् तदर्थं विवेचयति ऊर्ध्वमुहूर्तदिति कुतपादूर्ध्वमुहूर्तचतुष्टयं मुहूर्तपंचकं च कुतपा
त्यूर्वमर्थीत् एकं मुहूर्तं कुतप एव सतमुहूर्तदशकं स्वधावाचनमिष्यते स्वधावाचनमिष्यतेऽत्रैति स्वधावाचनश्चाह्नौ गइ

आः स्पर्शा। प्रातर्मुहूर्तद्वयं सायाह्ने मुहूर्तत्रयमिति मुहूर्तपंचकं सर्वश्राद्धेषु निषिद्धम् मयुरात्रौ श्राद्धं न कुर्वीत राससी कीर्तिता हि सा सं
 वि० ध्यथैरुभयोश्चैव स्वर्ग्ये वैवाचिरेदिते अचिरेदिते इति दिवोपक्रममुहूर्तद्वयमित्यर्थः विष्णुः सं ध्याए ओ नै कर्तव्यं श्राद्धं खलु वि
 चक्षणैः तयोरपि च कर्तव्यं यदि स्याद्राहुदर्शनम् स्नानन्तं तथा श्राद्धं मनंतराहुदर्शने असुरी एविरन्यत्र स्नातां परिवर्जये
 त् एतेतान्यत्रापि तालिका श्राद्धनिमित्ते पुत्रजन्मादौ सति सर्वदैवश्राद्धं कर्तव्यमित्युक्तं भवति एवं चानगे एव शयक श्राद्धनि
 मित्तानि अभावात्साः सर्वाः चतस्रोऽष्टकाः माघी श्रावण्याग्रहायण्यः पूर्णिमा तिस्रः आश्विन कृष्णपक्षसप्तमी यत्र योदा
 शी गजच्छ्रायाचंद्रस्वर्गग्रहं ब्रीहियवपाकौ तीर्थप्राप्तिः आर्द्र नक्षत्रावस्थितिः स्वर्ग्यसनवान् भक्षणं आशुदयिक श्राद्धनि
 मित्तानि च एषु श्राद्धमाचक्षणकं अकरणेऽनिशेषदेशादिति श्राद्धे प्रशस्तो देशे गंगातीरादिः निषिद्धसुदेशः महानद्युत्तरं म
 गधदक्षिणद्वादशं योजनावच्छिन्नस्त्रिशंकुदेशः कलिगदेशः स्लेच्छदेशः शर्करादिसंकीर्णदेशः श्राद्धे प्रशस्तब्राह्मणाः
 त्रिदण्डौ मतिः आत्यवित् वेदवित् वेदांगवित् वानप्रस्थः ब्रह्मचारी असंगोत्रः साधुगृहस्थः याज्ञिकः पुराणवेत्ता श्राद्धकर्मवि
 त् विष्णुशिवस्वर्गान्यतमभक्तः असमानप्रवरः पितृभक्तः श्वशुरः दौहित्रः गुरुः आचार्यः जामाता ऋत्विक् मालुषस्त्रेयः पि
 तृष्वस्त्रेयः मातामहः मातुलः भागिनेयः अष्टवर्षपरिणीता सुतापंक्तिपावनः गायत्रीमात्रसारे पिसदाचारः अथ श्राद्धे नि
 षिद्धब्राह्मणाः आमंत्रयेदित्यनुवृत्तौ कात्यायनः द्विनेग्रमुक्तविलिधिशवदंतविद्धप्रजननव्याधितव्यं गिश्चित्रिकुष्ठिकुन
 खिवर्जमिति द्विनेग्रोदुश्चर्गमुक्तेनातिगौरः विलिधिवर्धिकायुक्तः मुक्तविलिधिः मुक्तं डडुतिस्मृतिरत्नविवेकः

स्यावदं तो जन्म नैव कृष्णदंतः विद्धमजननच्छिन्नमेद्धचर्मं एवं मित्रं शत्रुः पूर्वः नाम याजकः देवलकः चिकित्सकः क्रयविक्र।
 योपजीवी प्राग्मैथ्यः राजमैथ्यः गुरुविरोधो न सन्नग्रहसूचकः त्वाग्निः बार्हृषिकः यद्वीपसुपालकः परिवेतापरिवितिः।
 तिरुहतिः नतेनशीलः अवकीर्णहिषलोयतिः वंध्यातुरपत्नीद्वेयादृषलीतुमुत्तप्रजा अपरादृषलीद्वेयाकुमारीयाएजस्व
 लापोनर्भवः काणः गृहवस्थितव्यभिचारिस्त्रीपतिः सूद्रशिष्यः। अभिशस्तः कुण्डः गोलकः पति संसर्गो अत्रतीक्ष्णवः योनि।
 द्वाक्ष्वान्दधिषूपतिः पुत्रपाठितः सूद्रापतिः स्त्रीजितः द्वांगुलातीतकर्णः शिल्पजीवीस्त्रीयाजकः पतितः श्रुकी डीडुरचारः
 ऐन्द्रजास्तिकः पारदारिकः अजपीमारुत्यागीपितृत्यागीदरत्यागीचटकयोषकः अकृतविवाहः नास्तिकः कृपणः असत्यवा
 दीकरणहर्तो सर्वथाकेशः शून्यशिरस्करः स्त्रीतुल्यवार्कचेष्टः स्वाश्रमविश्रुतः पर्योहितः पर्योधातासौदर्येतिष्ठति ज्येष्ठे ह्य।
 ग्राधानेकरोति हितयोः पर्योहिते ज्येष्ठः पर्योधाताकनिष्ठकः अश्रुत्सादकः अश्रुत्सादाही आवसथ दाहीक्षेत्रसस्यदाही
 अणारदाही सदाव्यसनशीलः रक्तकेशः नपुंसकभेदाः षण्डकोवातजः षण्डः स्त्रीवोप्यथनपुंसकः कीलकश्चेतिष्ठत्त
 यं स्त्रीवभेदो विभावितः सूद्रयाजकः वांताशीराजकारितपापचिह्नं कितः वैश्यापतिः सुद्धचार्यः स्वतोभेदकः दृक्षारोप
 णशीलः कन्यादूषकः हिंस्रः दृषलवृत्तिः सदायाचकः स्त्रीपदीकृतसाक्षीगणयाजकः सूत्रधाएदिधर्मकृत्ये भग्नोत्साहः॥
 हीनातिरिक्तांगः साहसिकः चौरिकः कपटतुलाव्यवहारी आसंभरिः पुंस्त्वोपघातो कृत्साभिचारशीलः दत्तापलायी समय
 भेदकः पश्चिघातीमीनघातीसर्पघातीकच्छपघातीनानाजंतुवधासक्तश्च वधबंधोपजीवी सूद्रमैथ्यः मांसविक्रयो गदः

१८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

वर्णिकनिर्भितानि पलाशादियद्वीथहृत्सपात्राणि पत्रपुटकानि चरता न्येव परिवेषणे भोजनार्थे च पात्राणि मशस्तानि अथ भोजने
परिवेषणे च निषिद्धानि पात्राणि सीसकमयाऽथोमयापाणमयभनपात्रकद्रपात्राणि द्विवैराजतानि भोजने मष्मयपात्रम् ॥
अथ आद्वेगंधादिपचकम् तत्रगंधाः श्वेतचंदना गुरुकृष्णागुरु गुडत्वक् कुंकुम कर्पूर पद्मकाष्ठशरीर कुडजदामांसी गेहि
शण सुगंधिद्रव्यमेतत् न तु तुलसनुकारी उग्रगन्धो हृत्स संदुवारः निषिद्धगंधाः कस्तूरी सिल्हकादीनि अथ पुष्पाणि वि
हितानि पद्मनीलोत्पलकोत्पलकुमुदचंपकतिलकतगारयूथिकामाधवीकुन्दकुजकानवमालिकासेवती कल्हार तुलसी
पत्राणि निषिद्धे तस्वैतपुष्पाणि अथ निषिद्धपुष्पाणि अर्कभाण्डी पीताम्भान हृमिकेशादि दुष्टानि उग्रगंधीमि क्तवर्ण उद्गु
ष्यक्त कारवीर श्वेतसुगंधिकुसुमेतरकंदकि हृत्सपुष्य चैत्य हृत्सोद्भवपुष्पाणि अथ आद्वेधूपद्रव्याणि सद्यत्तगुगुलसमधुगुगु
लचन्दनऽगुरु उशीर पद्मकाष्ठ कर्पूर श्रीखण्डाः तद्भावे देवदारु सरलाद्यपि अथ निषिद्धधूपाः केवलद्यत्तकेवलगुगुलत्तण
गुगुल उग्रगन्धि अगन्धि अशुचि संवद्धानि माणि जंच कस्तूरिकादिदीपे घृतंतिलतैलंच विहितं तद्भावे सर्षपादिस्नेहः प्राणि
जस्नेहोक्षेपे निषिद्धः आद्वेवत्त्वम् नवमनंगलग्नम् शुभ्रसदशंदेयम् संपत्तौ सत्यावासे युगम् त्रिपदं बाधोत्तकौशेयकं वलादिदा
नमधिकफलं उप्रवीतमधिकफलार्थं नत्वा च शयक मृतां वूलादीनि श्रेष्ठतमवसूनि गंधद्वानाद्यवसरे दातव्यानि तां वूलोपकार
णानियर्णपूर्गावदिरचूर्णखदिरसार कर्पूर श्रीखण्ड कस्तूरी सुलाकं कोललवंग सहकारिद्रव्याणि अत्र कर्पूरदीनि घृथगपिदे
यानि अथ आद्वेशे सन्निधापनीयानि गंडक शृंगपात्रश्वेतरक्तेनेपालकं वलक्षणाजिनगौरसर्षपगौरकृष्णारण्यत्रिविधतिल

विदं डियति खतः सत कृष्णच्छागाः एतानि आर्द्रपुनंति अथ आर्द्रदेशे पसारणीया निकाक कुक्कुर कुक्कुर विदुर्गह विडाल हृषल
 वि० हृषलीपति खंजषण्डाः खस्वलात्रुटितकर्णीपतितः कुक्षीत्रणीनास्त्रिकः भयानकः अशुचिः नग्नः धृतः नीलकषायचत्रः छि
 १८ न्नकर्णः लोहः सीसः मलिनांबरः दीर्घरेगी अभिशस्तः जनांगः अधिकांगः काणः द्वात्प्रैष्यः मद्यपः भोगिनीपतिः भद्रकुलः अस
 तीचंडालः पाषण्डः पर्युषितानं एते पसार्याः एतेषां काकादीनामन्यतमदृष्युपहत आर्द्रहविषां त्यागः हविरंतरासंभवेतेषु व
 हविः शुभ द्युक्ताभिरद्भिः प्रोक्षणम् तिलगौरसर्षपविकरणम् कालतैरेव हविर्भिः आर्द्रकर्तव्यम् मातृपितृवंशासंदेशौ त्वीपा
 कादिकर्गनुकूलव्यापारे निषिद्धा अथ आर्द्रविहितानि हविर्द्रव्याणि तत्र दुग्धदधिघृतानि गव्यानि गव्यापायसम् तिलतण्डु
 लमुद्गसाधितकूसरणम् अपूप्यादिशर्कराक्षीरसंयुक्ताः एषुकामध्याक्तलाजाः तिलव्रीहियवाश्चेति शालिसमुत्पन्नधा
 न्यं प्रसातिकाप्रसातिकानीवारविशेष इति हलपुधः प्रसातिकामध्यदेशे शठीला इति मसिद्धं धान्यं चतुर्वर्णकमेव चेत्यपीता
 रक्ताक्षणाश्चेति आर्द्रपत्त्रवः मगधदेशे प्रसिद्धेषु षष्टिका अत्र आशुधान्यं युक्तं आर्द्रप्रयुज्यते ग्राम्याभिशेषधीभिर्मसंप्रीयं
 त इति सामान्यतो विधानात् विशेषानिषेधात् किंचच्छंदोगपरिशिष्टटीकायां शारदं धान्यं षष्टिकादीत्यादिपदेनास्येव संग्रहः
 कृष्णमाषामुद्गगोधूमश्यामाकनीवारकलापकं गुवंशवीजानि अथमांसानि गंडकमांसं विपाणसमयानुस्थित मृगच्छाग
 मांसं सर्वलोहितच्छागमांसं गोधा मांसं हरिणक्षणा हरिणशंवरं मृगनिषु शशककूर्माः सरूप्यवरं हमांसानि
 तित्तिरिलावकवर्तकी शहन्नकी कर्कराणां पक्षिणां मांसानि ऋकरः कर्करा तद्वृत्तिप्रसिद्धः बाध्रीणसंमांसं त्रिपिवं त्विन्द्रिप

११०
 १११
 ११२

१०
 १८

क्षीणं चैतद्वृद्धमजापत्तिम् वा ध्रौणसंतुतं प्राहुर्योद्धिकाः पितृकर्मणि कृष्णग्रीवोरुक्तरिणः चैतपक्षो विहंगमः सवैवाध्रौणसः प्रो
 क्तश्चेषानैगमोऽनुतिः छागपक्षिणो वा ध्रौणसो तयोर्मांसं मंत्रं संस्रुतं मांसं यदा छागदिकं पशुमालभ्य मांसं स मुपादीयते तदा
 प्रथमं नैपायशुभ्राक्षणं कर्त्तव्यम् मंत्रं च ओं पितृभ्यस्त्वाजुष्टं प्रोक्षामि एकोद्दिष्टे तु पित्रे त्वाजुष्टं प्रोक्षा मीत्यादिरूपः अना
 खं पक्षे सिंहादिहतमांसादिषु नमंत्रं संस्कारयेत्सेतिसिंह व्याघ्रहृत्तरिणमांसम् लब्धं त्रीतच्छागादिमांसम् प्रसृज्य च भिषा
 तच्छागादिमांसं अथ मत्स्याः महाशल्करो हितराजीवपाठीनश्चेत्तशल्का अन्येपि अथ शकाः कालशकं च वा सूकं मूलकं
 कृष्णनाडिका वैत्राकुरं कंसापंचपटो संसार्धं पंतथा सूर्यावर्ते सुनिष्यन्तं शकान्याहुर्मनीषिणः कृष्णनाडिका कृष्णनाडी च
 इति श्राद्धपक्षे वपञ्चो सूर्यावर्ते हुरहुर इति प्रसिद्धम् सुसिद्धम् सुनिष्यन्तं स्त्रो निकाषाय पत्रसदृसपत्रं चोपत्रीति मसिद्धं
 जलप्रभवशकं पटुनाडीशकं च वा क्यंतरात् अथ फलानि आन्नपनसकदलीनालिकेर आमलकी प्राचीना मलकी पद्म
 बीजस्वर्जूरतिन्दुकं कंदकारिका द्राक्षा कर्मकनारंगकलवलीदाडिमः दाडिमी विल्वाः श्रातकलकुचवदरी ह्यपूगफ
 लपटोलबीजपूरकक्षीरिका त्रपुषप रूषशृंगारकमधूकं गंभारि फलपिप्पली मरिचको विदारजं जंबूनिपा निफलानि
 पक्कानि भक्ष्याणि तान्ययत्नपक्कानि देयानि मधूकपुष्पकोषकलीरभेदाः तद्विकाराश्च गुडशर्करादयः अत्यान्यपि निषि
 छेत्तस्वादुमधुरसानिकर्कटी मत्तीति श्राद्धे देयानि फलान्ययत्नपक्कानि देयानि अथ कंदाः शरणः दीर्घमूलकं व
 सेरुविशं हि प्रकारं सर्वशालूकभेदाः आर्द्रकं विदारी विदारी कंद इति प्रसिद्धः तालमूली शतवरी कंदेषु यथायदा

अ० भवहरीयभवति तयाहत्वादातव्यंतदिति अथक्यंजनसंस्कारः द्रव्याणि हिंशुजीरकधाम्यकहरिद्राशुंठीमरिचः॥५॥ ईकदाडि
 वि० मोवीजघृततैललवणानिसामुद्रिकसांभरिसैन्धवानितैलं तिलभवंसार्षपंचअत्रचमांसादीनिव्यंजनान्युपकरणानिचामात्र
 २० आद्रेआमयेवदातव्यानि सिद्धान् आद्रेसिद्धमेवदातव्या नीति आद्रेपह्नवः सुकुलाजाचिपिकदुग्धविकारदधिदुग्धघृतगुड
 लडुकादिपक्वान्ानि चामिसाधितान्यप्यामआद्रेदेयानीति आद्रेपह्नवश्चाद्रेमदीयौ अत्रचकालशकंमहाशल्काखड्गलोहामि
 षंमधुअंतापैवकल्पंतेमुमन्यानिचसर्वशः कालशकंमसिद्धंमहाशल्कारोहितमभतयोमत्स्याः खड्गगंडकःलोहःसर्व
 लोहितद्वयः तयोमांसंमधुक्षौद्रंमुन्यानिनीवाराः एतैः आद्रेमनंतपित्तत्सिजनकम् शर्कराक्षीरसमुक्ताः एशुकानित्यम
 द्रयाः एतैः आद्रेमक्षयपित्तत्सिजनकम् गलाजंश्चमधुसंयुक्तात्सक्तुंशर्करयासह आद्रेदद्यात् अत्रविहितद्रव्याणां
 आद्रेदानेत्सलेच्छ्यांसमुच्चयोनतुविकल्पः भस्मभोज्यंचविविधंमूलानिचफलानिच हृद्यानिचैवमांसानिपानानिसुरभीणि
 चउपनेयंसर्वमेतदिति मनुवचनात् ततोन्नंबहुसंस्कारंनैकक्यंजनपानवत् चोष्येयंसमं हं हं यथावदुपपादयेदिति देवता
 क्वाच्चसमुच्चयविधानात् नैकक्यंजनपानवदित्यपि अनेकक्यंजनविधानंनत्वेकक्यंजननिषेधः वाक्यभेदप्रसंगात् तस्मादने
 कक्यंजनस्यप्राशस्य एकक्यंजनस्यानिषेधात् अनेकक्यंजनस्यात्ताभेऽनिषिद्धत्वादेकमपिव्यंजनमुपादेयमितिविहितद्रव्येषु
 एकद्रव्यदानेनापि आद्रेस्वस्त्वनिर्वाहः अथआद्रेविहिताः निषिद्ध द्रव्याणि पद्मविल्वहिंगुपिप्लींशुंगाटकदधिसक्तुश्च
 तसिधिकेमुकमधूकमरिचानि अत्रहिंशुपिप्लीमीमरिचानिोद्रव्यां - तरसंस्कारार्थं देयानिकेवलानिदेयानि यरिशिशानिवि

हितालाभेदेयानि। अथ आदिनिषिद्धद्रव्याणि केवलजलवारद्वयसाधितमुद्राद्यन्तरूपं द्विस्विन्नं उपभुक्ताग्रभागरूपाग्रावलेहितैः।।
 शुक्रं पर्युषितं परिदग्धं शर्करं कीरभाषणकेशोपहतं वातुष्टम् भावदुष्टं दुष्टोपहतं चासोपहतं वासोवधूतं एतानि विहितद्रव्या
 व्याप्यनिषिद्धानि विषहतमांसं च्छद्महतमांसं व्याधिहतमांसं सिंहव्याघ्रेतरतिर्यग्धतमांसम् मंत्राश्रोसितालव्यपशुमांसम्
 महिषीक्षीरहरिणीक्षीरमेषीक्षीरश्रीक्षीरच्छागीक्षीरचमरीक्षीरएकशकीक्षीरणिप्रशस्तमपि आद्यार्थमेव यच्च स्वतिया
 चितदुग्धं उद्धतसारं च दुग्धं निषिद्धम् निषिद्धदुग्धविकारश्च दधाद्योपि निषिद्धाः दुर्गंधिजलं स्वल्पजलाशयजलं पर्युषि
 तजलं अशुचिस्य रुजलं अंसजजलाशयजलं अप्रतिष्ठितजलाशयजलं याचितजलं दर्भमंत्रतिलहेमजतान्यतमरहित
 जलं अभोज्याननिषातजलं पतितदिक्कारितजलाशयजलं सूद्राहतजलं रात्र्याहतजलं ऊपरलवणं हतलवणं शैवच
 लवणं अलवणव्यंजनं पाकानंतरप्रसिद्धलवणव्यंजनं हस्तदत्तव्यंजनं हस्तमथितद्रव्यं च सूद्रस्य ष्टद्रव्यं अशुद्रुष्टद्रव्यं
 छिक्कादुष्टद्रव्यं रसहीनद्रव्यं गंधहीनद्रव्यं पालंकीशकं श्वेतनडीकाशकं सोहिजनशकं तंडुलीयशकं तंडुलीयकउरि
 स्यादिति आद्रपल्लवः खचिरीशकं पियलीशकं एयीशकं श्रेढीशकं कुसुंभशकं तुलसीशकं शणशकं मरिचशकं पोथी
 शकं नाडिकाशकं नडीका फलुयीपूष्पा इति आद्रपल्लवव्याख्याता फलुयीपूष्पा मगधादिदेशेषु नयोद्रतुल्यतालीरूढा
 दौलगतिकुशांडम् अलावुसिं विसेधि साहंताकं मंगिरिणं पिण्डमूलकं वंशकरीरम् कोद्रवंवनकोद्रवंचणकंबोडा अ
 कुणपुलाकं धान्य अतसीगौरमाषः मसूरः लसुनः लोहितवृक्षनियी सपलांडुकं कच्छति कपित्थं कालजं घाकेवलशुंठीकेव

लगाविकेवमहिगुभनेहीकरहृदः॥ धतूरकवकवासकःस्यूलकेमुकस्यूलजवुफलम् कुंभीचांडालाग्निसूतकात्यमेधाग्नि
चित्तान्मयः प्राद्वेनिषिद्धाः अग्र्यतरभावेऽपवित्रानेताननीनुक्रमेणसप्तसुस्थानेषुपरंपरयाप्रज्वाल्यसप्तमस्थानप्रज्वालितो
गिरूपादेयः अत्रचप्राद्वेचतुर्विधानिवस्तूनिभवंति विहितानिविहितनिषिद्धानि अविहिताः निषिद्धानिनिषिद्धानि वि
हितलाभेतेषामेवोपादानंतदलाभेविहितनिषिद्धानामुपादानं तदलाभेविहितनिषिद्धानामुपादानं निषिद्धसर्वेशास
गः॥ ॥इतिप्राद्वेविवेकेप्रथमःपरिच्छेदः॥१॥ ॥अथाधिकारिनिरूपणम्॥ तत्रमूलवाक्यानिशुद्धिविवेकेलिखिता
निसप्तपंचमूद्रहविस्तरभयादधिकारिमात्रंसिद्धवद्विष्यते मृतस्यत्रिविधाक्रियाभवति प्रथमामध्यमोतमाचेति तत्र
दहभारभ्याशौचांतदिनपर्यंताक्रियापूर्वा १ एकादशाहादिसपिण्डनांतामध्यमाक्रिया २ सपिण्डनानंतरंशांवत्सरिकयाव
णामुदपिकनित्यप्राज्ञादिरूपोत्तरक्रिया ३ तत्रत्रिविधास्वपिक्रियासुत्रयोद्दशविधानामपिपुत्राणामधिकारः तेचत्र
योद्दशपुत्राः औरस १ पुत्रिकापुत्र २ क्षेत्रज ३ कानीन ४ सहोढ ५ गूढोत्पन्न ६ पौनर्भवा ७ अपविद्ध ८ दत्तक ९ कीत १०
कृत्रिम ११ स्वयमुपगत १२ पारशवाः १३ तेषुशुभ्य औरसः तदभावेपुत्रिकापुत्रः ततःपूर्वपूर्वाभावेउत्तरेत्तरेधिकारीते
षपिपूर्वक्रियायामध्यमक्रियायांचविभक्तानामविभक्तानां वा मध्येयोग्यस्यज्येष्ठस्यैवाधिकारः तदुक्तंस्मृतिसारे अह
तेपिद्धतेवापिकनिष्ठादिभिरेरसेः सत्रकुत्रापिज्येष्ठस्याधिकारः प्रेतकर्मणीति तस्यश्रुतादिनाप्रतिबंधेकनिष्ठस्यापिनि
यतकालकर्तव्यदशाहादिकप्रेतपिण्डादिसपिण्डनांतक्रियास्यप्यधिकारः सपिण्डनोत्तरंसर्वेषांपुत्राणामविशेषेणष्ट

थगधिकारउत्तरक्रियासु एषां त्रयोदशविधानां पुत्राणां लक्षणम् शुद्धिविवेके प्रपंचितपुत्राभावे यौत्रः यौत्राभावे मयौत्रः तद
 भावे भायति तदभावे भ्राता कनीयान्तदभावे ज्येष्ठः तदभावे पिता तदभावे भ्रातरपुत्रः तदभावे पूर्वक्रियायां मध्यमक्रियायां च सपि
 ण्डा अधिकारिणः तदभावे दुहिताऽधिकारिणी तदभावे सकुल्याः तदभावे मातरसपिण्डाः तदभावे मातरसकुल्याः कुलद्वया
 भावे मातरः तदभावे यथाकथंचित् परिरग्हीताः स्त्रियः तदभावे एजादेशेन धनग्राहकोधिकारी पितरः हीनौ यौत्रप्रयौत्रौ
 सपुत्रयोरपि पितामहप्रपितामहयोः पार्वणश्चाद्धेधिकारिणौ मृतस्य कन्याया विवाहे कन्याप्रदाताप्यधिकारी असमाप्त
 षड्वर्षस्य मृतस्य पूर्वक्रियामात्रं तत्र भ्रातरपिनादयोधिकारिणः असमाप्तद्विवर्षस्य पूर्वक्रियापि नास्ति किंतु भूमिनिखनन
 मात्रं स्त्रिया अपि द्विवर्षाभ्यंतरे भूमिनिखननमात्रं तत ऊर्ध्वं विवाहात्पूर्वं पूर्वक्रियामात्रं तत्र पिताधिकारी तदभावे भ्रात्रादि ऊ
 ढायान्तु त्रिविधा क्रिया तत्र पुत्रोधिकारी तदभावे पतिः तदभावे सपत्नीपुत्रः तदभावे यौत्रः तदभावे सपिण्डाः त
 दभावे सकुल्याः तदभावे पितरसपिण्डाः सप्तपुरुषावधयः सपिण्डाः दशपुरुषावधयः सकुल्याः सद्द्रस्यापरिणीतस्य द्विवर्षी दू
 र्ध्वं पूर्वक्रियामात्रं तत्र भ्रातादिरधिकारी परिणीतस्य त्रिविधापि क्रिया तत्र पुत्रादिरधिकारी पूर्ववत् केचित्तु असमाप्त षड्वर्ष
 स्य त्रैवर्णिकस्य स्त्रीपूद्रयोश्चापरिणीतयोस्त्रिविधापि क्रियाऽनुगृह्णादि नानत्वावश्यकीत्याहु रिति आर्द्धकल्पस्मृति सारौ गुरु
 कुलस्थितशिष्यस्य भ्रातरपित्रभावे गुरुधिकारी गुरोरपि पुत्रपत्नी भ्रातरपितरहीनस्य शिष्यः यजमानस्यान्याभावे ऋत्विगिति
 संन्यासिनः संन्यासिपुत्रा अधिकारिणः संन्यासिपुत्रैः पितुः सांवत्सरिकैको द्विष्टपार्वणाभ्युदयिकतीर्थश्राद्धादीनिकर्तव्या

निसामान्यविहितानामेषामेकोद्दिष्टादीनांसंन्यासिपुत्रप्रतिकर्तव्यतानिषेधकप्रमाणभावात् यत्तु एकोद्दिष्टं न कुर्वीत यतीनां
 चैव सर्वदा अहन्येकादेशोप्राप्तेपार्वणतुविधीयत इति वाक्यं तनुसांस्तरिकैकोद्दिष्टश्चाह निषेधकं एतद्वाक्यस्य पारिजा
 तनिवन्धादिषु सपिण्डीकरणपर्यन्तैकोद्दिष्टप्रकरणे लेखनेन प्रेतोद्देश्यकघोडशश्चाह निषेधकत्वव्यवस्थितेः त्रिदंडग्रह
 णादेव प्रेतत्वेनैव जायते इत्युपसंहारश्च एकोद्दिष्टं यत्तेर्नास्ति त्रिदंडग्रहणादिह सपिण्डीकरणभावात्पार्वणं चाह निष्यते
 इति शास्तातपवाक्ये त्रिदंडग्रहणहेतुकसपिण्डीकरणभावस्यैकोद्दिष्टनिषेधहेतुत्वेनाभिधानाच्च किंचैकोद्दिष्टं जलपि
 डमशौचं मेतसंक्रियां न कुर्यात्पार्षिकान्यद्ब्रह्मीभूताय भिक्षवे इति दत्तत्रेयवाक्ये वा किंचैकोद्दिष्टनिषेधानवगमात्कस्मि
 पयानां सांस्तरिकैकोद्दिष्टाचरणसंक्रिया नाम नाचरणस्य प्रकरणस्यैकोद्दिष्टनिषेधानवगममात्रेणान्यथोपपत्ते
 र्नासामान्यैकोद्दिष्टनिषेधोवगम्यत इति तत्रैकोद्दिष्टसामान्यैकोद्दिष्टविधिनैव कर्तव्यम् विध्यंत्तगनुपदेशात् सर्वैश्च स
 न्यासिपुत्रैः कर्तव्यं तत्रापि विशेषाश्रवणादिति अतएव पार्वणासु दयिक तीर्थश्चाह किं यतिपुत्रैः कर्तव्यमेवेति आह
 पक्षवेन लिखितं यतेः सपिण्डीकरणांताक्रिया सर्वैरेव निषिद्धेति श्रीदत्तोपाध्याय लेखनं स्मृतिसारलेखनं च एकोद्दिष्ट
 कर्तव्यतानिषेधवाक्यस्य प्रेतोद्देश्यकैकोद्दिष्टकर्तव्यतानिषेधपरत्वं सर्वत्र स्मृतिसारादावप्यवगम्यते संदर्भदिति यत्तु
 ब्राह्मणादिह तेतातेयति ते संगवर्जिते युक्ताश्च मत्ते देयं भय एव ददात्स साविति वाक्यं तदपि न त्रिदण्डिसंन्यासिपा
 र्वणश्चाह निषेधकं एतद्वाक्यस्यैव त्रिदण्डिसंन्यासिपार्वणश्चाह निषेधकत्वात् उशोवाक्ये तु त्रिदण्डिनां पार्वणविधा

भूगवेषि पिण्डं दद्यात् ततः प्रत्यवेगजनदानं ओं अद्यामुकगोत्रपितारमुकप्रेतशिरःपूर्वकप्रथमपिण्डेऽत्रप्रत्यवने। ए।
तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति पिण्डोपरि पूर्ववद् दद्यात् ततः प्रेतमुद्दिश्यत्क्षणीमेव गंधपुष्पधूपदीपोर्णांतंतुमा
ह्वेव हु वस्त्रतांबूलानि पिण्डे मयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति पिण्डोपरि पूर्ववद् दद्यात् ततः प्रेतमुद्दिश्यत्क्षणीमेव
पुष्पधूपदीपोर्णांतंतुमयमुद्द्वहुवस्त्रतांबूलानि पिण्डे दद्यात् ततोयावद्वाब्धनिःसरति तावत्पिण्डाभिमुखवस्त्रिष्टेता
तोपसव्यादिनैव ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेतएषसतिलतोयांजलिस्त्रिमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्येकं तिलत्
जलिं पिण्डोपरि दद्यात् एवं पिण्डसमीये एव ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत इदं तिलतोपपूर्योपात्रं तेमयादीयते
पतिष्ठतामित्येकं तिलतोपपात्रं दद्यात् पश्चाज्जले सर्वे क्षिपेत् तत उपलिप्तायां भूमौ मारुपानीये दीपंच निधाय ओं
मुकगोत्रपितरमुकप्रेत इदं माल्यं तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतां ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत इदं पानीयं तेमया
तवोपतिष्ठतां ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत एष दीपस्त्रिमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति दद्यात् सायंकाले। कुशा
दिप्रेतमुद्दिश्य दश एतन्निरात्रं वादीपं दद्यात् एतन्नोमयोपलिप्तायां भूमौ त्रिकाशिकासमारोपितमृत्त्रयपात्रः
स्त्रींच निधाय तत्समीये माल्यं दीपंच धत्वा ओं अद्यास्वारात्रौ अमुकगोत्रपितरमुकप्रेताऽत्र स्वाहि इदं विव। माह।
धेहि अनेन पश्येति निवेदयेत् आकाशाधिकरणक दश एतन्नवच्छिन्नमेतोद्देश्य कथत्तजलदानं सर्वपापशंखचि
मविगाशाण्डलम् एतन्नैरुतके स्वर्योदये दिवा मृतके नक्षत्रोदये वहिर्भयादौ ब्राह्मणानुमत्याऽर्वांगपिवालपु। इमैतिरि

पाश्चिमाः क्रमैर्गणहृद्धारमाणस्य तत्रैव निवपत्राणि दंतैश्चि त्वाचम्य दक्षिणेन पाणिना ओंशमीपत्रं शमयतु इति शमी ओं अर्शेत यतीनां
 यासमित्यस्यानं ओं अग्निर्नः शर्मय च्छित्पग्निं स्पृशेत् दृषभच्छागयोर्भध्रे स्थित्वा ज्यो गिति मंत्रेण दक्षिणेन पाणिना द्वाव्यारिजा
 त् ततोश्मनि पदन्या संहृत्वा च भ्योर्दक्षिणोर्भध्रे पाग्निदूर्वा प्रवालहृषभासं स्पृश्या गृहं प्रविशेयुः एतच्च कुलासं स्त्रिदंडग्रह
 कदाने स्त्रीलिंगेन निर्देशः कर्तव्य इति शेषः इयं च जलदान क्रिया दशमपुरुषपर्यंतं कर्तव्या समानग्रामवासे यावद्वासंसे प्रप्यते
 स्मरेत्सुस्रावतर्षयेयुः च सुरमाता महमातुलाचार्य शिष्यसहो ध्यायि मित्रदुहितृभगिनी भागिने यशस्विजांतद्वितै विभिलंपि
 म्यमुदकदानं कर्तव्यम् यतितापविद्धसर्वगाभिनी हृष्या संकरजातमव्रजितात्मत्यागि पाखंडि गर्भहर्तृहर्तुसुरापि द्विजकुं कसि
 मुदकक्रियां न कुर्यात् पतितस्य तु मिच्छन् सर्वगासिनी दत्तवेतनां दासीमाहूय सुद्धघटहस्तां ब्रूयात् हे दासि गच्छ मूल्यगते
 लानानय सत्वरम् तोयपूर्णघटं त्वंच सतिलं दक्षिणामुखी उपविष्टा तु वामेन चरणेन ततः क्षिपेत् कीर्तयेत्यातकीं संज्ञात्वं सं
 वेति बद्धसुहः इत्युक्ता चैव सः शशीभृताह निपातकी संज्ञां कीर्तयित्वा अमुकमेतत्वं पिवेति पुनः पुनरभिधाय वामपादेनाह
 यपूर्णसतिलं घटमपवर्जयेत् तत उदकदानं तत्सुदकोतीर्णान् कृतवत्त्वांतरपरिधानानां चांतान् पुत्रादीन् सुचिशाहृद
 देशे उपविष्टान्नायं मसंतं संवासः कस्यचित्केन चित्सह अपि स्वैनशरीरेण किमुतानैः पृथक् जनैरित्यादि महाभारतादियु
 क्यानि श्रावयित्वाऽपनीतशेकात्कंधुजनाः कुर्यात्तत्पुत्रादिहर्त्वे गुडमादाय मन्मयेन नूतन भंडेन जलमानीयश्रामाद्दक्षिण
 वतायतने गृहद्वारिवाशुचितीरे विण्ड दानां देशान्वादिशि अग्निं प्रज्वाल्य तंडुलप्रसृतिद्वयं प्रक्षाल्य सुसृतं स्वयं यथा

स्त्रीजा

ततोदक्षिणप्लवनेभूभागेगोमयोपलिप्ते गौरमृत्तिकयापिण्डार्थं दक्षिणप्लवणस्थानं निर्मायाचांतः कृतापसव्योदक्षिणामुखः
 पातितवामजानुः पिण्डस्थानोपरि दक्षिणामं कुशत्रयमास्तीर्य पुटकादौ जलतिलगंधपुष्याणि मस्त्रिप्य तस्यांचामहस्ते कृत्वा
 मोढकतिलजलात्यादाय ओं अद्यामुक्तगोत्रपितरसुक्तप्रेशिरः पूरकप्रथमपिण्डस्थानेऽत्रावनेनिश्चते मया दीयते तवोपतिष्ठ
 तामिति कुशत्रयोपरि अवनेजनं दद्यात् ततस्त्रिलघटमधुयुक्तं दुग्धसिक्तं तप्तमेव पिण्डमादाय मोढकतिलजलानि चादा
 य ओं अद्यामुक्तगोत्रपितरसुक्तप्रेशिरः पूरकः प्रथमः पिण्डस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरि अवशमाप्तनर
 पंचत्वमागतं धर्माधर्मसमायुक्तलोभमोहसमाहृतं देयं सर्वगत्राणि दिव्यांश्चोक्तान् सगच्छतु शीघ्र इति गंत्रमुद्दीर्य्य मद्रक्षि
 णं विधाय ज्वलदुल्लुकेस्य शिरोदेशे दानं मंत्रत्रायमदृष्टार्थत्वात् स्त्रीदाहेष्यविकृतएव यदनीयः पुंस्त्वस्याविवेकज्ञात्
 सन्नियकर्तृकैवैश्यकर्तृकैवानायब्राह्मणदाहे वैश्यकर्तृकनष्ट सर्वस्वानाथराजदाहे पितृमेध्यद्वाफलसमफलम् ॥
 ततस्त्रणकाद्यादिघटं परिक्षिप्य दग्ध्वा किंचिच्छेषयेत् ततः प्रादेशमात्रसप्तकाष्ठिकाभिः सह प्रदक्षिणसप्तकं विधाय कुगा
 ईणोत्सुकोपरि प्रहारासप्तकं कृत्वा क्रव्यादाय नमस्तुभ्यमित्युक्त्वा एकैकोष्ठिकामनोक्षिपेत् अनतीतद्विषे प्रेतं गंधमात्यादि
 भिरलं कृत्य अहरहर्नयमानो गामश्च पुरुषं पशून् वैवस्वतो नत्प्यति सुगण इव दुर्मेतिरिति यमगाथा गायतो वा न्थवाग्नामाह
 द्विः सुविदेशे निरवनेयुः तत्र नोदकदानादि अथोदकदानादि तत्र प्रेतदाहानंतरं सर्वेशवस्यः शवालुगमनकर्तारश्च चि
 तावा मावर्तेन पराहृत्य व्यवर्त्समेतमनवलोकमानाः अहरहर्नयमानो गामश्च पुरुषं पशून् वैवस्वतो नत्प्यति सुगण इव दुर्मेतिरि

ति यमगायां गायं तो नदी मवाहा ज्जला शयांतरं वावा लानग्रे कृत्यच्छेयुः ततः श्यालकमन्यवायाचेरलुदकं करिष्याम इति सवृयात् ॥
कुरुध्वं माचैवं पुनरित्यशतवर्षे मेते कुरुध्वमेवेतरस्मिन्निति ततः कृतापस्यादक्षिणाभिमुखः प्रकीर्णकेशः प्रशालितैकवत्तुधराः
ओ अपनः शोभुचदघ मिति वामहस्तानामिकयाऽयोदक्षिणतोनीत्वासकृन्निमज्जेयुः ततो वामहस्तानामिकया कनिष्ठं पाप
मित्येव लिखेयुः अंगचतविधर्षेयुः ततो द्विवासस आचम्य जले चापापाण्ये वा सुचितौ देशे वा दक्षिणां कुशत्रयोपरिवाम
हस्तान्याब्धदक्षिणहस्तां युष्टतर्जनीमध्यात्मकपितृतीर्थे न द्वियुग्युग्युः त्रयेण भ्रतगोत्रनामनीठुच्चार्य्य्युः तंतमनसा ध्यायं
तः कुशहस्ताभ्येतायसतिलजलांजलिंदद्युः उं अद्यामुकगोत्रपितरमुकभ्रत एषतिलतोयांजलिसेमयादीयते तवोपतिष्ठता
मित्तिवाक्येन ततः कंकतिरूपेण वाममुष्टिना च लिखितं पापमिति सव्यांगमैव लिखेयुः जा तानामपि शवस्य शस्यधिकत
व्यम् द्वातपो नैव तस्यां रात्रां वान्नं पचेयुः यावदाशौचं नृण्यपात्रे पत्रपुटे पाणौ वा क्रीतं लब्धमनामिषं दिवा संजीरन्वेकका
लं त्रिणवमक्षात्पलवणाशिनः द्वादशरात्रं महागुरुषु मातापिताऽऽचार्य्यश्चेति महागुरुवः सर्वे ब्रह्मचारिणो दीनामलिनवाससो
भोगवर्जिताः शस्त्रपाणयोऽध उपवेशिनः एयकस्मितौ शयीरन् उपवेशने शयने चरणप्रस्तरणमुपासीरन् प्रेतक्रियावर्जम
नावश्यकं न किंचित्कर्म कुयुः यंचमसप्तमनवमदिवसेषु सर्वेषामेव सपिण्डानां वहिः स्नानं तिलोदकदानं च वस्त्रवस्त्रप्रदानं स
हभोजनं चतुष्यशमशनगहेषु वीपदानं गंगसंवाहनं च तैलाभ्यंगजागरणदिकं प्रेतायायनकारम् प्रथमपिंडचत् द्वितीयादि
षु दिवसेषु द्वितीयादिपिंडदानम् तत्र विशेषः द्वितीयदिने पिंडदानवक्ये कर्णाक्षिनासिकापूको द्वितीयः पिंडः द्वेति लतो

यांजली द्वे तिलतोयपात्रे तृतीयदिने गलां सुजव द्वाः पूरकस्तृतीयः पिण्डः त्रयस्तिलतोयांजलयः त्रीणितिलतोयपात्राणि चतुः
र्थदिनेनाभिलिंगगुदपूरकश्चतुर्थः पिण्डः चत्वारस्तिलतोयांजलयः चत्वारितिलतोयपात्राणि पंचमदिने जातुजंघापादपूरकः
पंचमः पिण्डः पंचतिलतोयाञ्जलयः पंचतिलतोयपात्राणि षष्ठदिने सर्वमर्मपूरकः षष्ठः पिण्डः षट्स्तिलतोयांजलयः षट्ति
लतोयपात्राणि सप्तमदिने सर्वनाडीपूरकः सप्तमः पिण्डः सप्ततिलतोयांजलयः सप्ततिलतोयपात्राणि अष्टमदिने दंत
लोमादिपूरको ऽष्टमः पिण्डः अष्टौ तिलतोयांजलयः अष्टौ तिलतोयपात्राणि नवमदिने वीर्यपूरको नवमः पिण्डः नवति
लतोयांजलयः नवतिलतोयपात्राणि दशमदिने पूर्णत्वत्सत्तास्तु द्विपर्ययपूरको दशमः पिण्डो देयः दशतिलतोयांजलयः
दशतिलतोयपात्राणि अन्यत्सर्वसमानं तथाहि शिरस्त्राद्येन पिण्डेन श्रेतस्मक्रियते सदा द्वितीयेन तु कर्णादिनासिका
स्तु समास तः गलां सुजव द्वांसितृतीयेन यथाक्रमान् चतुर्थेन तु पिण्डेन नाभिलिंगगुदानि च जातुजंघे तथा पादौ पंच
मेन तु सर्वदा सर्वमर्माणि षष्ठेन सप्तमेन तु नाडयः दंतलोमाद्यष्टमेन वीर्येन तु पूर्णत्वत्सत्तास्तु द्विपर्ययः
सन्नियवैश्यभूद्राणां संपूर्णशौचेन वसुदिनेषु नवपिंडान्दत्त्वा ऽशौचांतदिने दशमपिंडदानं अहाशौचे ब्राह्मणादिभिः सर्वैः प्र
थमदिवसे त्रयः पिण्डादातव्याः द्वितीयदिने चत्वारः तृतीयदिने त्रयः पिण्डादेयाः अथवा प्रथमदिवसे एकः पिण्डः द्वितीयदि
वसे चत्वारः तृतीयदिवसे पंच एवं दशपिंडादातव्याः सद्यः शौचे त्वेकाहे नैव दशपिण्डादातव्याः असंपूर्णशौचान्तरे एकैक
पिण्डमेकैकस्मिन्दिने दत्त्वांति मदिने ऽवशिष्टाः पिण्डादेयाः पाकासपत्तौ फलमूलशकगुडदुग्धशालिसकृनामन्यतम

श्री० नपिंडोद्वेपः येन द्रव्येण प्रथमपिण्डो दत्तस्तज्जातीयेनैवपिण्डांतरमपिदद्यात् पुत्राद्यधिकारिणि विदेशस्थेऽन्येनदाहकत्रीपिंडा
 वि० दानेद्योतेपि पुत्रादिरपिपिण्डं दद्यात् येनैवप्रथमः पिण्डोदत्तः स एवपिण्डांतरमपिदद्यात् अथास्थिसंचयः चतुर्थे ब्राह्मणानां तुपं
 २६ चमेहनिभूशुजा नवमे वैश्याजातीनां दूद्राणां दशमात्यरे कर्तव्यं तु नरैः आहं देशकालाविरोधतः आहं मन्त्रास्थिसंचयनि
 मितकम् एतच्चसंपूर्णा शौचेषु दिनकथनम् एवमशौचिनामंगस्यशेषि चतुर्थेहनिविप्रस्यवष्टे वैश्यावियस्यतु अष्टमेदश
 मचैवस्यशः स्याद्द्वैश्यामूद्रयोः यत्तुप्रथमेह्नि तृतीयेवासप्तमेनवमेपिवा अस्थिसंचयनं कार्यं निजैस्तद्भोजैः सहेतिस्य
 सिचक्यं तद्ब्राह्मणादीनांचतुर्थोदिदिनेष्वस्थिसंचयासंभावनायां प्रथमादिदिवसेष्वस्थिसंचयविधायकम् अष्टाशौचेतुहि
 तीयेहिसद्यः शौचेतद्विनैवास्थिसंचयः कर्तव्यः असंपूर्णशौचांतरेषु तृतीयभागेत्तरमस्थिसंचयोऽगस्यशौचकर्तव्यइ
 ति अथप्रयोगः चतुर्थेदिनेस्नात्वाचतुर्थेपिण्डं दत्त्वा आहं देशस्यगोमयोपलेपनंपंचगव्योपलेपनं ज्वलदंगारभ्रमणगो
 रस्यतिकाच्छादना निकारपित्वागौरसर्षपैस्त्रिलैश्च विकरणं स्वयंच आहं कर्तव्याकारभेत् ततः सिद्धे नैरसादीपंस्थाप्य आहं देया
 निवसूत्यासाद्य आचम्यपूर्वाभिमुख उपविश्य ओं अपवित्रः पवित्रोवाइत्यादिपठित्वा पुण्डरीकाक्षः पुनात्विति आहोयवसूनांकुशत्रयज
 लेनसेचनं ततः ओं अंबाशुकगेत्रस्यपितरमुखमेतस्यास्थिसंचयनिमित्तकमेकोद्विष्टश्चाहं महं करिष्य इत्सिंसंकलं कुर्यात् ततस्त्रि
 गीयत्रीजपित्वा ओं देवताभ्य इति त्रिजपेत् ततोऽपसंबं कृत्वा मोदकतिलजलान्यादापदक्षिणाभिमुखः संबंजानुपातपित्वा ओं अ
 द्याशुकगेत्रपितरमुखमेत अस्थिसंचयनिमित्तकैकोद्विष्टश्चाहं इद्रमासनं ते ममादीयते तेषोपतिष्ठतामित्यासनं मोदकरूपमुत्कृजेत्

ततः ॐ अपहृताः असुराः सा ॐ सिवे दिषद् इति आह देशे वा मावर्तेन तिलान्विष्येत् ततः ॐ आयुन इति मंत्रं जपेत् ततः पुढके बु
 शपत्रद्वयं मादेशानं दक्षिणाग्रं धत्वा ॐ शं नो देवी रभिय इति तत्र जलं दद्यात् ॐ तिलो मीति तिलान् दद्यात् तूष्णीं गंधपुष्पं च
 तत्र क्षिपेत् ततः सदर्घ्यपात्रं वा महले कृत्वा कुशपत्रद्वयं परिवेषणपात्रे उत्तराग्रं धत्वा तदुपरि किञ्चिद्दुदकांतरं दत्वा ॐ यादिया
 ऽ आपद्स्यादिपठित्वा मोढकादीन्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रपितरमुकप्रैतास्यसंचयनिमित्तकैको हिष्ट आह एष हस्तार्घ्यलेम
 यादीयते तवोपतिष्ठतामिति पवित्रोपरि अर्धजलं ददुत्तजैत् ततः पवित्रपुष्यसहितमर्घ्यामात्रमासनवामपार्श्वे पित्रे स्थान
 मसीति अधोमुखं कृत्वा स्थापयेत् ततो मोढकादीन्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रपितरमुकप्रैताः स्थिसंचयनिमित्तकैको हिष्ट
 इष्टानि गंधपुष्यधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासंसितेमया दीयंते तवोपतिष्ठतामिति गंधादीनि दद्यात् ततो जलेनासनभो
 जनपात्रयोश्चतुर्द्विशं मण्डलं कृत्वा आहोयान्नाग्रभागं सद्यतव्यं जनतिलजलं ॐ इदमन्त्रमेतद् स्वामिपितृभ्यो नम इति उक्त
 जैत् ततो हस्ताभ्यां ताम्रपात्रमन्त्रपूर्णं मादापमना कृत्वा पितरन्ध्याय न् पुरुषत् त्रिदशममन्त्रं परिक्षिप्यात् व्यंजनं च तजला
 न्युपनीय अन्तोपरि मधुदत्वा ॐ मधुबाता इत्यादि च ॐ मधुमध्विति च जयेत् ततो व्यस्ताभ्यां हस्ताभ्यां मधोसुखाभ्यां पात्रमा
 लभ्य ॐ पृथिवी तेषां भिति जयेत् ॐ इदं विष्णुरिति जपेत् कृष्णकव्यमिदं क्षमदीपमिति पठित्वा ॐ इदमन्त्रम् ॐ इ मा आ
 पः ॐ इदमाज्यम् ॐ इदं कैविरिति अन्नजलघृत्तान्नेषु दक्षिणहस्तांशुष्टनिवेश्य ॐ अपहृता इति तिलान् नोपरि क्षिप्या
 महसेन पात्रमत्यजन् दक्षिणहस्तेन मोढकादीन्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रपितरमुकप्रैतास्यसंचयनिमित्तकैको हिष्ट आ

२१
 श्रीः छद्ममन्त्रोपकरणंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् ततो गायत्रीमधुवाताइत्यादि च ॐ मधुमधुमधिति ॐ अन्न
 वि० ह्रीं क्रियाहीनमिति च जपेत् ततः कुशेषूपविश्या गायत्रीमधुवाताइत्यादिकं जपेत् ततः ॐ क्लृणुषु याजइत्यादिरक्षोघ्नीः ॐ उ
 दीरतामित्यादिपितृसंज्ञान् पुरुषसूक्तम् आमुः शिशानइत्यादिकं अप्रतिस्वयमन्यानि च पवित्राणि यथाशक्ति जपेत् ॐ नमस्तुभ्य
 भित्तिश्लोकं च जपेत् ततः उच्छिष्टमन्त्रिधानास्तत्कुशत्रयाभूमिं जलेन प्रोक्ष्य तिलघृतसहितमन्त्रजलेनाप्लाव्य ॐ अनग्निदा
 ग्धये जीवाये प्रदधाः कुलेमम इत्यादि मंत्रेण कुशोपरि अलं विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा च म्यहरिं कृत्वा अपसव्यं कृत्वा ॐ न्नपा
 न्नसमीये पिण्डदानार्थं मत्पिंडिकायामध्ये प्रादेशमात्रं परिमायवामान्वाख्य दक्षिणहस्तेन ॐ अ पृहताइत्यादिने तद्विलि
 ख्यदर्भं जुलीमुत्तरांशो दिशि क्षिप्रारं खोपरि ॐ ये रूपाणीति मंत्रेणांगारं भ्रामयित्वांगारं दक्षिणतः क्षिपेत् ततो रेखोपरि खिन्न
 मूलान् कुशान् स्तीर्य ॐ देवताभ्य इति सव्येन त्रिजपेत् ततो ॐ पसव्येन पुढके जलतिलगन्धमुष्याणि क्षिप्त्वा पुढकं चामहसे कृ
 त्वा मोढकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेताः स्थिसंचयनिमित्तकैको द्विष्टश्चाद्दुपिण्डस्थाने ॐ ज्ञावने निक्ष्वते मया
 दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरि अवने जनजलं किंचिद् दद्यात् ततो घृतमधु तिलसुकप्रेताः स्थिसंचयनिमित्तकैको द्विष्टश्चाद्दुपिण्डस्थाने म
 धिधारितं पिण्डं मोढकादीनि चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेताः स्थिसंचयनिमित्तकैको द्विष्टश्चाद्दुपिण्डस्थाने म
 या दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरि वामान्वाख्य दक्षिणहस्तेन पिण्डं दद्यात् तत आस्तत्कुशमूले तूष्णीं करं मोक्ष्य स
 व्यं कृत्वा च म्यापसव्यं कृत्वा ॐ अत्र पितमीदं स्वेत्यादि मंत्रं यठित्वा उत्तराभिमुखी भूयश्चासनिरे धं कुर्यात् पितरभा स्वस्मृतिधा

यन् अमीमदन्तपितायथेत्यादिना ऊहेनजपेत् ततःपूर्वावशिष्टजलमवनेजनपात्रंचामहस्तेकृत्वा मोदकादीत्यादायुं अद्या
सुकगोत्रपितरसुकभ्रैताः स्थिसंचयनिमित्तकैकोद्विष्टश्राद्धपिण्डेऽन्नप्रत्यवनेनिश्च्यते मयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिप्रत्यव
नेजनंदद्यात् ततोनीवीं विंशस्यसंबंधत्वाचम्य हरिंस्मृत्वा अपसंबंधत्वा वामहस्तेन सूत्रमादाय करभ्यां तद्गृहीत्वा एतत्ते
पितर्वासः इति सूत्रं पिण्डोपरि धत्वा ओं अद्यासुकगोत्रपितरसुकभ्रैताः स्थिसंचयनिमित्तकैकोद्विष्टश्राद्धपिण्डे एतच्छास्
त्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति मोदकादिना दद्यात् ततः पिण्डंगधपुष्यधूपदीपतांबूलैरभ्यर्च्य पिण्डशेषान्मपिण्डस
मीपेवैकिरेत् ओं शिवा आपः सन्तु ओं सोमनस्य मस्तु ओं असृतं चारिष्टमस्तु इति अन्नपात्रेजलादीनि दत्वा मोदकादी
न्यादाय ओं अद्यासुकगोत्रस्य पितरसुकभ्रैतस्या स्थिसंचयनिमित्तकैकोद्विष्टश्राद्धे दत्तै तदन्नपानादिकमुपतिष्ठतामिस्तु
त्सजेत् ततः संबंधत्वा दक्षिणां दिशं यश्मन् ओं अघोरः पितस्त्विति पिण्डोपरि पूर्वोग्रांजलधाणंदद्यात् ततः पूर्वाभिमुखः
ओं गोनोवर्द्धतां दातारोचो भिवर्द्धतां वेदः संततिरित्यादिना आशिषोयाचेत् ततोऽपसंबंधत्वा पिण्डोपरि सपवित्रान् कुश
नासीर्यपुष्कादिजलेन ओं ऊर्जं वहंती रसंतं घंतं पयइत्यादिपठित्वा कुशेषरिदक्षिणां ग्रांजलधाणंदद्यात् ततः पिण्डमा
घ्रायोत्थापयेत् छिन्नमूलकुशानं गारं चाम्नौ दहेत् अर्घपानमुत्तानीकृत्य मोदकादीनि दक्षिणाद्रव्यंचादायुं अद्यासुकगो
त्रस्यपितरसुकभ्रैतस्य कृतैतदस्थिसंचयनिमित्तकैकोद्विष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं जतं चन्द्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणा
यदक्षिणां दातुमहसुस्तु जे इति दक्षिणां दद्यात् ततः सब्येन त्रिदैवताभ्य इति जपित्वाऽपसंबंधत्वा दीपं निवीप्य हस्तौ पादौ

प्रसाल्यसर्वेनाचम्य ओं प्रमादादित्यादिपठित्वा विष्णुं स्मरेत् श्राद्धीयवस्तूनि ब्राह्मणा य प्रतिपादयेत् जले वा क्षिपेत् ततः पुत्रादि
 शीतिवंधुभिलितः स्नातः सुधौतवस्त्रो नानाविधफलमूलमस्य पानादिभिः स्वजात्यनुसूयै रथौ पात्राणि पूर्यित्वा गंधपुष्पधूप
 दीपादिकंच गृहोत्वा श्मशानसमीपमागसत्वरन्वितैः कैश्चिदर्थैः कैश्चित्तुभ्यैः कैश्चिद्भोजनैः कैश्चिद्भूयैः कैश्चिदीयैः कैश्चिन्मा
 ल्यैः कैश्चित्तानीयैः कैश्चिदसतैः सर्वैर्निवेदयेत् कैश्चिन्निरहंकारसूक्तैः समततश्चतुर्षु अन्नादिपूर्णं त्रैषु निवेदितेषु प्रथमं
 चित्वा उत्तरं ह्यारसमीपे उपविश्य ओं नमः क्रव्यादमुवेभ्यो देवेभ्य इति सर्वेदीयैः स्मिन् श्मशाने देवाः सुभगवतः सनातनाः तिस्र
 स काशाहलनुवल्लिमद्यंगमक्षयम् प्रेतस्यास्य सुमान् लोकान् प्रयच्छंतु च शाश्वतान् अस्माकं मायुरेण्यं सुखं च दद
 तां वरं इति पठित्वा ओं एषोऽद्यंगवलिः शंकरादिदेवताभ्यो नमः इत्येकं वलिं दत्त्वा एवं प्रदक्षिणक्रमेण परं वलित्रयं त्रिषु ह्य
 रेषु दत्त्वा तान् चत्वीन् स्त्रीरेणाभ्युक्ष्य शंकरादिदेवताः स्वीयस्वीयस्थानं गच्छंति देवताविसृज्याव शिष्टक्षीरेण वापयतः ॥
 चित्वा स्थान्यस्थीनि अशुक्ष्य प्रथमं शिरोस्थीनि शमीपलाशशाखाभ्यामुद्धृत्या ज्येनाभ्युक्ष्य गन्धवारिणासित्वा कृतापस
 योदक्षिणां शुक्लिकाभ्यां गृहोत्वा ततोऽन्यान्यपि अस्थीनि गृहोत्वा पञ्चगव्येन सुगंधिवारिणासित्वा पलाशपुटे निक्षिप्य
 श्लोमवस्त्रेण संवेष्ट्य मन्मथे नूतनभांडे साच्छादनेन निदध्यात् तद्गंडमण्ये हृक्षमूले वापं कशैवालसुतगर्भे वा निभूतनि
 धाययेत् चित्तभस्मादितो येति क्षिपेत् गोमयां बुभिक्षित्वा भूमिषु द्विविधा य पूर्ववच्चतुर्दिशं शंकरादिदेवताभ्यो वलीनर्घो
 दिद्युक्तान् नमः क्रव्यादमुखेभ्यो देवेभ्य इति मंत्रेण दत्त्वात् तान्विसृजेत् तान्विसृजेत् तान्विसृजेत् तान्विसृजेत् ततश्चिता

भूमेरच्छादनायैहृक्षः पुष्करकः पट्टको वारयितव्यः पुष्करकः दृष्टिकानिर्मितदेवकुटकाकारं गृह्णन् ततः सचैलौ चंद्रभिः सह स्त्राया
तु अथ कश्चित्पुत्रो न सहोदरादिर्गंगातीरमस्थीनिनीत्वा स्त्रायात्वात्पस्थीति पंचगव्येन श्रोक्ष्य हिरण्यमध्याज्यतिलैः संयोज्य प्र
त्विष्टपुष्टेनिधापदक्षिणादिशंपश्यन् उं न मोक्षुर्धर्मायैति वदन् जले प्रविश्य प्रेतो गतः स्वर्गको मोदक्षिणाभिमुखः समे प्रीत
इत्सुक्तांगं भस्मिनि क्षिपेत् तत्स्राला उत्थापसूर्यं पश्येत् ततः आचम्य उं अद्य कृतं तैतदस्मिन् क्षेपमतिशयमिदं हिर
ण्यमग्निदेवतयथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहसुत्सजे - इति दक्षिणां दद्यात् ॥ एवं कृतं तैतपुरस्थितस्य स्वर्गे
गतिः स्यात्तु महेंद्रत्रतुल्यायावदस्थिमनुष्यस्य गंगतोयेषु मज्जति तावत् वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते गंगतोयेषु यस्यास्थि
स्रवते सुभक्तमैषः न तस्स पुनरुच्यति ब्रह्मलोकात्कथंचन गौडाः दशह्रद्व्यंतरे यस्य गंगतोयेषु मज्जति गंगायामरणे यादं
कृताहं कृफलमवाप्नुयात् ब्रह्मपुराणे ० मातुः कुलं पितृकुलं च ज्ञेयं यित्वानरण्यमः अस्थीन् मन्यकुलोत्पत्तिनीत्वा चंद्रायणं चरे
त् एवं च मातृकुलपितृकुलान्यकुलोत्संसाध्य स्थिनयने धर्मबुद्ध्या दीषाभावः अथाचारान्निरेरप्यस्थिपणनं राहः दाह्य शरी
रालाभितदस्थिपणनेनापुष्ट्य बस्त्रेषाच्छाद्य देहेत् अस्त्रामप्यलाभेषु ध्यधिकपलाशयत्रशतत्रयेण पुरुषा कृतिविन्यस्य ॥
ओं अमौ स्वर्गीयसो कायस्वाहिति देहेत् उदकधारां च दद्यात् तद्विन्यासप्रकारस्तु शिरस्य शीतसंबंदद्यात् ग्रीवायां तु दशैव
तुवाहोत्रैव शतं दद्याद्गुलीषु तथा दश उरसि त्रिशतं दद्याद्द्विंशतिं जठरे तथा अष्टादशं तु शिरसे दद्यात् हादशहं दृषणयोः
ऊर्वीं चैव शतं दद्याच्चिरशतं जानुजं घयोः पादां गुलीषु दश दद्याद्देतस्य त्रिविकल्पनं अनाहिताग्नेर्देहसु दाद्योग्द्व्याग्निना द्विजैः

तदत्ताभेपलाशेऽप्यैः कार्यः पुमानपि शतैस्त्रिभिरशाषष्ट्याश्रात्रातैर्विधानतः वेदितव्यस्तथायत्नात् कृष्णसारस्यचर्मणः
 वि० कूर्पसूत्रेणवध्यायप्रतिपद्यस्तथायवैः सुपि वैर्जलसंमिश्रैः प्रदग्धव्यस्तथाग्निना असौस्वर्गपलोकायसहस्रैस्तुक्तास्ववांधवैः
 २६ एवंपर्जनंद्ग्धानिगत्रमशुचिर्भवेत् तुल्यन्यायतयाऽस्थिदाहेपित्रिराशौचं एवंक्षतेभ्रांसायद्यागच्छेत्सुमाक्नचित् कु
 र्यादथायुषीस्त्रिपुनराधायप्रावकं सान्नेरियमिष्टिः नित्रेस्तुशांतिं स्वस्त्ययनमन्यदिति अथशौचांत्यदिनेक्षसं तत्राशौ
 चांतपूर्वदिनेसर्वेषांरजकदाप्रथमशुद्धिः कारयित्वा आशौचांतदिवसेगृहशुद्धिं कृत्वा मष्मयपाकभांडानित्यक्त्वास्त्रा
 त्वादशमपिण्डं दत्त्वास्वात्वावहिरुदकान्तैकेशलोमनखान् यथायोग्यंवापयित्वा तिलतैलेनांडः क्वागौरसर्षपकल्केनशिर
 श्चोमज्जस्तात्वा प्रेतस्यष्टवासांसंस्त्येभ्यः स्वाश्रितेभ्योदत्त्वाऽऽचम्पवाग्यतोवासेयुगमहंतंनवंशुद्धं पुण्यतुंवायुक्तमव्रणप
 रिधायाऽश्माविशोगांसुवर्णं गोरेचनं दधिदूर्वांसितसर्षपं ब्राह्मणेऽन्विष्टत्रियोवाहनायुधं वैश्यः प्रतोदप्रग्रहो मूद्नेयश्चिंसं
 स्य मंगलानिसंकीर्षं ब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयित्वा गृहं प्रविशेत् अत्रदिने ब्राह्मणाः पंचगव्यपानं कुर्वती तिस्रतामाचारः ॥ ॥
 ॥ इतिश्राद्धविवेकेप्रथमक्रियापरिच्छेदोद्वितीयः ॥ अथैकादशाहश्राद्धार्थं निमंत्रणादिः ॥ तत्रादौ आशौचांतदिने निगमि
 षमेकवारं मुक्त्वा एतौ सर्वशुक्लजने गृहे विमनिवेशनं गोमयोपलिप्तं दक्षिणप्रवणभूमौ ब्राह्मणमुदङ्मुखमुपवेश्य कृत्वाप
 सब्योदक्षिणाभिसुखः पातितवामं जानुः उंगतो सिद्धिव्यलोकं लं कृतांतविहितात्यथः मनसा वासुभूतेन विभ्रैत्वा हं निषेजये
 पूजयिष्यामि भोगेन द्रुति प्रेतोद्देशेन पठित्वा पुष्पचंदनतांबूलानि ब्राह्मणाय दत्त्वा ब्राह्मणदक्षिणजानुस्यष्टा उं अस्मां एतौ

अमुकगोत्रस्यपितुरमुकमेतस्याऽऽद्यश्राद्धकरण्यभवंतंब्राह्मणमहामंत्रयेइत्या - मंत्रयेत् ॐ आमंत्रितोस्मीतिप्रतिवचनेब्राह्म
 णोक्ते ॐ अक्रोधेनेनशौचपर्येणसततंब्रह्मवादिनाभवितव्यंभवताचमयाचश्राद्धकारिणासर्वायासविनिर्मुक्तेनकामक्रोध
 विवर्जितेनभवितव्यंभवताचश्चसानेश्राद्धकर्मणिइतिब्राह्मणमुद्दिश्यपठेत् यद्यविघ्नेनजनीयास्यतितदासर्वमेतत्कारि
 ष्यामीतितेनोक्ते ॐ इदं पाद्यमिति पाद्यं दत्त्वा द्विजं न मस्त्रस्य मेतमुद्दिश्यतिलतैलेनाजानुविमपादौ प्रक्षालयेत् अत्रस्त्रिया
 अणुद्देश्यत्वे ॐ गतोसीत्यविहृतमेवपठनीयं आत्मत्वेनोद्देश्यत्वात् अथैकादशहृदसं बहिर्नदीतीरद्वीप्रातः श्वेतव
 स्त्रयुगलेनस्नात्वा सूर्योदये ब्राह्मणस्य श्मश्रुकर्मनखच्छेदनचकारयित्वा ताम्रपात्रेण तैलोद्घर्तने स्नानोपकरणंचदद्यात्
 स्वयंस्नात्वा हतनित्यक्रियोनदीतीरे गृहे वा श्राद्धभूमिं परिकल्प्य पंचगव्येनोपलिप्य ज्वलद्द्रवैः संशोध्य गौरमृत्तिकाया
 ऽऽच्छाद्यतिलैः सर्षपैश्च विकीरेत् गोमयोपलिप्सा हतपाकस्थानेतिलात्चिकीर्यपरितः छागान् वधयित्वा तत्रसपिण्डह्यारस्व
 यं वानूतनमन्त्रयभाण्डैः पाकभारं भेत् तत्रचांतः पूर्वोभिमुख उद्भ्रुखेवाशय्यां दद्यात् तत्र ॐ सोपकरण शय्यायै नमः
 ॐ ब्राह्मणाय नमः इति देयं ब्राह्मणत्रिःसंपूज्य द्रुमांसोपकरणां शय्यां ददानीति द्विजकरेजलदानं वारिणाशय्याभिषेचनं
 च ॐ इदं स्वस्तिप्रतिवचनम् तत्र कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्या शौचांत द्वितीयेद्दि अमुकगोत्रस्यपितुरमुकमेत
 स्य स्वर्गप्राप्तिकामद्रुमांसोपकरणां शय्यां विष्णुदैवत्यां अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रदेदइति दद्यात्
 ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनं ततः कुशत्रयतिलजलानि दक्षिणाद्रव्यं चादाय ॐ अद्य हतैतत्सोपकरणशय्यादानप्रतिष्ठाशंभि

ॐ हिरण्यमग्निदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणो ब्राह्मणाय दक्षिणां तु भ्यमहं संप्रददे इति दद्यात् ततः प्रतिगृहीता ॐ स्वस्तीति प्रति
 वि० वचनमुक्त्वा सोपकारं शय्यां संस्थ शेत् तत आचम्य ॐ फलवत्स्रसमन्वितकांचनपुरुषाय नमः ॐ ब्राह्मणाय नम इति देय
 ३० ब्राह्मणत्रिःसंपूज्य ॐ इमं फलवत्स्रसमन्वितकांचनपुरुषं ददातीति द्विजकोजलदानम् वारिणा देय द्रव्यसैव नं कुशत्रयादी।
 त्यादाय ॐ अद्याशौचांतद्वितीये द्वि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य स्वर्गप्राप्तिकां मद्रं फलवत्स्रसमन्वितकांचनपुरुषं वि
 णुदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तु भ्यमहं संप्रददे इति दद्यात् ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनं ततो दक्षिणाद्रव्यमादाय
 ॐ अद्य दत्तैतत्फलवत्स्रसमन्वितकांचनपुरुषदानप्रतिष्ठार्थे मिदं हिरण्यमग्निदेवतं अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय द
 क्षिणां तु भ्यमहं संप्रददे ततः प्रतिगृहीता ॐ स्वस्तीत्युक्त्वा कांचनपुरुषं शेत् तत आचम्य कुशत्रयतिलजलाभ्यादाय ॐ अद्या
 शौचांतद्वितीये द्वि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य स्वर्गप्राप्तिकां मो द्विजदंपती पूजनमहं करिष्य इति संकल्प्य द्विजदंपती
 पूजयेत् तत्र क्रमः एषोऽर्घ्यं ॐ द्विजदंपतिभ्यां नमः इदमनुलेपनं ॐ द्विजदंम्यतिभ्यां नम इत्युभयोः पादयोस्त्रिः पूजां कुर्यात् ततः
 पुष्पजलाभ्यां येतानि धूपदीपतांबूलनैवेद्यसिंदूरविभूषणवासांसि द्विजदंपतिभ्यां नम इति दद्यात् तौ नमस्तु कुर्यात् एतच्च
 द्विजदंपतिपूजनं प्रधानत्वात् षष्ठोत्सर्गकरणे पिकर्तव्यं शय्यादानवदिति अथ दृषोत्सर्गप्रयोगः तत्र दृषोत्सर्गसंभ्रतिविवि
 क्तं निर्जनवनगोमध्ये प्रागुदक्प्रवणं देशं येत् तत आचांतः पूर्वाभिसुख उपविश्य कुशत्रयतिलजलाभ्यादाय ॐ अद्या
 शौचांतद्वितीये द्वि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य मोक्षकामः सोपकरणवत्सरीचतुष्टयसहितदृषोत्सर्गमहं करिष्ये इति

संपत्त्यं कुर्यात् नीलवृषाक्षीनीलपद्मक्षेपः कर्तव्यः कार्तिकां हृषोत्सर्गे ॐ अचकार्तिक्यां तिथौ अमुक गोत्रस्य पितुरमुकशर्म
णो मोक्षकामः सोपकरणवत्सतरी चतुष्टयसहितवृषोत्सर्गमहं करिष्ये इति संकल्पे विशेषः वत्सतर्षक पक्षे चतुष्टयपद
स्थाने ष्टकपद्मक्षेपः तत उत्सर्गभिमुखं ब्राह्मणमुपवेश्य ॐ अद्यामुक गोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य कर्तव्यं हृषोत्सर्गं ह्यभूत् ।
होमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपमन्त्रकर्म कर्तुं ममुकगोत्रममुकशर्मोणं ब्राह्मणमभिः पुष्यचंदनतांबूलवल्त्रयुगहेमाल
करणैर्ब्रह्मत्वेन त्वामहं हृणे इति ब्राह्मणं वृणुयात् ॐ हृतोऽस्मीति वचनम् ॐ यथाविहितं कर्म कुरु इति यजमानस्तमुद्दिश्य
वदेत् ॐ कर्वाणीति तत्प्रतिवचनं तत् ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य कर्तव्यं बहुषोत्सर्गं भूतहोमकर्म कर्तुं ममुकश
र्मोणं ब्राह्मणमभिः पुष्यचंदनतांबूलहेमालंकरणवासोभिर्होतृत्वेन त्वामहं हृणे इत्याचार्यं वृणुयात् ॐ हृतोऽस्मीति प्रतिवचनं ॥
ॐ यथाविहितं कर्म कुरु इति यजमानस्तमुद्दिश्य वदेत् ॐ कर्वाणीति तत्प्रतिवचनम् ततो होता आचंतो गौमयोपसिद्धवे
दिकायां प्राङ्मुखोऽप्यविश्य कुक्षः कुशैर्हस्तमात्रं चतुरस्रस्य डिलं परिसमुदाकुशने शान्यांश्चिन्वागेमयोदकेनोपलिय
मध्ये प्रादेशमात्रं सुतरां क्रमेण सुचमूलेन त्रिरुह्निव्य उद्धेखनं क्रमेण दक्षिणं शंशुथानाभिकाभ्यां सगताग्रभाभ्यमुद्ध
त्ये शान्यैर्नश्चिन्वातं देशं जलेनाभुक्ष्य तत्र दक्षिणहस्तस्य कांसेन तूष्णीं मग्निं स्थापयेत् अत्रैर्दक्षिणतः परिस्तरणभू
मिमतिक्रम्य सुद्धमासनसुपकल्पतत्र प्रागग्रकुशैः परैस्तराणं विधाय ब्रह्माणमग्रैर्वयव्याः प्रदक्षिणमानीय कल्पिता
स्तने वह्निर्हस्तमुद्धः सुखमुपवेशयेत् ततोऽग्नेरुत्तरात् स्तराणभूमिमतिक्रम्य कुशत्रयमास्तीपतत्र सांत्तरालमत्यात्रस्थं ब

प्रा० हिंवाद्यादितं सर्वकार्यमुदकं क्षीरं च ब्रह्ममुखमवलोक्य निदिधात् तत उपमूलवहिषा मुष्टिचतुर्थभागेनाग्नेयादीशानांतं प्रा
 वि० चाम्रत्रह्येणोत्तियं नंदक्षिणस्यामु नैर्ऋताह्वापयंतं पश्चिमायाम् अमितिः प्रणीतापर्यनमुत्तरस्यां स्तंभं कुर्यात् तत आसादनमु
 पयोस्य माणानामनेरुतरतः प्रणीतापश्चिमे प्राक्संस्थमुदकसंस्थं वा तद्यथापवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पंचित्रार्थं ननंतर्गभिर्गणं
 सांभं कुशपत्रद्वयं प्रोक्ष्यार्थं मृत्पत्रम् आज्यार्थं तान्रस्याली पायसचर्वर्थं मृत्तिकास्थाली सुवसंमाज्जनार्थं कुशत्रयम उप
 ग्रहार्थं वैष्णवीं रूपं कुशत्रयं प्राद्वेष्यति पलाशसमिच्चयम् सुव आज्यतण्डुलदुग्धं एवमासाद्यतदुतरतः पौष्णं सिद्धमेव पिष्टमय
 चरं ब्रह्मदक्षिणार्थं पूर्णपात्रं होतुदक्षिणार्थं वस्त्रयुग्मं सुवर्णकांस्यात्पकल्ययेत् ततोवाग्यत आसादितकुशपत्रद्वयमादा
 यपवित्रच्छेदनकुशैः प्रादेशमात्रं प्राच्छिद्यात् तानपायपवित्राभ्यां प्रणीतोदकमुत्सृज्य सपवित्राकारेण प्रणीतोदकं त्रिःशो
 क्षण्यं निधाय उदगप्रपवित्रे व्यस्तहस्तयोरंगुष्ठानामिकाग्राभ्यामनयो रदाय तन्मध्ये नमोक्षण्युदकं भूमौ निःक्षिप्य प्रणीतो
 क्षण्यं निधाय तत्पानंदक्षिणहस्तेनादाय वामे निधाय दक्षिणहस्तानामिकांगुष्ठाभ्यां तज्जलं किंचिदूर्ध्वं निःक्षिप्य प्रणीतो
 लेन प्रोक्षणीभिश्च तज्जलेन यथासादितं द्रव्यं प्रत्येकं सहस्रोक्ष्यपवित्रशेषजलसहितपात्रं प्रणीतां ज्योत्स्नानरे निधाय आज्य
 स्यात्प्राज्यं निरूप्य चरुस्यात्पण्डुलाद्भिः क्षिप्य प्रणीतोदके नतं त्रिःशोक्षाल्य तत्र प्रणीतोदकं दुग्धं च प्रक्षिप्य स्वयं चरुं
 ब्रह्मणा चाज्यं गृहीत्वा प्रदक्षिणीकृत्यां निपूर्वेण नीत्वा दक्षिणत आज्यमुत्तरतः पायसं चरुं अथ पार्थं युगपद् ज्यो निधाय उल्मुकं
 सह विष्कानेः प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा तत्रैव क्षिप्त्वा सुवस्य प्रागप्रस्यावाज्जुवस्यां प्रो प्रतपनमुत्तानस्य संमाज्जनकुशैरभ्यं ततो मा

नृत्नपर्यन्तमधैर्मधतएवमूलैर्वाह्यतोमूलादग्रपर्यन्तं संमार्जनं प्रणीताद्रिरभ्युक्षणं पुनः प्रतपनं आसत्तवर्हिषिस्वपुरतः॥
 प्रागग्रस्यस्थापनं विधाय ततः पाकेष्टे स्वयमाज्यमुद्दस्याग्निपश्चिमे न नीत्वा प्रणीतोत्तरतः बोद्धास्याज्यपश्चिमे न नीत्वा आ
 ज्यस्योत्तरतो निधाय स्वपुरतः शुबोत्तरे आज्यं तदुत्तरतः चरुं निधाय प्रोक्षणं ततः पवित्रे समानीय आज्ये प्रोक्षणं वदुत्पवनम्
 पवित्रे प्रोक्षणं निधाय आज्यमवेद्य सत्यपद्रव्ये तन्निरस्य प्रोक्षणं त्यवनं विधाय पायसचरेरुत्तरतः पूर्वसिद्धविष्टकचरुं
 निधाय होमसमाप्तिपर्यन्तमुग्रहार्यकुशैर्वा महसे उपग्रहं विधाय प्रजापतिं मनसा चिंतयन्नुत्तिष्ठन् प्रागग्रघृत्ताक्तसमिन्नि
 यं वद्भौ प्रक्षिप्योपविश्य प्रोक्षणं यद्भिः सह विष्कमग्निं प्रणीता ब्रह्मसहितं पर्युक्ष्य पवित्रे प्रणीतासु निधाय प्रोक्षणं पात्रं स्व
 स्याने निदध्यात् ततो ब्रह्मणा कारवर्हिषान्वाक्च्योदक्षिणजानुना मयित्वा संस्रवं विनैवाज्ये न जुहुयात् स्वाहांतो होमः इदम
 ग्नये इति त्वागः ओ इहरतिः स्वाहा० इदमग्नये १ ओ इहरमध्वं स्वाहा० इदमग्नये २ ओ इह धतिः स्वाहा० इदमग्नये ३ ओ इह
 स्वधतिः स्वाहा० इदमग्नये ४ उरुस्रजं धरुणं माने धरुणो मातरं धयन् स्वाहा० इदमग्नये ५ ओं ए पस्यो क्रमसा सुदीधरत्स्वाहा
 इदमग्नये ६ ततः प्राक् न जुं प्रग्ने देक्षिणभागे मनसा ओं प्रजापतये स्वाहा० इदं प्रजापतये १ अनेरुत्तरभागे नृशुमाक ओं इन्द्रा
 यस्वाहा० इदं मिन्द्राय २ तत उत्तरपूर्वोर्ध्वे ओं अप्रये स्वाहा० इदमग्नये १ दक्षिणपूर्वोर्ध्वे ओं सोमाय स्वाहा० इदं सोमाय २ इत्या
 घा एवाज्यभागे च संस्रवं हुत्वा पायसं येष्टकमेकं चादाय समिद्धं तमेन्नो संस्रवं विनैव पायसे न जुहुयात् औं अग्नये स्वाहा० इ
 दमग्नये १ ओं रुद्राय स्वाहा० इदं रुद्राय २ ओं शर्वाय स्वाहा० इदं शर्वाय ३ ओं यमुपतये स्वाहा० इदं यमुपतये ४ ओं उग्राय स्वाहा०

इन्द्रमुपाय ५० उं उं शनसे स्वाहा इन्द्रमुशनसे इं उं भवाय स्वाहा इन्द्रं भवाय ७ उं महदेवाय ७ उं इशानाय स्वाहा
 इन्द्रमीशानाय ८ इति हुत्वा पितृकेन उं पूषागाऽन्वेतुनः पूषारक्षत्वर्चतः पूषावाजठं सनोतुनः स्वाहा इन्द्रं पूषेण १ ततः पायस
 पितृकाभ्यामुत्तराद्विद्वानभूताभ्यां उं अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा ॥ इन्द्रमग्नये स्विष्टकृते अग्नेर्मध्यभागेततः आज्येन उं भूः स्व
 हा इन्द्रं भूः १ उं भुवः स्वाहा इन्द्रं भुवः २ उं स्वः स्वाहा इन्द्रं स्वः ३ उं चन्तोऽग्नेवृक्षस्य विह्वान्देवस्य हेडोऽवयासिसीषाः य
 जिष्टो वहितमः शेषु चानो विष्वादेषां सिप्रमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इन्द्रमग्नीवरूणाभ्याम् ४ उं सत्वन्तोऽग्नेवृषो भवोती
 नेदिष्टोऽस्याऽउषसेद्युष्टौ अवयष्टवणो वृषगर्भं एणो वीहि मडीकर्ठं सुहवो नऽएधि स्वाहा इन्द्रमग्नीवरूणाभ्याम् ५ उं अयाच्चा
 ज्येसनभिश्चिश्चिश्चि सत्वमित्त्वमया अग्निअयानो यज्ञं च हास्यथानो धेहि मे षजं स्वाहा इन्द्रमग्नये इं उं येते शतं वरुणं ये सह
 संयज्ञियाः पाशवितनामहानः तेभिर्नोऽअद्य सवितो तविष्णुर्विष्णुश्च सुचक्रु मरुतः स्वर्कोः स्वाहा इन्द्रं वरुणाय सवित्रे विष्ण
 वेश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्यः स्वर्केभ्यः उं उदुत्तमं वरुणपाशमस्मद्वाधमं विमह्यमं अथावगुमादित्यव्रते तवानागसो
 ऽअदिते ये स्याम स्वाहा इन्द्रं वरुणाय ७ उं प्रजापतये स्वाहा इन्द्रं प्रजापतये ८ इति मनसा एवं हुत्वा संस्रव प्राशानमाचमनं च ह्य
 स्वापवित्राभ्यां शिरप्रभृत्ति संमार्जनं उं सुमित्रियान आपऽओषधयः सत्विति मंत्रेण तत उं दुष्मि त्रिया सस्त्रे सन्तु योऽस्मान्
 छेष्टियञ्च यन्दिष्म इति मंत्रेण मणीतोदकमैशान्यानि येत ततः फलपुष्यान्वित छतेन उं सुह्वी नं दिवोऽ अरतिभ्युषिया द्वि
 श्वानरुत्त आज्ञातमग्निं दूविठं संम्राजमतिथिञ्चानागसन्नापां न जनयं त देवाः स्वाहा इन्द्रमग्नये इति यजमानसहि

तहोतापूर्णाहुतिं कुर्यात्ततः स्तराणामेकमेकं बर्हिर्बुध्याप्याज्येनाभिधाय्येऽदेवागतुष्विदो गतुं विलागतुमितमनसस्य तद्भुवं देवम
शशस्वाहाद्येते धाः स्वाहा इदमनये इति बर्हिर्होमं हस्तेनैव कुर्यात् ततो यजमानः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ओं अद्य
कर्तव्यं वृषोत्सर्गं गभूतं कर्तुं लङ्घो मकर्मणि क्ततावेक्षणरूपत्रह्यकर्म प्रतिष्ठार्थं भिदं पूर्णपात्रं मजापतिदेवतममु
कगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणपत्रह्यणे दक्षिणा तुभ्यमहं संप्रदे इति ब्रह्मणे दक्षिणां दद्यात् ओं स्वस्तीति मत्सि वचनम् य
जमानेन तस्य रि तोषार्थं किंचिद्वा तव्यम् ततो वस्त्रयुग्मं सुवर्णकांस्यानुपनीय कुशदीन्यादाय ओं अद्य कर्तव्यं वृषोत्सर्गं भूत
क्तैते तद्दो मप्रतिष्ठार्थं मेतानि वस्त्रयुग्मं सुवर्णकांस्यानि वृहस्पतिवह्नि चन्द्रदेवतानि अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय
होत्रे दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रदे इति होत्रे दक्षिणां दद्यात् ओं स्वस्तीति मत्सि वचनम् ततो रुद्राध्यायं जपित्वा कर्मकारमाहूया
वृषमं कुर्यात्तु सचानि मया ददक्षिणां पार्थ्वे चक्रेण पश्चिन्मया ददामपार्थ्वे निष्पलेन वृषभमं कुर्यात् ततो वत्सलरीचतु
ष्टयसहितं वृषभकुशजलेन स्नपयेत् तत्र स्नानकरणमन्त्राः ओं हिरण्यवर्णाः सुचयः पावकाया सुजतः कश्यपो यास्विद्रः
याऽअग्निगर्भं दधिरे सुवर्णा स्नानऽआपः संस्थो नाभवन्तु ओं यासां गजावरुणो याति मध्ये सत्यान्तेऽअवयश्यन् जनाना
म्याऽअग्निगर्भं दधिरे सुवर्णा स्नानऽआपः संस्थो नाभवन्तु ओं यासां देवादि विष्णवन्ति भस्मं याऽअंतरिक्षे वहुधा भवन्ति या
अग्निगर्भं दधिरे सुवर्णा स्नानऽआपः संस्थो नाभवन्तु ओं शिवेन माचसुषुषा पश्यतापः शिवया तत्रोपस्य शतत्सचं मे घृतच्छृतः
सुचये पावका स्नानऽआपः सठं स्थो नाभवन्तु ओं शान्तो देवो रभिरुपऽआपो भवन्तु पीते ये शंथो रभिरुवन्तु नः ॥ ततो लोहवंधि

ॐ ब्राह्मणाय नमः इति देयद्रव्यश्राद्धेऽङ्गिः संपूज्योऽङ्गसोपकरणसवत्संकापिलांगादानीति द्विजकोरजल
 वि० दानं जलेन देयद्रव्याभिवचनम् कुशादीन्यादाय ॐ अद्याशेषांत द्वितीये द्वि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य स्वर्गोपाप्तिकामः
 ३४ इमां कपिलांगां हेमशृंगीशैः प्सवुरां वसुयुगच्छन्नाकास्यो यदोहां सुकालां लभूषितां सवत्सारुद्रदेवताममुकगोत्रायामुकश
 र्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रदं इति दद्यात् ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनम् ततो दक्षिणाद्रव्यादिकमादाय ॐ अद्य कृतैतत्सोप कार
 णसवत्सकपिलगवीदानं प्रति शीर्षार्थमिदं हिरण्यमग्निदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहंसंप्रदं दे
 इति दक्षिणां दद्यात् ततः प्रति गृहीता ॐ स्वस्ती तुष्वा गोपुच्छग्रहणम्यथा शार्वकामस्तुतिं च कुर्यात् तत्र कोदात्कस्मा
 अदात्सामोदात्कामादात् कामोदात्कामः प्रति गृहीता कामैतते इति यजुर्वेदे ॐ क इदं क्सा आदात्कामः कामायादात्का
 मोदात्कामः प्रति गृहीता कामस्सुद्रमाविशत् क्रामेन त्वा प्रति गृह्णाभिका मैतते इति सामवेदे कामस्तुतिः यथोक्तकपिलां
 भेके बलामपि दद्यात् तत्र पूजादि पूर्ववत् ॐ अद्याशेषांत द्वितीये द्वि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य स्वर्गोपाप्तिकामः इमां कपि
 लां गारुद्रदेवतां अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रदं इति दद्यात् ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनम् ततो दक्षिणाद्रव्या
 दिकमादाय ॐ अद्य कृतैतत्कपिलगवीदानं प्रति शीर्षार्थमिदं हिरण्यमग्निदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्या
 महंसंप्रदं इति दक्षिणां दद्यात् ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनं गोपुच्छग्रहणं कामस्तुतिश्च पूर्ववत् ततो महानद्यादौ सचैलं त्वा
 त्वातीर्थीनि मनसा ध्यात्वा तज्जलेनात्मानमभ्युक्ष्योत्तरेत् ॥ अथैकादशहाराद्रप्रयोगः ॥ सचसुगति सोपानानुसारेण लिख्यते ०

तत्र मध्याह्ने शुचि ए चांतः शुक्लं द्विवासागोमयोपलिहायामपसव्यवत्कृतगोमूत्रमंडलायां भूमौ मंडलाहृदिः ओं भूम्यैनमः इति त्रिः पुष्या
 द्यातपूजितायां भूमौ देभेषु तिष्ठन् युतिष्ठन् यात्रब्राह्मणं यजमानसर्वर्णेनाऽऽहृतं स्नातमाचांतं ओं स्वागतमिति एच्छेत् ओं सुस्वागतमिति तेनोक्ते उभा
 वपुष्यविशतः ततः आहूकती इदं ते पाद्यमिति पाद्यमुपनीय विभीतः सन् पुनः पुनरभिनंद्य यात्रब्राह्मणपादौ प्रक्षाल्यापसव्यादिकृत्वा ज
 लतिलगंधपुष्यद्रुतमर्घपात्रमादाय मोदकतिलजलानि चादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरपुत्रकप्रेत आद्यश्राद्धे एषपादाघर्षे मया दीयते त
 वोपतिष्ठतामिति पादाघर्षं दद्यात् ततः शिरसाऽभिवंद्य जानुविनिः श्राव्य ओं इदं ते आचमनीयमित्याचमनीयोदकं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥
 ततः स्वयंपादौ प्रक्षाल्याचम्य पात्रब्राह्मणमप्यग्रे कृत्वा श्राद्धदेश मागत्योपविश्यान्नाभिप्रायेण सिद्धमिति एच्छेत् पूर्वरात्रौ निमंत्रणास
 भवे तस्मिन्नेवाहि श्राद्धवेलायां मंडुयाहृदिः शुचि ए चांतः शुक्लं द्विवासागोमयोपलिहायां भूमौ अपसव्यवत्कृतगोमूत्रमंडलायां भूमौ
 मंडलाहृदिः ओं भूम्यैनम इति त्रिः पुष्या द्यातपूजितायां देभेषु तिष्ठन् स्नातमाचांतं ब्राह्मणं यजमानसर्वर्णेनाहृतम् ओं स्वागतमिति एच्छे
 त् ओं सुस्वागतमिति तेनोक्ते उभा वपुष्यविशतः ततः आहूकती इदं ते पाद्यमुपनीय विनिः सन् पुनः पुनरभिनंद्य यात्रब्राह्मणपादौ
 प्रक्षाल्यापसव्यादिकृत्वा पुष्यचंदने लांबूलानि ब्राह्मणाय दत्त्वा ब्राह्मणयदक्षिणजानुस्य द्या ओं अद्यामुकगोत्रसपितुरमुकप्रेतस्याद्य
 श्राद्धकारणाय भवंतं ब्राह्मणशामत्रये ओं आमंत्रितोऽसीति प्रतिवचनं अत्रो धेनेन शेषपरेण सततं ब्रह्मवादिना भवितव्यं भवताचम
 याच श्राद्धकारिणा सर्वायासबिनिर्मुक्तेन कामत्रो धविवर्जितेन भवितव्यं भवतानोद्यतने आहूकती मणीति ब्राह्मणं नियमान् प्रावयेत्
 भवितव्यमिति तेनोक्ते अर्घपरिकल्प्यादाय मोदकस्थितं प्रादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत आद्यश्राद्धे एषपादाघर्षे मया

मोटक तिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकप्रेत आद्यश्राद्ध इहमासनं ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति मोटक रूपमासनं तिल
 जलमोक्षितं दक्षिणाग्रमुत्सृजेत् ततः सव्यं कृत्वा प्राङ्मुख उपविष्टः ओम् ब्राह्मणाय नमः इति देयब्राह्मणौ त्रिः सपृथग् इदं
 छत्रं दद्यात् त्रिद्विजके जलं दत्त्वा छत्रमभिषिच्य कुशत्रय तिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रस्य पितरमुकप्रेतस्यावरणकाम इह
 त्रमुत्तानां गिरे देवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रदं दे इति दद्यात् ओम् स्व स्त्रीतिप्रतिवचनं ततस्त्रिलजलकुशान्
 दक्षिणाद्रव्यं चादाय ओं अद्य हतैतच्छत्रं दानमतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहं संप्र
 दं दे इति दक्षिणां दद्यात् ततः प्रतिगृहीत्वा ओं स्वस्ती लुत्वा छत्रं दण्डे धारयेत् उपान द्वां नमः इति देयब्राह्मणौ त्रिः संपृ
 थ्य ओं इमे उपानहौ दद्यात् त्रिद्विजके जलदानं उपानहावभिषिच्य कुशदीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रस्य पितरमुकप्रेतस्य तस्य बालुकासि
 कं कफितभृद्गुं संतरणकाम इह मे उपानहावुत्तानां गिरे देवते अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रदं दे इति दद्यात् ओम् स्व
 स्त्रीतिप्रतिवचनं ततः कुशदीनृदक्षिणाद्रव्यं चादाय ओं अद्य हतैतत् उपान द्वां नमः इति दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रदं दे इति दद्यात्
 कप्रभेणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रदं दे इति दक्षिणां दद्यात् ततः प्रतिगृहीत्वा ओं स्वस्ती लुत्वा उपानहावारे हेत ततोऽपसव्यं
 कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवागजातुः ओं अपहृताः सुगृह्णां सिवे दिषद् इति प्राद्वदेशे वामावर्तेन तिलान्विकीर्ण्य ओं आयानुनः
 यितरः सोम्यासो निष्वाताः पथिभिर्देवयानैः अस्मिन्नुद्देशे स्वधयामदन्नो धिब्रुवन्तु ते वत्सस्मानिति जयेत् ततोर्धपात्रोपरि अनस्य
 छिनं दक्षिणाग्रं पवित्रं धत्वा ओं शन्नो देवीरभिरुषः ओं त्रिभुवन्तु पीतये शंभोरभिस्रवन्तु न इति मंत्रेणार्धपात्रे जलं दत्त्वा ओं तिलो

आसिमैवस्योगोसबोदेवनिर्मितःप्रयत्नमद्भिःएकःस्वयंपितृह्योक्तान्श्रीणाहिनःस्वाहितितिलान्प्रक्षिप्यगंधपुष्पेतूष्णीतत्रप्रक्षि
 वि०
 ३६
 प्यअर्घयानंवाग्महसेकृत्वापवित्रं ब्राह्मणहसेउत्तरगं दत्वा तदुपरिकिंचिदुक्तां तदत्वा उं वा दिव्या आपः पयसा संवभृषु र्यः आना
 रिक्षाऽउत्तपार्थिवी र्या हिरण्यवर्णीय द्विया स्नानऽआपः शिवाः स ७२ स्योना सुहवा भवन्तु इति पठित्वा मोढकादीन्या दाय उं अद्या मुक्त
 गोत्रपितरसुक्त्रे त आद्य आर्द्र एष हस्तार्धे स्नेमया दीयते तवोपस्तिष्ठतामिति ब्राह्मणकरेपवित्रोपरि अर्घजलं ददुत्सृजेत् पात्रं च
 वागपार्श्वे पित्रे स्थानमसीत्यर्घयात्रं सपवित्रमधोमुखं स्थापयेत् तच्च दक्षिणादानपर्यननचालयेत् ततः आर्द्रदेशे तिलान् विकी
 र्यदभहसोभूतले प्रतमावाहयेत् तत्र मंत्रः इहलोकं परित्यज्य गतोसि परमां गतिमिति अत्रस्त्री आर्द्धे पिगतोसीत्येवमेव पठनीयमा
 त्मत्वेनोद्देश्यत्वात् ततो मोढकादीन्या दाय उं अद्या सुक्त्रे गोत्रपितरसुक्त्रे त आद्य आर्द्र एता नि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवी
 तवासांसिते मया दीयंते तवोपस्तिष्ठतामिति गंधादीनुत्सृजेत् ततः सर्वसुगंधि इति मंत्रेण गंधान् उं श्रिया देव्या इति मंत्रेण पुष्पमः
 उं वनस्य तिरस इति मंत्रेण धूपम् ब्राह्मणाय निवेदयेत् तत उं षष्ठी पदुत्ति निवेदिते उं सुदीपः ब्राह्मणो वदेत् उं एता नि तांबूला
 नीति निवेदिते उं सुतांबूलानीति ब्राह्मणो वदेत् उं इमे यज्ञोपवीति इति निवेदिते उं सुयज्ञोपवीति इति ब्राह्मणो वदेत् उं एता नि वासां
 सीति निवेदिते उं सुवासांसीति ब्राह्मणो वदेत् पुष्याणि शिखाया मेव हि जेन धार्योणि ततः प्रेतोपमुक्तशय्यासनादिकं गंधपुष्पैर
 भ्यर्च्य आर्द्रभोजे प्रतिपादयेत् ततो गौरभृत्तिकया नीवारचूर्णेन जलेन वा ब्राह्मणं वेष्टयित्वा चतुर्मुखं लंकुर्यात् परकीयभूमौ आ
 र्द्धकरणे आर्द्धीपव सुपु किंचिदुद्दस्य तिलमलघत उक्तमन्त्रं उं इदमन्त्रमेतद्द्रु स्वामिपितृभ्यो नम इति दद्यात् जीवतां भूस्वामिना

आ० तमं नानु० महं शीर्षां इत्यादि पुरुषस्वकम् अ० आसुः शशान इत्यादिकम् प्र ति० यमत्यान्य पिशत रुद्रियप्रभृतिपवित्राणिरुचि सुवप्रभृ
 वि० तीनिचपठेत् अततः डोनमस्तु भं विरुपासनमस्तेनेकचक्षुषेनमः पिनाकहस्तायवज्रहस्तायवैनम इति श्लोकमपि पठेत् वीणादिभि
 ३१ ब्रीह्यणं हर्षयन् व्यंजनादिगुणानकीर्तयन् ॥ तस्य त्रयत्रेच्छोपस्य तदुपनयनमदमदं भोजयेत् ततस्तरुं ज्ञात्वा उच्छिष्टसनि
 धावास्तदक्षिणाग्रकुरात्रयं भूमिप्रोक्ष्य सर्वप्रकारकमन्नं तिलघृतसहितं जलेनाप्रायगृहीत्वा अ० अनमिदग्धाये जीवाये प्रदग्धाः
 कुलेममभूमौ देतेन तयं तु तद्वायुपरंगतिमिति मंत्रेण मंत्रस्य फलमुद्दिश्य कुशोपरितदन्नं विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा च म्यहृरि
 स्मत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखो ब्राह्मणाय जलगंडुषमिदं ते प्रत्यायोशनमिति दत्त्वा अ० स्वदितमिति ब्राह्मणं एच्छेत् अ० सु
 स्वदितमिति तेनेके अ० पिंडमहं करिष्ये इति एच्छेत् कुरुषेति ब्राह्मणानुज्ञातः उच्छिष्टसनिधौ चतुरस्रं हस्तैकप्रमाणं दक्षिणप्रवण
 चतुरस्रलोच्छ्रितं स्थानं निर्माय तन्मध्ये वा महस्तेन दर्भपिंजुलीमादापतमूलेन वा भान्वा रव्य दक्षिणकरेण प्रादेशमात्रं लिखेत् अ०
 अपहताः सुरारक्षां सिवेदिषद् इति मंत्रेण रेखा मुद्विखेत् दर्भपिंजुलीं उत्तरां दिशि निक्षिपेत् तदुपरि येरूपाणि प्रतिमुंचमानाः
 असुराः संतः स्वधा चरंति परपुणे निपुरो ये भरत्यग्निष्ठा लोकास्तपुदात्ससात् इत्युक्तं श्रामयित्वा रेखा दक्षिणतः क्षिपेत् त
 दुपरि उपमूलसहस्रं कुशान् दक्षिणाग्राणां स्त्रीर्यसव्यं कृत्वा अ० देवताभ्य इति त्रिजिपेत् ततोः पसव्यं कृत्वा पर्णपुटकादिकमेकं तिल
 जलगंधपुथयुतं वा महस्ते कृत्वा दक्षिणहस्ते मोढकादिकमादाप अ० अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेत आद्यश्चाद्देषि ण्डस्थानेऽत्रावनेनि
 स्वते मया दीपते तवोपतिष्ठतामिति कुशोपरि अवने जनं दद्यात् ततः आद्यशेषमन्नसव्यं जनतिलमधुघृतयुतमेकीकृत्य तेन विल्व

परिमाणपिण्डं निर्माय घृतमध्वभिघारितं कृत्वा दक्षिणहस्तेनादाय मोदकादींश्चादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरसुकप्रेत आद्यश्राद्धे
षपिण्डस्तेमया दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशेपरिभ्रवने जमस्थाने संब्योपगृहीतदक्षिणकरेण पिण्डं दद्यात् आसूतदर्भमूलेकारप्रो
क्ष्य संबं कृत्वा च म्यहरिस्तृत्वा अपसंबं कृत्वा ओं अत्र पितर्मोदयस्व यथा भागमाह वा मस्व इति पठित्वा वा मावर्ते नोदद्भ्रुवौ भूत्वा मना
कृत्वा संनियम्य ते नैव यथासुखं पर्योवर्त्तयन् पितरं भास्करमूर्तिं ध्यायन् अमीमदंतपितरो यथा भागमाह वा यिष्टइति पठेत् अवेनेज
नावशिष्टजलपुतपानं वा महस्ते कृत्वा दक्षिणहस्तेन मोदकादीत्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरसुकप्रेत आद्यश्राद्धपिण्डेऽत्र प्रत्येव
ने निश्चते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पिण्डोपरिमत्यवेने ज नंदद्यात् ततो नीवीचित्रस्य संबं कृत्वा च म्यहरिस्तृत्वा वा मेन पाणि
नाधत्तं सूत्रं दक्षिणहस्तेन गृहीत्वा ओं एतत्ते पितरवोस इति पिण्डोपरिधत्त्वा मोदकादिका मादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरसुकप्रेत
आद्यश्राद्धपिण्डे एतद्वाससे मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्युक्तजेत् तत्तत्सूत्रं पीपिण्डे गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानि दद्यात् ततः पि
ण्डशैथिल्यं पिण्डसमीपे विकिरेत् तत आचांतस्य ब्राह्मणस्य करे ओं अयां मध्ये स्थिता देवाः सर्वमसुप्रतिष्ठितं ब्राह्मणस्य करे यस्ताः
शिवाओ भवन्तु मे इति जलं दद्यात् ओं भवन्तु ते ब्राह्मणस्य तस्य तिवचनम् लक्ष्मीर्वसतिषुषुषु लक्ष्मीर्वसतिषु करे लक्ष्मीर्वसतिगो
ष्टेषु सौमनसं सदास्तु मे इति पुष्पाणि दद्यात् ओं असुसदा तवेति प्रतिवचनम् अक्षतं चास्तु मे पुण्यं शंतिः पुष्टिर्धतिश्च मे यद्यच्छे
यस्करं लोके तदसुसदा मम इति तण्डुलानि दद्यात् ओं असुसदा तवेति प्रतिवचनम् अथवा शिवाओऽसुस्विति जलं सौमनस्य मस्ति
तिषुषुषु मे ओं अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलान् दद्यात् ओं संस्विति ओं अस्त्विति च प्रतिवचनं ततः पुदकादिपात्रैशंस्तुदकं परिकल्प्य मे

३२
 आ० दिनीशिखाभिवंद्य द्रुमं मंत्रं पठेत् ॐ नमो नमो मेदिनीलोकघात्रि उर्विमहि शैलमिधि धारिणि नमः धरणि काश्यपि जगत्प्रतिष्ठे वसु
 वि० धेनो सुवैष्णविलोकघात्रि नमो सुते सर्वसुप्रतिष्ठे निवापना वीचिनमो सुते ततो मोटकादिकमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितु
 रमुकप्रेतस्य आद्यश्राद्धे दत्तै तदन्वपानादिकमुपतिष्ठतामिति विमकरे अस्योदकं दद्यात् ॐ उपतिष्ठतामिति प्रवचनमृततः
 संबंदात्वाप्राद्युखः कृतांजलिस्तम्भनाः सुमनादक्षिणां दिशं पश्यन् ॐ अधोः पितस्त्विति पठेत् अत्र पूर्वाभिमुखी पिण्डोपरि जल
 धारं दत्तीत्याचारः ॐ अस्त्विति प्रवचनं ततः पूर्वाभिमुखः गोत्रं नो कर्हतामिति वेदेत् ॐ वर्द्धतामिति प्रवचनं ॐ दातारो नो भि
 र्द्धनो वेदाः संलतिरेव च श्राद्धचनो मायगमह् दुदेयं च नोः सु अन्नं च नो बहु भवेदतिथीश्वलभे महि याचितास्त्रनः संतु मा च याचि
 म्प्रकं च न एताः सत्याशिषः संत्विति आशिषो ब्राह्मणं याचेत् ॐ संत्विति ब्राह्मणप्रतिवचनं ततोऽपसंबंदात्वा सपवित्रकुशत्रयं पि
 ण्डोपरि दक्षिणां धत्वा ॐ नमो वाचयिष्य द्रुतिष्ठेत् ॐ वाच्यतामि सनुज्ञातः ॐ पित्रे नमः ॐ च्यतामिति वेदेत् ॐ अस्तु नम इति व
 चनम् ततः पुटकादिस्थितं जलं गृहीत्वा ॐ ऊर्जं वहती रमृतं घृतं पयः कीलालं परिस्रुतम् स्वधास्य तर्पय तमे पितरमिति द
 क्षिणाग्रं जलधारं सपवित्रकुशे परिदद्यात् ततो नम्रीभूय पिण्डमां प्रायोस्यापयेत् पिण्डाधारकुशतुलुकं च वह्नौ क्षिपेत् ॥
 ततोर्धपात्रमुत्तानीकृत्य मोदकतिलजलान्यादाय दक्षिणाद्रव्यं चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य ह्येतत्वाद्यश्राद्ध
 प्रतिष्ठार्थमिदं जतंचंद्रद्वैवतं अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां दत्तुमहमुत्सृजे इति दक्षिणादानं ॐ स्वस्तीति प्रा
 ति वचनम् श्राद्धकृती पात्रब्राह्मणस्य चरणौ संवाह्यतं नमस्कुर्यात् ततो दक्षिणापात्रब्राह्मणदक्षिणपाणिं गृहीत्वा शय्या

सनमंजनकं कतिं चार्थयेत् ब्राह्मणञ्चाजनकं कतिं चादाय शय्यामाक्रम्य मुहुर्तं विश्रमेत् ततः सामवेदाध्यायि ब्राह्मणस्तत्र
पात्रस्थं तिलोदकमुपाहरेयुः ततः श्राद्धकर्तृतिनजलेन गृहस्थितं द्रव्यमभिषिचयेत् ततः सव्यं विधाय ओं अग्निमुखा देवास्त्यं
तामितियवयुतजलेन कुशैः कुशोपरितर्षयेत् अवशिष्टमन्त्रं ओं भूतेभ्य एष वस्तिनम इति जलपुण्याभ्यां वल्लिं दद्यात् ततः सामग ब्राह्मणा
भोजनादिभिः संलोषयेत् ततोऽपसव्येन ओं निरंकारं स्वस्ति ब्राह्मणाय वदेत् स्वस्तीति ब्राह्मणे ब्रूयात् स्वस्सस्तु इत्युक्त्वा ब्राह्मण
मुश्याय जलपात्रं गृहीत्वा निमंत्रणस्थानस्थितं ब्राह्मणं ओं आमावाजस्य मसवो जगम्या देमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे आमागेताम्यितरमा
तरे चापासोमोऽमृतत्वेन गम्यादिति पठन् प्रदक्षिणी कुर्वन् वारिधारया त्रिवेष्टयित्वा प्रणम्याष्टौ पादाननुहज्य प्रदक्षिणी कृत्या
भिवादेत् सव्यं कृत्वा ओं देवताभ्य इति त्रिजंथित्वा गृहं प्रविशेत् ततः पाणिभ्यामपसव्येन श्राद्धोपदीपनिवीपणं सव्यं कृत्वा हस्तौषा
दौ प्रक्षाल्याचम्य ततः श्राद्धसंपूर्णं कामः ओं प्रमादात्कुर्वतां कर्ममच्येता धरेषु पत्स्मरणा देवतद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति प
ठित्वा विष्णुस्मरणं कुर्यात् ततः श्राद्धोपांतद्वितीपदिन एष यथाशक्ति महाहोणित्रा निगाः वाहनं यानानि दासोदासं महं तिवे श्रानि
श्रेष्ठभूषणानि प्रेतहितमुद्दिश्य ब्राह्मणाय दद्यात् तद्यथा अद्याशेषांतद्वितीये हि अमुकगोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य स्वर्गप्राप्तिकामः इ
मां गौरुद्रद्वैवतां पथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दातुमहमुत्सृजे इति गं दद्यात् ओं अचकृते तद्गदानप्रतिष्ठासि अर्थं हिरण्यमग्निदेवतं
यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहंसं मददे इति यथाशक्ति दक्षिणां दद्यात् एवं भूमि हिरण्यादिदानमपि अस्मिन्दिने दशप्र
भृतित्रोत्रियान्भोजयेत् तान्यरितोषयेत् तत्र द्विने विहितमपि पंचगव्यपानं शिष्टाना चरंति इति न लिखितम् अथानोदककुंभदानम्

ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नम इति त्रिजपेत् ततोऽप सव्यादिकृत्वा मोटका
दिक मादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासिकश्राद्ध इदमासनं ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्यासनमुत्सृजेत् ॐ अग्रहताऽ
असुराऽष्टांशं सिद्धिषु इति वाचावर्तेन श्राद्धदेशे तिलाविकीरेत् तत आयंतुनः पितरं वृत्तं पठेत् ततः पुटकादौ पवित्रं दा
स्त्रिणां धत्वा ॐ शन्नो देवीरिति मंत्रेण तत्र जलं क्षिपेत् ॐ तिलोसिसोमदेवत्यो गोसवो देवनिर्मितः प्रयत्नमद्भिः षक्तः स्वधयापित्
क्षीकात्रीणाहिनः स्वाहेतितिलांश्च क्षिप्य तूष्णीं गंधपुष्पंच निःक्षिपेत् ततस्तदूर्ध्वपात्रं वा महस्ते कृत्वा पवित्रमन्त्रपात्रोपरि उत्तरा
ग्रं धत्वा तदुपरि किंचिदुदकांतरं दत्वा ॐ पाद्व्याऽआश्रः प्रयसा संवभृचुर्पां अंतरिक्षाऽउत पार्थिवीर्यो हिरण्यवर्णो पद्भियास्तान
ऽआपः शिवाः स १० स्यानामुहवाभवन्तु इति पठित्वा दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासि
कश्राद्धं एष हसार्धस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पवित्रोपरि जलं दद्यात् ततः पवित्रादिसहितमर्घपात्रमासनवा मपार्श्वे ॐ
पित्रे स्थानमसीत्सुजो कुर्यात् पुनर्भौटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासिकश्राद्धं एता निगंधपुष्पधूपदे
पतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिते मया दीयंते तवोपतिष्ठतामिति गंधादिकमुत्सृजेत् तत आसनस्य भोजनपात्रसहितस्य चतुर्दिशं
चतुरस्रं मंडलं कृत्वा श्राद्धीपान्नाग्रभागं घृतयंजनतिलजलसुतंपुटकादौ कृत्वा ॐ इदमन्नमेतद्रूत्वा मिथितभ्यो नम इत्युत्सृजे
त् ततस्ताम्रपात्रादिस्थितमन्त्रं हस्ताभ्यामादाय मनाक् स्थित्वा पितरंध्याय न् भोजनपात्रे उपनयेत् पुरुषत्पत्तिस्सममन्नं परि वि
ष्य भूमिष्वात्रांतरे शुभ्यं जनान्मुपकल्प्य पुटकास्थितं घृतं जलं चोपनीय अन्नोपरि हस्ताद्दृग्गृहीतपात्रेण मधुदत्त्वा ततः ॐ मधु

भा०
वे०
४०

वातादस्यादित्यं चं ओं मधुमधुमध्विति च जपेत् ततो ब्यक्तहस्ताभ्यामन्नपात्रमालम्भ्य ओं एथिवीति पात्रं चौरपि धानं ब्राह्मणस्य मुखेऽअ
मतेऽअमंतं जुहोति स्वाहा ओं इंद्रं विष्णुर्विचित्रं मेने धानि दधे पदम् समूढमस्य पात्रं सुरे कृष्णकव्यमिदं रक्षमदीपमिति पिठिता
वर्षेन पाणिना पात्रमयजन् दक्षिणहस्तागुष्टमन्नजलघृतालेषु ओं इंद्रमन्नम् ओं इंद्रमा आपः ओं इंद्रमा ज्यम् ओं इंद्रं कविरिति निःक्षिप्य
ओं अपहताः असुराः क्षां सिवे दिषद् दह्यन् नोपरितिलाच्चि कीर्यं दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकगो
त्रप्रथममासिकं प्रादु इंद्रमन्नं सोपकरणं ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्युक्त्वजेत् ततो गायत्री मधुघृतात्स्यादित्यं चं ओं मधुमधु
मध्विति च जपेत् अन्नहीनमंत्रं पठेत् ततः कुशेषूपविश्य पुनर्गायत्री मधुघृतात्स्यादित्यं चं मधुमधुमध्विति च जपेत् रक्षाघ्नम
त्रान् कृणुष्याज इत्यादिकान् जपेत् भूमौ तिलान् सिद्ध्वा पित्र्यमंत्रं पुरुषरूक्ताप्रतिरथादीनि पवित्राणि पश्चात्किजपेत् ओं नम
स्तुभ्यं विरूपाक्षेति श्लोकमपि च पठेत् उच्छिष्टसन्निधावास्तत्कुशत्रयां भूमिं शोभ्यं जपेत् ततस्तिलमुतमन्नं वारिणाल्नाद्युं अ
नग्निदधाये जीवाये प्रदधाः कुले मम भूमौ देते न त्वं तु त्वाया तु यंगति इति तद्वं कुशत्रयां भूमिं शोभ्यं जपेत् ततः स्यं कृत्वा च मय हरे
स्यत्वापस्यं कृत्वा पिंडस्थानं निर्माय तन्मध्ये वामहस्तोपातदक्षिणहस्तगृहीतदर्भं पिंडुमीमन्नेन प्रादेशमात्रमपहतेत्यादिना
द्विष्यदर्भं पिंडुलीमुत्तरतस्य जेत् ततो रेखोपरि ओं ये रूपाणीति मंत्रेणां गारं भ्रामयित्वा तस्य तस्य जेत् ततो रेखोपरि
पमूलसकृद्ब्रून् कुशत्रयं दक्षिणाग्रमास्तीर्य सव्येन देवताभ्य इति त्रिजपेत् ततोऽपस्यं कृत्वा तस्य तस्य जेत् ततः स्यं कृत्वा तस्य तस्य जेत् ततो रेखोपरि
मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकगोत्रप्रथममासिकं प्रादु पिण्डस्थानेऽत्रावने निक्षेपेत् रक्षाघ्नीयते तवोपतिष्ठता

मिस्रवेनेनकुशेपदिद्यात् ततस्तिलघृतमधुसुतेनान्नेनपिण्डं कृत्वा घृतमधुभ्यामभिघार्य दक्षिणहस्तेन मोटका दीनिचा
दाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासिकं प्राद्धे एष पिण्डस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति वामं न्वारव्य दक्षिण
हस्तेनावनेजनस्थाने पिण्डं दद्यात् ततोद्भूमूलेकं प्रोक्ष्य सव्यं कृत्वा चम्य हरिस्तत्त्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः ओं अ
त्रपितर्मादयस्वयथाभागमाहृषायस्वेतिपठेत् ततउत्तरभिमुखीभूयश्चासंनियम्यपितरं भास्करमूर्तिं ध्यायन् मुखं पयोवते
यन् अमीमदंतयितायथाभागमाहृषायिष्टेतिपठेत् ततोऽवनेजनपात्रं दत्त्वा वशिष्ठजलयुतं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्ते
मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासिकं प्राद्धे पिण्डे न प्रत्यवनेनिद्वयं तेमयादीयतेतवोपतिष्ठ
तामितिप्रत्यवनेजनं पिण्डोपरिदद्यात् ततोनीवीविस्त्रस्य सव्यं कृत्वा चम्य अपसव्यं कृत्वा वामेन पाणिना धतं सूत्रं दक्षिणे
नादाय उभाभ्यां पिण्डोपरि एतत्तेयितर्वासदुत्सूत्रं धत्वा मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतप्रथममासिक
प्राद्धे पिण्डस्तद्वासस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति सूत्रं समुत्सृजेत् ततस्तूष्णीं गंधपुष्यादिकं दद्यात् ततः पिण्डशेषान्नेपि
ण्डसमीपे विकीरेत् ओं शिवायः संत्वितिजलं ओं सौमनस्यमस्त्वितिपुष्यं अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडुलानन्नपात्रोपरि क्षिपे
त् मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रस्यपितरमुकमेतस्यप्रथममासिकं प्राद्धे तैतदनयानादिकमुपतिष्ठतामित्यस्योद्
कं दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा ओं अघोरः पितास्त्विति दक्षिणं दिशं पश्यन् पिण्डोपरि पूर्वोर्मांजलधारं दद्यात् ततः पूर्वोर्मांभिसुखीभू
य ओं गोत्रं नो वर्द्धतां दातारो नो भिवर्द्धनां वेदाः संतस्मिरेष्वेत्सादिनाशीः प्रार्थनं कुर्यात् ततोऽपसव्येन पिण्डोपरि सयं विज्ञान् कु

आ० शान्धत्वापुटकादिस्यजलेन ओं ऊर्जं वदंती रमंतं घृतपयः कौलालं परिस्तुतं स्वधास्यतर्ययतमेयितरमितिकुशोपरि दक्षिणा
 वि० शंजलधारं दद्यात् ततः पिण्डमाद्रायोऽस्यापयेत् पिण्डाधारकुशानुस्तुके च वद्वोक्षियेत् अर्घपात्रमुत्थाप्य मोढकादीन्यादय
 ४१ ओं अद्यामुकगोत्रस्यपितुरसुकप्रेतस्य कृतैतत्प्रथममासिकं आह प्रतिष्ठार्थे भिदं जतं च नृदेवतं यथा नामगोत्राय ब्राह्मण
 यदक्षिणां दत्तु महमुत्सृज इति दक्षिणां दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा ओं देवताभ्य इति त्रिजपेत् ततोपसव्यं कृत्वा पाणिना दीपं
 निर्वाप्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य सव्यमाचमनं च कुर्यात् ओं प्रमाददिति पठित्वा विष्टुं सरेत् आहो यवसूनि ब्राह्मणाय प्रति
 पादयेत् जले वा क्षिपेत् प्रायेणापात्रकमेव मासिकं आहं कुर्वेतीत्यत्र पात्रकप्रयोगो लिखितः त्रिपदस्य आहमपिकर्तव्यमिति तच्च मासिकवत्
 एवमेव द्वितीयमासिकवत् तृतीयमासिकवत् चतुर्थमासिकपंचममासिको नवाण्यमासिकसप्तममासिकाष्टममासिकनवममासिका
 दशममासिकैकादशमासिकोनवार्थिकं द्वादशमासिकं त्रिंशत्तत्पदप्रक्षेपेण प्रयोगः अथिमासपाते एकादशमासिकानंतरं
 द्वादशमासिकं ततः त्रिंशत्तत्सर्वं यो दशमासिकं आह मिति क्रमः स पात्रकमासिकं आह करेण ब्राह्मणनिर्मंत्रणत्वागतप्रश्नपादा
 र्घदानाचमनीयदानब्राह्मणोपवेशनप्रश्नप्रतिवचनमोवाचनब्राह्मणविसर्जनादि विशेष आह प्रयोगवदूह्य इति० अथ
 सपिण्डुन आह प्रयोगः तत्र चाधुनिकाः प्रेत आह तिरिक्त आह चतुष्टयमपात्रकमेव कुर्वेतीति तथैव लिख्यते तत्र पूर्वदिने निगमि
 षमेकवारं भुक्त्वा एतौ सर्वभुक्तजनगृहे विमनिवेशनं गत्वा दक्षिणप्लवगेभ्योपलिप्तां भूमावाचान उपविश्य ब्राह्मण उदङ्मुखं
 पवेश्य कृतापसव्यः पुष्यचंदनतांबूलानि ब्राह्मणकरे दत्त्वा दक्षिणकरेण ब्राह्मणजानुसृष्ट्वा ओं अस्यां एवावसुकगोत्रस्य पितु

रमुकप्रेतस्य श्वः सपिण्डीकरणश्राद्धकरणभवंतं ब्राह्मणमामंत्रये इत्यामंत्रं गंकुर्यात् ॐ आमंत्रितोस्मीतिप्रतिवचनम् ततः ॐ अ
कोधनेत्यादि ॐ सवीयासविनिर्मुक्तैकामकोधविवर्जितेन भवितव्यं भवतानः श्वस्तेने श्राद्धकर्मणीति ब्राह्मणं नियमान् आवये
त् यद्यधिघने रजनीमासतितद्दसर्वमेतत्करिष्यामीति तत्प्रतिवचनम् ततोऽग्निमदिने प्रातः श्वेतवस्त्रियुग्मेन स्नात्वा मध्यदिने
पुनः स्नात्वा कृतमित्यक्रियः श्राद्धकृती श्राद्धनिषिद्धे तवेलायां गोमयोपलिप्तामाह तपाकस्थाने तिलाचिकीर्ष्यपरितस्त्रुगागन्ध
यित्वा सपिण्डहाणनूतनभाण्डैः स्वयंवापाकमारभेत् श्राद्धभूमियं च गव्येनोपलिय ज्वलद्गारैः संशोध्य गौरशक्तिकयाच्छाद्यति
तैः सर्वेष्वैश्वविकिरेत् द्विजं कारितं श्मश्रुनखच्छेदनमभिम्यदंतधावनम् ताम्रपात्रैस्तैलोलोहतेनान्युपनीयस्नानार्थं दत्तजलंतस्ना
तं यजमानसर्वेनाहूतमाचांतं मथाहूँशुचिराचांतः सुक्लद्विवासाऽपविश्य गोमयोपलिप्तायां भूमौ वा भावते न हततगोमुत्रम
डलायां ॐ भूम्येनमः इत्यस्य तपुष्ये च्छिरच्यित्वा भूमौ कुशत्रयमासीर्ष तदुपरितिष्ठन् ॐ स्वागतमिति स्थितं ब्राह्मणं पृच्छेत्
ॐ सुस्वागतमितितेनोक्ते ॐ इदं ते पाद्यमिमुपनीय विनीतः सन् पुनः पुनरभिनंच पात्रा ब्राह्मणपादौ प्रक्षालयेत् ततः पुढके ऽर्घ
हत्वा दक्षिणाभिसुखो ऽपस्यं हत्वा मोढकादिकमादा मार्षपात्रं वा महस्ते हत्वा ॐ अद्यासुकगोत्रपितरसुकप्रेतसपिण्डीकार
णश्राद्धेषु पादार्घ्यस्नेमयादीभ्यते तवोपतिष्ठतामिति पादार्घ्यं दद्यात् तत आचमनीयजलं पात्रस्थमभिनीय शिरसाभिवंद्या
जानुनी विश्राव्य ॐ इदं ते आचमनीयमित्याचमनीयजलं ब्राह्मणा यदत्त्वा स्वयंपादौ प्रक्षाल्याचम्य तमाचमय्याग्ने हत्वा श्राद्धदेश
मागच्छेत् पूर्वाग्नौ निमंत्रणासंभवे तस्मिन्नेवाह्निश्राद्धवेलायां पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टं यजमानसर्वेनाहूतं पूर्ववत्कृतगोमुत्र

तिलघृतचंजनयुतमन्त्रं ओं इन्द्रमन्त्रं भेतद्रूस्वामिपितृभ्यो नम इति वस्त्रिथमुषमुत्सृजेत् ततः सव्यं कृत्वा ताम्रपात्रादिकं गृहीत्व त्ति
 नान्नमादाय मनाकृत्स्यत्वा देवान्प्रार्थयन् पात्रैर्परि विष्यात् व्यंजना निघृतं जलं च तत्रोपनीयान्नोपरिमधु दत्त्वा ओं मधुवाता इति
 त्र्यवा ओं मधुमध्वि तिमंत्रै रन्नमभिमंत्रयेत् ततश्च जुहस्ताभ्या मन्नपात्रमालभ्य ओं ष्टिवीतेपात्रं चौरपिधानं ब्राह्मणस्य सु
 र्वेऽअमृतं अमृतं जुहोमि स्वाहा ओं इन्द्रं विष्णुं विचक्रमेने धानिदधे पद्मं समूढमस्य पाशं सुर इति च पठित्वा ओं कृष्ण हव्यमिन्द्र
 क्षमदीयमिति पठित्वा ओं इन्द्रमन्नमित्यन्ने ओं इन्द्रमाथाप इति जले ओं इन्द्रमाज्यमिति घृते ओं इन्द्रं हविरिति पुनरन्ने दक्षिणकांगुष्ठ
 मावेश्य ओं यमोसीत्यन्नोपरियवान्निक्षिप्य कुशत्रयवजलान्यादाय ओं अद्यासुकगोत्रस्य पितुरसुकप्रेतस्य सपिण्डी कारण
 निमित्तकासुकगोत्रेणितामह मपितामह वृद्धप्रपितामहासुकासुकशर्मणां आइ संवं धिनो विश्वे देवा एतद्वेत्तं सोपकरणं
 मइत्यन्नमुत्सृजेत् एवं देवकाण्डं निर्वर्त्य हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य कुशवृद्धकादिकं पुनर्गृहीत्वा प्रेतश्चाह्मदेशमागत्योपविश्य अ
 पसव्यादि कृत्वा दक्षिणाभिमुखो मोढकादीन्यादाय ओं अद्यासुकगोत्रपितसु कप्रेतसपिण्डी कारण आइ इन्द्रमासनं ते मया दीय
 ते तवोपतिष्ठतामिति शिन्ने आसनं मोढकरूपं तिलजलप्रोक्षितमुत्सृजेत् पुनर्मेढकादिकमादाय ओं अद्यासुकगोत्रस्य पितुरसुक
 प्रेतस्य सपिण्डी कारण निमित्तक आइऽसुकगोत्रस्य पितामहस्य सुकशर्मण इन्द्रमासनं ते स्वधा इति स्थानत्रये कृत्वा सतत्रुस
 र्वपश्चिमस्थानस्थितमसनं पितामहाभ्योत्सृजेत् पुनर्मेढकादीन्यादाय ओं अद्यासुकगोत्रस्य पितुरसुकप्रेतस्य सपिण्डी कारण नि
 मित्तक आइऽसुकगोत्रस्य प्रपितामहस्य सुकशर्मण इन्द्रमासनं ते स्वधा इति मध्यममासनं प्रपितामहाभ्योत्सृजेत् पुनर्मेढकादि

कमादाय ओं अद्यामुकगोत्रस्य पितुरसुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तक आह्वेऽमुकगोत्रस्य हृद्प्रपितामहस्यामुकशर्मण
इदमासनं ते स्वधेति सर्वत्र पूर्वमासनं हृद्प्रपितामहायोत्सृजेत् ततः पितामाहादीनुद्दिश्य ओं पितृनहमावाहयिष्य इत्युक्त्वा
उशनस्त्वानिधीमह्यशुशन्तः समिधीमहिउशनुशतः आवहपितृहृद्विषेऽअतवेदिति पितामहादीनावाह्येऽअपहते
त्यादिउभयत्र आह्वस्मैने तिलान्विकीर्ये ओं आयनुनः पितर इत्यादिमंत्रं जपेत् ततोऽर्घपात्रं चतुष्टयेऽनबन्धि नंदक्षिणा
ग्रं पवित्रं प्रसेकं धत्वा ओं शन्नो देवीरिति प्रसेकं जलं क्षिप्त्वा ओं तिलो सीति स्वाहा तेन मंत्रेण प्रसेकं ते खेव तिलान्नाक्षिप्य गंधपुष्प
ते खेव तूष्णीं प्रक्षिप्य प्रेतार्घपात्रं वा महसे कृत्वा पवित्रपात्रं ब्राह्मणकोरुत्तं गंधत्वा तदुपरि किञ्चिज्जलांतरं दत्त्वा ओं यादि
व्या आपदृति पठित्वा मोदकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरसुकप्रेतस्य पिण्डीकरण आह्वे एष हस्मा र्घसे मया दीयते तवो
पसिष्ठतामिति पात्रं ब्राह्मण हसे पवित्रो परि अर्घजलं ददुत्सृजेत् अथ शिष्टजलसहितार्घपात्रं ब्राह्मणान्ने निदध्यात् पितृ
महार्घपात्रं वा महसे कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धत्वा तदुपरि जलांतरं दत्त्वा ओं यादिव्या इत्यादिपठित्वा मोदकादीन्यादाय ओं अ
द्यामुकगोत्रस्य पितुरसुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तक आह्वेऽमुकगोत्रपितामहसुकशर्मन्नेषते हस्मा र्घः स्वधेति पूर्ववद
र्घं दद्यात् अथ शिष्टजलयुतमर्घपात्रमग्रे धारेत् ततः प्रपितामहार्घपात्रं वा महसे कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धत्वा तदुपरि ज
लांतरं दत्त्वा ओं यादिव्या इत्यादिपठित्वा मोदकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रस्य पितुरसुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणनिमित्तक
आह्वेऽमुकगोत्रपितामहासुकशर्मन्नेषते हस्मा र्घः स्वधेत्यर्घं दत्त्वं पूर्ववदुत्सृजेत् तदर्घपात्रं वशिष्टजलयुतमग्रे स्यात्

परैत् तृतीया र्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रं भोजनपात्रे धत्वा तदुपरि जलांतरं दत्त्वा ओं यादिव्या इति पठित्वा मोटकादी न्यादाय ओं
 अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रेतस्य सपिण्डीकरणमितिकश्चाद्धे प्रमुकगोत्रहृद्मपितामहमुकशर्मनेषुते हस्तार्धः स्वधे
 त्ति पूर्ववद्घ्नमुक्त्वेत अवशिष्टजलमुतार्घपात्रमग्रे स्थापयेत् ततः सव्यं कृत्वा आचम्य अपसव्यं कृत्वा पुटकत्रयमग्रे धत्वा
 प्रेतार्घपात्रं गृहीत्वा ओं ये समानाः सुमनसः पितरे यमरज्येते षां ह्योक्तः स्वधानमो यज्ञे दिवेषु कल्प्यताम् ये समानाः सुमन
 सो जीवा जीवेषु मामकाः तेषां श्श्रीर्भ्यो कल्प्यतामस्मिं ह्योके शतठं समाः इति मन्त्राभ्यां प्रेतार्घपात्रस्य जलत्तृतीयभाग
 पुटकांतरे धत्वा पुनरपि मंत्रं नृहं यं पठित्वा ऽपरत्तृतीयभागं पुटकांतरे धत्वा प्रेतार्घपात्रस्य तृतीयभागजलं पुटकांतरे धत्वा ॥
 तूष्णीं प्रथमपुटकस्थे विभक्तजलत्तृतीयभागं प्रेतार्घपात्रे कृत्वा पवित्रपुष्पसहितं प्रेतार्घपात्रमादाय ओं ये समाना इति मंत्रं
 ह्वयेत् प्रेतार्घपात्रस्य तृतीयभागजलं पितामहार्घपात्रस्य जले मेलयेत् एवमपरपुटकस्थितार्घपात्रस्य तृतीयभागह्वयं त्रमेण स्रसेकं
 प्रेतार्घपात्रे कृत्वा मंत्रं नृहं यं पठित्वा प्रपितामहार्घपात्रस्य जले हृद्मपितामहार्घपात्रस्य जले मेलयेत् ततः प्रेतार्घपात्रं प्रा
 ह्मणवामपार्श्वे ओं पित्रे स्थानमसीति नृजं कृत्वा स्थापयेत् हृद्मपितामहार्घपात्रस्य जलादिकं प्रपितामहार्घपात्रे कृत्वा तत्सर्वं पिताम
 हार्घपात्रे कृत्वा पितामहार्घपात्रं मुत्तानं प्रपितामहपानोपरि धत्वा तद्ध्वयमुत्तानं हृद्मपितामहार्घपात्रोपरि धत्वा पात्रत्रयमेकदैव
 पितामहासनवानपार्श्वे ओं पितृभ्यः स्थानमसीति नृजं कृत्वा स्थापयेत् एवं स्थापितमर्घपात्रचतुष्टयं दक्षिणापर्यंतं न चालयेत् ततो मो
 टकादिकमादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतस्य पिण्डीकरणश्चाद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि तिमया

दीयंतेतवोपतिष्ठंतामितिषित्रैंगंधादीनिदद्यात् पुनर्मोटाकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकप्रेतस्यसपिंडीकारणनिमित्त
 कत्राद्धेअमुकगोत्रपितामहामुकशर्मनेतानिगंधपुष्यधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेखधेति पितामहायंगंधादीत्युत्सृजेत्
 एवंप्रपितामहायहृद्भ्रमपितामहायचंगंधादीत्युत्सृजेत् यथाक्रमेणततःपितृब्राह्मणहस्तेस्वहस्तेन ॐ एषगन्धद्रुतिचंदननिवेद
 येत् ॐ सुगंधिद्रुतितेनेके ॐ एतानिपुष्याणीतिनिवेदयेत् ॐ सुपुष्याणीतिनेनोक्ते ॐ एषधूपद्रुतिनिवेदयेत् ॐ सुधूपद्रुतितेनो
 क्ते ॐ एषदीपद्रुतिदीपनिवेदयेत् ॐ सुदीपद्रुतितेनेके ॐ इमेयज्ञोपवीतेद्रुतिनिवेदयेत् ॐ सुयज्ञोपवीतेद्रुतिप्रसुक्ते ॐ एतानि
 चासांसीतिनिवेदिते ॐ सुसांसीतितेनेके ब्राह्मणायप्रतिपादयेत् पुष्याणिशिखातिरिक्तदेशेनधारयेत्ततःपात्रब्राह्मणचतु
 र्दिशंचतुष्कोणमंडलंजलेनकुर्यात् अपरंपितामहादित्रिकेचतुष्कोणमंडलंकुर्यात्ततःसंबंक्तत्वाप्राद्भुखउपविश्यपतितदक्षि
 णजानुसाध्रपात्राद्वैश्वदेवजनिंतस्यजलेहस्तेन ॐ अग्रमेकव्यवाहनाय स्वाहा ॐ शोभायपितृभते
 स्वाहा इत्याहुनिह्यंतदन्नंचजुहुयात्ततःअपसंबंक्तत्वाऽवशिषमन्नंपितामहादिपात्रेकिंचिद्व्यात् पिंडार्थेचावशेषयेत् ॥
 ततोहस्ताभ्यांताम्रपात्रमादायतेनानंगृहीत्वाभेतपात्रेध्यायन्परिविष्यात् एयकपुटकादिस्थितानिष्टतजलव्यंजनानिचोपन
 येत् ततस्तेनैवचक्रमेणपितामहादिपात्रत्रयेप्रत्येकमन्नादिपरिवेषणंकुर्यात्ततःभेतपात्रादिस्थितान्नेषुप्रत्येकमधुदद्यात् त
 तःप्रत्येकमभिमंत्रयेत् ॐ मधुवाताऽन्नयतेमधुसुरन्तिसिन्धवः माद्धीर्नः सन्त्वोषधीः ॐ मधुनक्तसुतोषसोमधुमत्यार्थिवर्धं
 रजःमधुचौरसुनःपितामधुमान्नोवनस्यतिर्मधुमांशं ॥ असुत्स्यः माद्धीर्गोविभवनुनः ॐ मधुमधुमध्वितिमंत्रैः ततः भेता

आ० न० पा० च० सा० भ्यां० न्यु० जा० भ्यां० ह० सा० भ्यां० माल० भ्य० ओं० ष्ठी० वि० वि० धौ० र० पि० धा० न० त्र० ब्रा० ह्य० ण० स्म० यु० खे० अ० म० ते० अ० म० तं० जु० हो० मि० स्वा० हा० ओं० इ० द० म्बि० ष्ठी० ष्वि०
 च० न० मे० नै० धा० नि० द० धे० प० द० म० स्मृ० ठ० म० स्य० पा० थं० सुरे० इ० ति० ज० पि० त्वा० ॐ० छ० ष्ण० क० क्य० भि० दं० र० स्म० दी० यि० त्पि० त्पि० त्वा० पा० न० ब्रा० ह्य० ण० स्य० द० क्षि० ण० ह० स्तां० गु० ष्ट०
 ४५ ही० त्वा० ओं० इ० द० म० नं० ओं० इ० मा० आ० य० ओं० इ० द० मा० ज्य० म्० ओं० इ० दं० ह० वि० रि० ति० क्र० मे० ण० न० अ० ल० अ० ल० घ० तान्ने० षु० तन्नि० वे० श्य० ओं० अ० प० ह० ता० इ० स० न्नो० प० रि० म० च० उ० रि० त्वा०
 न० प्र० क्षि० ष्य० मो० ट्का० दी० न्या० दा० य० औं० अ० च्या० शु० क० गो० त्रि० पित० र० सु० क० प्रे० त० स० पि० ण्डी० क० र० णि० मि० त० क० आ० द्वे० इ० द० म० नं० सो० प० क० र० णं० ते० म० या० दी० य० ते० त० वो०
 प० ति० ष्ठा० मि० ति० षि० त्रै० न० मु० स्त० जे० त् अ० ने० नै० व० क० मे० ण० पि० ता० म० हा० न्न० पा० न० माल० भ्य० ओं० ष्ठी० वि० वि० धौ० र० पि० धा० न० त्र० ब्रा० ह्य० ण० स्म० यु० खे० अ० म० ते० अ० म० तं० जु० हो० मि० स्वा० हा० ओं० इ० द० म० न० मि० त्या० हि०
 ना० स्व० द० क्षि० ण० ह० स्तां० गु० ष्ट० नि० वे० शं० नं० कृ० त्वा० ओं० अ० प० ह० ता० इ० स्या० दि० ना० ति० ला० न० ने० वि० की० र्थ्य० मो० ट्का० दी० न्या० दा० य० औं० अ० च्या० शु० क० गो० त्रि० पित० र० सु० क०
 प्रे० त० स्य० स० पि० ण्डी० क० र० णि० मि० त० क० आ० द्वे० इ० द० म० नं० ने० त० न्ने० शो० प० क० र० णं० स्व० धे० ति० पि० ता० म० हा० यान् न० मु० स्त० जे० त् ॥
 ततः प्र० पि० ता० म० हा० न्न० पा० न० भ्य० पूर्व० वत् औं० ष्ठी० वि० वि० धौ० र० पि० धा० न० त्र० ब्रा० ह्य० ण० स्म० यु० खे० अ० म० ते० अ० म० तं० जु० हो० मि० स्वा० हा० ओं० इ० द० म० न० मि० त्या० हि०
 प्रे० त० स्य० स० पि० ण्डी० क० र० णि० मि० त० क० आ० द्वे० इ० द० म० नं० ने० त० न्ने० शो० प० क० र० णं० स्व० धे० ति० पि० ता० म० हा० यान् न० मु० स्त० जे० त् ॥
 ततो० वृ० द्ध० प्र० पि० ता० म० हा० न्न० पा० न० भ्य० पूर्व० वत् औं० ष्ठी० वि० वि० धौ० र० पि० धा० न० त्र० ब्रा० ह्य० ण० स्म० यु० खे० अ० म० ते० अ० म० तं० जु० हो० मि० स्वा० हा० ओं० इ० द० म० न० मि० त्या० हि०
 र० मु० क० प्रे० त० स्य० स० पि० ण्डी० क० र० णि० मि० त० क० आ० द्वे० इ० द० म० नं० ने० त० न्ने० शो० प० क० र० णं० स्व० धे० ति० पि० ता० म० हा० यान् न० मु० स्त० जे० त् ॥
 न० मु० स्त० जे० त् त० त० ओं० भ० वा० न् प्रा० शं० य० त्वि० ति० पा० न० ब्रा० ह्य० ण० ज० ल० चु० लु० के० द० त्वा० स० प्र० ण० व० व्या० ह० ति० कां० गा० य० त्री० म्० ओं० म० धु० वा० ता० इ० त्या० हि० क्
 चं० ओं० म० धु० म० धु० म० धि० ति० च० ज० पि० त्वा० ओं० अ० न० ही० न० मि० त्या० हि० च० पि० ण्डी० क० र० णि० मि० त० क० आ० द्वे० इ० द० म० नं० ने० त० न्ने० शो० प० क० र० णं० स्व० धे० ति० पि० ता० म० हा० यान् न० मु० स्त० जे० त् स० च० ओं० कार

आ०
वि०
४६

परी उंयेरूपाणिप्रतिमुंचमानाऽअसुराऽसनाः स्वधयाचरन्तिपरपुणेनिपुरोयेभन्त्यग्निंष्टौह्रौकांअणुदात्वस्मादितिमंत्रेणांगारंआ
मयित्वादक्षिणतःक्षिपेत् एकमेवापरैखायामंगारंभ्रामयेत् ततउभयत्रैखायासुयमूलसकध्वृगान्दक्षिणागान् कुशमूलपुयात् ॥
ततःसंबंक्तत्वाउंदेवताभ्यद्रुतिनिर्जपेत् ततोऽपसंबंक्तत्वायुटकचतुरयेजलतिलगंधपुष्याणिकृत्वाएकंपुटकवामहस्तकृत्वा
मोटकादीनादापउंअद्यासुकगोत्रप्रितरसुकप्रेतसपिण्डीकरणआद्वैपिण्डस्थानेऽत्रावनेनिस्व तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति
पूर्वपिंडिकायांछिःममूलोपरिअवनेजनंदद्यात् ततोऽपरंपुटकवामहस्तेकृत्वामोटकादीन्यादापउंअद्यासुकगोत्रस्यपितुरमुक्प्रे
तस्यसपिंडीकरणेनिसित्तकआद्वैपिण्डस्थानेऽसुकगोत्रपितामहासुकशर्मन्त्रावनेनिस्व तेस्वधेतिद्वितीयपिण्डिकायामास्त
तकुशमूलसन्निधानेपितामहायावनेजनजलंदद्यात् ततोऽपरंपुटकवामहस्तेकृत्वादक्षिणहस्तेनमोटकादीन्यादापउंअद्या
सुकगोत्रस्यपितुरमुक्प्रेतस्यसपिण्डीकरणेनिसित्तकआद्वैपिण्डस्थानेऽसुकगोत्रप्रितामहासुकशर्मन्त्रावनेनिस्व तेस्वधे
त्यास्ततकुश मध्येप्रपितामहायावनेजनजलंदद्यात् ततोऽपरंपुटकवामहस्तेकृत्वामोटकादीन्यादापउंअद्या
तुरमुक्प्रेतस्यसपिण्डीकरणेनिसित्तकआद्वैपिण्डस्थानेऽसुकगोत्रप्रितामहासुकशर्मन्त्रावनेनिस्व तेस्वधे
कुशमेष्टद्वप्रपितामहायावनेजनजलंदद्यात् ततःसर्वकंजनतिलमध्वज्यसहितान्नेनप्रेतपिंडं सर्वकंजनतिलजलमध्वा
ज्यदुतशेषान्नेनपिण्डत्रयंचनिर्मायचतुरःपिण्डान्मधुघताभ्यामभिघार्य प्रथमंप्रेतपिंडं दक्षिणहस्तेनमोटकतिलजलानिचा
दापउंअद्यासुकगोत्रप्रितरसुकप्रेतसपिण्डीकरणआद्वैपिण्डस्थानेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति पूर्वपिंडिकायांकुशोपरि

रा०
४६

पुनर्पिंडं भाग्यं च कराराम
शृङ्गाकार

भिन्ने पिंडं दद्यात् ततो परमो टका दी निचादाय उं अद्या मुक गोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य सपिंडीकरण निमित्तक आर्द्धे मुक गोत्र पिता महा मुक श
 र्भन्नेष पिंडस्त्रे स्व धेति द्वितीय पिंडिकायां प्रथमावने जनस्थाने पिता महाय पिंडं दद्यात् पुनर्मी टका दी नि पिण्डं चादाय उं अद्या मुक गो
 त्रस्य पितुरमुकमेतस्य सपिंडीकरण निमित्तक आर्द्धे मुक गोत्रमपिता महा मुक शर्मन्नेष ते पिंडः स्व धेति प्रपिता महाया परवने जनस्था
 ने पिंडं दद्यात् पुनर्मी टका दी नि पिंडं चादाय उं अद्या मुक गोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य सपिण्डीकरण निमित्तक आर्द्धे मुक गोत्र दृष्टमपि
 ता महा मुक शर्मन्नेष ते पिण्डः स्व धिति दृष्टमपिता महाया परवने जनस्थाने पिण्डं दद्यात् ततः पिता महादि पिंडास्तरण कु श मूले उले
 य भाग भुजस्तप्यं त्वितिकरं प्रोक्ष्य संबं कृत्वा चम्य हरिं स्मरेत् ततोऽपसंबं कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पितरमुद्दिश्य उं अत्र पितर्मादय
 स्व यथा भाग माहृषाय स्तेति पठित्वोत्तराभिमुखो भूत्वा आसंनियम्य भास्वरमूर्ति पितरं ध्यायन् सुखं दक्षिणां दिशं प्रत्यावर्तयन् उं अ
 मीमदंत पितरो यथाभाग माहृषायिष तेति पठेत् पिता महा दी न द्विश्य दक्षिणामुखः उं अत्र पितरो मादय ध्वं यथा भाग माहृषाय ध्वमि
 त्ति पठेत् उत्तराभिमुखो भूत्वा आसंनियम्य भ्रतुष्ठान् भास्वरमूर्तिं निपिता महा दी न्द्र्याय न्युखं दक्षिणां दिशं प्रत्यावर्तयन् उं अमीमदंत पि
 तरो यथा भाग माहृषायिष तेति पठेत् ततः प्रत्यवने जनपात्रं वामहस्ते कृत्वा मो टका दी न्यादाय उं अद्या मुक गोत्र पिता महावने जनपात्रं वामह
 सपिंडीकरण आर्द्धे पिण्डेऽत्र प्रत्यवने निस्सृते भयादीय तेत वोपतिष्ठता मिति पित्रे प्रत्यवने जनं दत्त्वा पिता महावने जनपात्रं वामह
 स्ते कृत्वा मो टका दी न्यादाय उं अद्या मुक गोत्रस्य पितुरमुकमेतस्य सपिण्डीकरण निमित्तक आर्द्धे पिण्डेः मुक गोत्र पिता महा मुक
 शर्मन्नेष प्रत्यवने निस्सृते स्व धेति पिता महाय प्रत्यवने जनजलं दद्यात् प्रपिता महावने जनपात्रं गृहीत्वा मो टका दी न्यादाय उं अ

आ० द्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकमेतस्यसपिण्डीकरण निमित्तकश्चाद्द्विपिण्डेऽमुकगोत्र प्रपितामहामुकशर्मन्त्रप्रत्यवनेनिश्च्यतेस्वधेति
 वि० प्रपितामहप्रत्यवनेजन्मं दद्यात् ततोऽवशिष्टं पुरुकमादाय मोटकादीनिवादाय उं अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकमेतस्यसपिण्डीकर
 णनिमित्तकश्चाद्द्विपिण्डेऽमुकगोत्रद्वयप्रपितामहामुकशर्मन्त्रप्रत्यवनेनिश्च्यतेस्वधेति द्वयप्रपितामहाप्रत्यवनेजन्मं दद्यात् ॥
 ततोनीवीविक्षंस्य संव्यं कृत्वाचम्य हरिं कृत्वा अयसं व्यं कृत्वा वामेन पाणिना धृतं सूत्रं दक्षिणेनादाय उं एततेपितर्वास इत्युभाभ्यां ह
 स्नाभ्यां पितृपिंडोपरिसूत्रं धारयेत् पूर्ववत्सुनः सूत्रमादाय उं वमोवः पितरोरसाय नमोवः पितरः शोषाय नमोवः पितरोजौवाय नमो
 वः पितरः स्वधायै नमोवः पितरोघोषाय नमोवः पितरः पितरोमन्त्रवेनमोवः पितरः पितरोदत्तसतोवः पितरोदेष्या
 उं एतद्वः पितरोवास इति संज्ञं पठित्वा मत्स्येकं पिण्डोपरिसूत्रं धारयेत् ततोमोटकादीन्यादाय उं अद्यामुकगोत्रपितरमुकमेतस
 पिण्डीकरणनिमित्तकश्चाद्द्विपिण्डेऽमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्त्रेतेवासः स्वधेति सूत्रं पिता महायोत्सृजेत् मोटकादीन्यादाय उं
 अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकमेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्चाद्द्विपिण्डेऽमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मन्त्रेतेवासः स्वधेतिप्रपिताम
 हायोत्सृजेत् सुनमोत्सृजेत् दीन्यादाय उं अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकमेतस्यसपिण्डीकरणनिमित्तकश्चाद्द्विपिण्डेऽमुकगोत्रद्वयप्र
 पितामहामुकशर्मन्त्रेतेवासः स्वधेति द्वयप्रपितामहापसूत्रं मुत्सृजेत् ततः प्रत्येकं पितृपिण्डादिषु गंधपुष्पघृपदीपतांबूलानि दद्या
 तततः पिण्डसमीपे तत्पिण्डशेषानं विकीरेत् ततः पिण्डेषु सूत्रादिकमपनीय हस्तद्वयेन सुवर्णं रजतकुशानादाय उं शिसमाना इत्यादि
 मंत्रद्वयं पठित्वा प्रेतपिंडं त्रिधा विभजेत् वारहं मंत्रपाठः ततः प्रथमपिण्डभागमादाय उं शिसमानाः सुमनसः पितरोय मर्त्येते पांश्रौकः

स्वधानमोयशो देवेषु कल्पिताम् ये सभानाः सुमनसो जीवा जीवेषु सामकाः तेषां श्रीर्मथिकल्पितामस्मिं ह्योके शतर्हं समाः इति
 मंत्रह्येन पितामहं पिण्डे नियोजयेत् एवं द्वितीयं पिण्डभागमादाय मंत्रह्येन प्रपितामहं पिण्डे नियोजयेत् एवं तृतीयं पिण्डभागमा
 दाय मंत्रह्येन चतुर्थं प्रपितामहं पिण्डे नियोजयेत् ततः प्रेतभागेन सह पिण्डत्रयं प्रत्येकमेकीं कृत्वा समं वसुं कुर्यात् ततः प्रेतपूर्वं
 कं पितामहादीनुद्दिश्य पिण्डत्रये ऽर्घ्येषु धूपदीपनैवेद्यं ब्रूतां निदद्यात् ततः सव्येन देवान् पात्रे ओं शिवा आयः संतु इति ज
 लं दत्त्वा अपसव्येन पितृवाह्निं हस्ते पूर्वमंत्रेण जलं दद्यात् ओं संत्विति प्रतिवचनम् ततः पितामहाद्यन् पात्रे शुप्रत्येकं जल
 दद्यात् अनेनैव क्रमेण ओं सौमनस्यमस्त्विति देवान् पात्रेषु षष्ठम् ततो ऽपसव्येन पितृब्राह्मणहस्ते अनेनैव मंत्रेण पुष्यम्
 ततः पितामहाद्यन् पात्रत्रिके ऽनेनैव मंत्रेण प्रत्येकं पुष्यं दद्यात् ततः सव्येनाक्षतं चारिष्टमस्त्विति देवान् पात्रे तंडलमक्षेपः
 ततो ऽपसव्येन प्रैतं आहू पात्रब्राह्मणहस्ते ओम् अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडलमक्षेपः ततः ओं अस्त्विति ब्राह्मणप्रैतिवचनम्
 पितामहाद्यन् पात्रत्रिके पिप्रत्येकं ओं अक्षतं चारिष्टमस्त्विति तंडलमक्षेपः ततो मोदकादीन्यादाप ओं अद्या सुकगोत्रस्य पि
 तुरमुकप्रैतस्यस्य पिण्डे कारणनिमित्तकं आहू ऽसुकगोत्रस्य पितामहं स्या सुकशर्मणो दत्तैतदन्वपानादिकमक्षयमस्त्विति
 पितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् पुनर्भोदकादीन्यादाप ओं अद्या सुकगोत्रस्य पितुरमुकप्रैतस्यस्य पिण्डे कारणनिमित्तकं आहू ऽ
 सुकगोत्रस्य प्रपितामहस्या सुकशर्मणो दत्तैतदन्वपानादिकमक्षयमस्त्विति प्रपितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् एवं दृष्ट्वा
 पितामहायाक्षय्योदकं दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा कृतांजलि सन्मनाः सुमना दक्षिणां दिशं पश्यन् ओं अघोणः पितरः संत्विति पि

आ० तामहादिपिंडत्रयोपरिपूर्वाग्रंजलधारंदद्यात् ॐ संत्विति ब्राह्मणप्रतिवचनम् अत्रवारिधाणदानमाचारत् अयथातु पाठमानम्
 वि० ततः प्राङ्मुखो गेनो वद्धं नामिति पठेत् ॐ वद्धंतामिति प्रतिवचनम् दातारे नो भिवद्धंतां वेदाः संततिरेव च अद्वाचे नो माव्यगमह
 ४८ हुदेयं च नो सु अन्ने च नो वहु भवेदतिथींश्च लभे महिया पितारश्च नः स तु मा च या चि प्रकंचन एताः सत्याशिषः संत्विति याचेत ॥
 ॐ संत्विति प्रतिवचनम् ततोऽपसंबंधत्वा पिण्डोपरि सपवित्रं कुशत्रयं दक्षिणाय मा स्तीर्य ॐ नमो वाचयिष्ये इति ब्राह्मणं ब्रूया
 त ॐ वाच्यतामित्यनुशतः ॐ धिन्नेन मः उच्यतामिति ब्राह्मणं ब्रूयात् ॐ असुनमः इति ब्राह्मणे वदेत् ततो वा म ह स्तोऽद्भुतं जलपात्रं
 दक्षिणेनादाय ॐ ऊर्ज्ज्वेव ह नो रग्न्तद्भुः तम्ययः कीलालम्यरिसुतम् स्वधास्यतय्यं यतमे पितृ निति पित्रादीनुद्दिश्य सपवित्रकु
 शोपरि दक्षिणां जलधारंदद्यात् ततो नम्रीभूय पिंडानां प्रायोत्यापयेत् पिंडाधार कुशनुत्सुं कंच वद्भौ प्रक्षिपेत् सव्येन देवार्धपा
 त्रं संचात्य अपसव्येन पित्रार्धपात्राण्युत्तानीकृत्य दक्षिणां दद्यात् ततः सव्येन कुशत्रययवजलदक्षिणां द्रव्याण्यादाय ॐ अद्यामु
 कगे त्रस्य पितुरसुकमेतस्यर्धं पिण्डीकरणनित्तकत्राद्देऽसुकगे त्रपितामहहृद्द्वप्रपितामहहृद्द्वप्रपितामहानामसुकासुकशर्मणा
 आद्भुसंबंधिनां विश्वेषु देवानां कृतैतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदेवतं यथानामगे त्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दत्तुमहसुत्सुजे
 इति प्राङ्मुखोऽत्सुजे रक्तोऽपसंबंधत्वा दक्षिणासुखोमोदकतिलजलान्यादाय दक्षिणां चादाय ॐ अद्यासुकगे त्रस्य पितुरसुकगे
 तस्य कृतैतत्सपिण्डीकरणश्चाद्दप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदेवतमसुकगे त्रायासुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहंसंप्रदेदइति
 क्षिणां पितृ ब्राह्मणैरेदद्यात् ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनम् पुनस्तथैव दक्षिणां द्रव्यादिमादाय ॐ अद्यासुकगे त्रस्य पितुरसु कगे तस्य

सपिण्डीकारनिमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुकगोत्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं जतंचंद्रदेवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणा
यदक्षिणादातु मह्यत्सजे इति पितामहं श्राद्धदक्षिणां दद्यात् पुनर्दक्षिणाद्रव्यादिकभादापौ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकमे
तस्य सपिण्डीकारणमिदं कृतैतदमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं जतंचंद्रदेवतं यथानामगो
त्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातु मह्यत्सजे इति प्रपितामहं श्राद्धदक्षिणां दद्यात् पुनर्दक्षिणाद्रव्यादिकभादापौ अद्यामुकगोत्रस्य
पितुरमुकमेतस्य सपिण्डीकरण निमित्तकश्राद्धे कृतैतदमुकगोत्रदृष्टप्रपितामहामुकशर्मश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं जतंचंद्रदे
वतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातु मह्यत्सजे इति दृष्टप्रपितामहं श्राद्धदक्षिणां दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा ओं विश्वेदे
वाः प्रीयन्तामिति देवसि जैनं कृत्वा अपसव्यं कृत्वा पितृश्राद्धं ब्राह्मणम् ओं निरंकारं स्वस्ति नृहीतिवदेत् स्वस्तीति तेनोक्ते स्वस्त्
सु इति पितृब्राह्मणं विसृज्य गृहीतपितृब्राह्मणं गुह्यं गृहीतो दकपत्रो वह्निर्मंत्रणस्थानमागत्य ब्राह्मणस्यापयित्वा ओ
आमावाजस्य प्रसन्नो जगम्या देभे चावाष्टथिवी विश्वरूपे आमागनां पितरा मातरा चामासे मोऽमृतत्वेन गम्यादिति प्रदक्षिणी कु
र्वन् पूर्ववदुदकधारया निर्वेष्टयेत् ततः प्रणम्याद्यौ पादाननुब्रज्य प्रदक्षिणी कृत्वा भिवादयेत् ततः सव्यं कृत्वा ओं देवताभ्य इ
ति त्रिर्जपेत् ततो गृहं प्रविश्य सव्यापसव्याभ्यां देवपितृश्राद्धदीपान् पाणिभ्यां निर्वीपयेत् ततः सव्येन पाणिपादप्रक्षालनमाच
मनंचकुर्योत् ततः ओं प्रमादादित्यादियदित्वा एतत्फलकामो विद्मं सुरैः त्र अपरश्राद्धचतुष्टयद्रव्यप्रतिपत्तिं ब्राह्मणाय कुर्वा
त्पिण्डान् जले प्रतिपादयेत् उच्छिष्टमाज्जनं कुर्यात् वैश्वदेववत्पुनंतरं दशप्रभृतिश्रौत्रियान् यथाशक्ति भोजयेत् इति भि

आर्भिलिवासहभोजयेत् ॥ इति आह विवेके सपिण्डनपद्धतिः ॥ सपिंडीकरणकालव्यवस्थायामपिवत्सगर्भ्यतश्चितानि षोडश आह्वानि
 वि० केनचिद्विस्मरणान्नकृतानितेन कृष्णैकादश्यात्तत्र ताहेवाषोडश आह्वानिकर्तव्यानीतिमितासरा आह्वपद्मवयोल्लिखितम्
 ४६ युक्तंचैतत् एकोद्विष्टरूप आह्वस्य कृष्णैकादश्याविधानात् एषांचैकोद्विष्टरूपत्वात् अथ चाधिकारिणिकृतषोडश आह्वसंकल्पे
 सपिण्डनमकृत्यावियनेकनिष्ठेनावशिष्ट आह्वानिकार्योणीति आह्वप्रदीपः एषु सर्वेषु प्रेत आह्वानिदिषु शेषान्भोजनकर्तव्यं
 यदाह देवलः एकोद्विष्टस्य शेषं तु ब्राह्मणाय समुत्सृजेत् ततः परंतु भुंजीत स्वयं मंगलभोजनम् अस्वार्थः प्रेत आह्वार्थं यत्किंचि
 त्साधितमोदनादितसर्वं ब्राह्मणायैव प्रतिपादयेत् नोद्वारयेत् स्वयं मंगलभोजनं कुर्यात् एथ कृपाकसाधिता न भोजनं कुर्यात् एथ कृपाकस्य म
 गलस्वरूपत्वात् सपिण्डने पिता महादि आह्व शेषान्नस्यैकपाकसाधितत्वात् प्रेत आह्व शेषान्नत्वादि वसागः सपिण्डनानंतरं वर्षद्वयं यावत् आह
 दत्तशेषान्नस्यापि भोजनं न कर्तव्यम् तथा च आह्वान्नभोजननिषेधे शातातपः न व आह्वान्नसंग्रहभोजनम् नारीणां प्रथमे गर्भमुक्त्वा
 चाद्रायणं चरेत् चाद्रायणं न व साह्वै पराकोमासिके मतः मासत्रयेति कृष्णः स्यात् षाण्मासिके कृष्ण एव हि आह्विके कृष्ण पादः स्यादेकाहः पुन
 राह्विके अत ऊर्ध्वं न दोषः स्यात् शोषस्ववचनं यथा आज्ञानव आह्वमेकादशाह आह्वमग्रामाजकालं प्रसिद्धमेव संग्रहभोजनम् चंद्रसूर्ययोस्
 पराकाले भोजनम् नृश्रेणां प्रथमगर्भसंस्कारभोजनम् आह्विके प्रथमं संवत्सरिके पुनराह्विके द्वितीयं संवत्सरिके तदुपकरणवस्त्रादि
 ग्रहणं वर्षद्वयेपि कुर्मतीति समाचारः स्त्रीभूद्रकर्तृकेऽस्मिन् आह्वे स्वधास्थानेन मः पदप्रयोगः कर्तव्यः स्त्रियः सपिण्डने जीवति पत्योश्च
 आदिभिः सपिण्डनं कार्यम् मृते पत्यौ पतिश्च शुरादिभिः सह मेलनं कार्यम् पतिपुत्ररहितायाः सपिण्डनमेव निषिद्धम् तथा च मार्कण्डेय

पुरणे सपिण्डीकारणे तासां पुत्राभावेन विद्यते अत्र पुत्राभावद्वत्सु पलक्षणम् यतिपुत्राभावे इति द्रष्टव्यम् पतिकर्तकसस्त्रीसपिंडनस्य विधा
 नात् एवं सपत्नीपुत्रे विद्यमाने स्त्रियः सपिण्डनं भवति वहीनामेकपत्नीनां यद्येकापुत्रिणी भवेत् सर्वसैनैव पुत्रेण पुत्रिण्यामनुब्रवीत् इ
 तिसपत्नीपुत्रवत्याः पुत्रिणीत्यादिदेशेनापुत्रत्वाभावात् एवं वैवर्णिकजातस्य मूद्रस्य सपिंडनं निषिद्धम् नीयते तु सपिंडत्वयेषामूद्रकु
 लोद्भवैः सर्वैः मूद्रत्वमायां तियदि स्वर्गजितोपिते इति शंखलिखितवाक्यात् यत्र च सपिंडनं निषिद्धं तत्र ब्रह्मपुराणे क्त षोडशश्राद्धैः प्रेत
 स्वविमुक्तिः तथा च ब्रह्मपुराणे नृणां तु त्यक्तदेहानां श्राद्धं षोडशसंख्याया चतुर्थे पंचमेव नवमेकादशे तथा ततोद्वादशभिर्मसैः श्राद्ध
 द्वादशसंख्याया कर्तव्यं शुचिभिरसौ ततो विमंश्वभोजयेदिति अत्र च मृतकार्येषु मरणदिनाच्च धि कदिनमासादिगणनाच्चतुर्थदिनादि
 त्वमरणदिनाच्च धि कर्तव्यं तत्र च शौचाभ्यंतरेपि चतुर्थदिनादिषु श्राद्धं कर्तव्यं अत्र च वर्षे यावत् सपिंडनकालेषु निषिद्धं न सत्रं स
 भवे निषिद्धं न सत्रे सपिंडननिषेधात् तत्रापि ब्रह्मपुराणीय षोडशश्राद्धानि कर्तव्यानीति बहुषु निषेधेषु लिखितं लोकास्तु निषिद्ध
 न सत्रेपि सपिंडनकारणे पित्रादिगतकुलदोषाभावात्त्वमात्रगतानिष्टसंभवात् न सत्रानुरोधं नाचरंति अत्र वीर्याः सपिंडकर्तकस्यो
 डशश्राद्धविधिर्लिस्यते तत्र सपिंडेनां शौचाभ्यंतर एव चतुर्थदिने श्राद्धं कर्तव्यम् तत्र प्रथमतो स्थिसंचयनिमित्तकमेकोद्दिष्टं कृत्वा
 ऽस्थिसंचयं कृते पुनस्तात्वा श्राद्धं कर्तव्यम् तत्र मध्याह्ने शुचिरचांतो यजमानसर्वेर्नाहूतं ब्राह्मणं स्नातमाचांतगोमयोपलिप्तायाम
 डपाद्विभूमौ गोमूत्रेणापसव्यवत्कृतमंडलायाम् ओं भूम्ये नम इति निरस्तपुष्यपूजितायामास्ततदस्त्रिणाग्रकुशत्रयांति
 एन्स्वागतमिति एच्छेत् ओंसुस्वागतमितितेनोक्ते उभावप्युपविशतः ततः पुटके जलं कृत्वा ओं इदंते पाद्यमित्युपनीय पात्रत्रास्य

तिलान्विकीरितत आपंतुनइतिमंत्रं जपेत्ततोऽर्घपात्रेपवित्रं कृत्वा ओं शनो देवीरिति जलं तिलो सीतिस्वाहां तेन तिलान्वक्षिणा तूष्णीं गंधपु
 खे क्षिपेत्ततोऽर्घपात्रं चामहसो कृत्वा पवित्रं पात्रं ब्राह्मणकरोत्तर्गंधत्वा तदुपरि उक्तां रं दत्वा ओं पादिव्या इति पठित्वा मोटकादीन्यादाय०
 ओं अद्यामुकगोत्रे सपिण्डेऽमुकमेते चतुर्थदिनश्राद्ध एष ह स्ना र्घसे मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति विमर्करेऽर्घजलं ददुत्तुजेत् ततस्त
 दर्घपात्रं पवित्रसहित ब्राह्मणश्रागमपार्श्वे ओं सपिण्डा यैस्थानमसीति न्युजीकरणम् ततो मोटकादीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रे सपिण्डे
 ऽमुकमेते चतुर्थदिनश्राद्धे एता निगंधपुष्पधूपदीपतांबूलसिंदूरवासांसिते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति गंधादीनुत्तुजेत् ततः
 पात्रसचतुर्दिशचतुर्कोणमंडलं कुर्यात् ततः श्राद्धीयान्व्यंजनाग्रभागं गृहीत्वा घृततिलजलसहितं तदन्नं ओं इदमन्नमेतद्
 स्वामिपितृभ्यो नमः इति मोटकादिना दद्यात् ततः करं भांताम्रपात्रमादाय ते नानं गृहीत्वा मना कस्थित्वा सपिंडाग्ध्यात्वा भोज
 नपात्रेषु रूषत्सिसमन्नं परि विध्यात् पुटकां तेषु व्यंजना निघंतं जलं चोपनीय अन्नोपरि पुटकादिना हस्ताभ्यां मधु दद्यात् ओ
 मधुवाता च्छतायते इति च्यं च मधु मध्विति च जपेत् ततो व्यस्तानुत्तानपाणिभ्यामन्नपात्रमालभ्य ओं एथि वीते पात्रमित्यादि
 जपित्वा ओं इदं विष्णुरिति पठन्न म्तरूपतयान्नं विचिंत्य ओं कृष्णकव्यमिदमिति पठित्वा ओं इदमन्नं ओं इमा आपः ओं इदमा
 ज्यं ओं इदं कविरिति पात्रं ब्राह्मणदक्षिणहस्तां गुष्टमन्नजलघतन्नेषु निवेश्य ओं अपहता इत्यादिना न्नोपरि वहुं स्तित्वा त्वि कीर्य ॥
 चामेन पाणिना पात्रमत्यजन् ओं अद्यामुकगोत्रे सपिण्डेऽमुकमेते चतुर्थदिनश्राद्ध इदमन्नं सोपकरणं ते मया दीयते तवोपतिष्ठता
 मित्यन्नमुत्तुजेत् ओं भवान् श्राशयत्विति ब्राह्मणाय जलं गंडूषं दद्यात् ततो गायत्रीं मधु दद्यात् इत्यादि च्यं च ओं मधु मध्विति च ज

श्री
वि०
५१

पित्वा ॐ अन्वहीनमित्यादिपठित्वा ॐ यथासुखं नुषस्वेति ब्राह्मणं नृपात् ब्राह्मणो वामेन पाणिना यात्र मस्य जन्मो कार्पूवंशुं जीतलरा
क्रोधादिकं वर्जयेत् व्यंजनाद्यर्थं हस्तादिना संज्ञामपि न कुर्यात् आर्द्धकर्तुं देवेषां सीनो गायत्री मधुघातादिकं जपेत् ब्राह्मणं गाय
त्री मसु आ वयेत् ॐ ह्यनुष्वया जइत्यादि स्तोत्रं चानुषठेत् भूमौ तिलानुविकीर्य ब्राह्मणं सपिंडं रूपतया ध्यायेत् ॐ उदीरतामित्यादि
मंत्रान् ॐ सहस्रशीर्षा इत्यादि पुरुषसूक्तं ॐ आसुः शिशान इत्यादिकं मंत्रात् इत्यन्या निच शतरुद्री यरुचिलवमभती निपवित्राणि ज
पेत् ततः ॐ न मसुभ्यं विरूपाक्षेत्यादि श्लोकं मपि पठेत् वीणादिभिः ब्राह्मणं हर्षयेत् ॥ व्यंजनगुणानुक्तीर्तयन् मंदं मंदमुपनयन् ब्रा
ह्मणं भोजयेत् ततः संतप्तं ज्ञात्वा उच्छिष्टमनिधावात् तदंक्षिणाग्रकुशत्रयां भूमिं प्रोक्ष्य मधुतिलकृतं व्यंजनयुतं मन्त्रं जलेनास्त्रा
य ॐ अनग्निदग्धा इति मंत्रेण कुशेष परिअन्नं विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा चम्य विष्णुस्मरेत् अपसव्यं कृत्वा इदं ते प्रत्योपशानमि
ति जलगंडपं ब्राह्मणाय वत्वा ॐ स्वदितमिति एच्छेत् ॐ सुस्वदितमिति नोक्ते ॐ पिंडं महं करिष्य इति एच्छेत् ॐ कुरुष्वेत्स नुज्ञाते ह
समात्रपरिमितां पिंडिकां मृत्तिकामयीं निर्माय तन्मध्ये प्रादेशमितारेखां वामेन पाणिना दर्भपिंडुलीमादाय हस्ताभ्यां गृहीत्वा तन्मू
लेन दक्षिणाग्रं रेखां कुर्यात् दर्भपिंडुलीमुत्तरस्यां दिक्षिप्तेत् यरूपाणीति तत्रां गारश्रामणं कृत्वा गारं दक्षिणस्यां दिक्षिप्तेत् रेखा
परिउपमूलसकृद्गुणान् कुशान् दक्षिणाग्रानास्तीर्य सव्यं कृत्वा ॐ देवताभ्य इति विजपेत् अपसव्यं कृत्वा जलतिलगंधपुष्पाणि पुट
के कृत्वा वा महस्तेन तमादाय दक्षिणहस्तेन मोटकादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रे सपिंडेऽमुकं प्रेते चतुर्थ्यदिनं प्राद्विपिंडं स्थाने च
वने निस्वते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशमध्येऽवने जनं दद्यात् ततो मोटकादीन्यादाय पिंडं चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रे स

श०
५१

पिंडेऽसुकप्रेतेचतुर्थदिनश्राद्धेषपिण्डस्तेमयादीपतेतवोपतिष्ठतामिति कुशमध्येपिण्डं दद्यात् तत आसूत कुशमूलेकरं शोष्म
 स्व्यं कृत्वा चम्य हरिं सृत्वा ॐ अत्र सपिंडे मादयस्व यथाभागमाहवायस्वेति दक्षिणामुखः पठेत् तत उदङ्मुखीभूय श्चासनियम्य ॥
 आस्वरमूर्तिध्यायन् ॐ अमीमदंत सपिंडे यथाभागमाहवायि हेति पठन् मुखं प्रत्यावर्तयेत् मोढकादीन्यादाय वामहस्ते चनेजन
 पुढं धत्वा ॐ अद्यासुकगोत्रे सपिण्डेऽसुकप्रेते चतुर्थदिनश्राद्धेऽत्रमसवने निश्चिते मया दीयते तवोपतिष्ठतामिति पिंडोप
 रिमसवने जनं दद्यात् ततो नीवी विसृज्य परिधाय संव्यं कृत्वा चामेत् अपसव्यं कृत्वा वामेन पाणिनोद्धृतं सूत्रं दक्षिणेनादा
 य ॐ एतसे सपिंडे वासद्धसि पिंडोपरिहस्ताभ्यां दद्यात् मोढकादीन्यादाय ॐ अद्यासुकगोत्रे सपिंडेऽसुकप्रेते चतुर्थदिनश्राद्धेऽपि
 डे एतद्वासस्ते मया दीयते तवोपतिष्ठतामित्युक्त्वजेत् ततो गंधपुष्पधूपदीपतांबूलैः पिंडमर्चयेत् पिण्डशेषान्नं पिंडसमीपे वि
 क्तिरेत् ॐ शिवा आपः संत्विति आ चंतं ब्राह्मणकोजलदानं ॐ संत्विति प्रतिवचनम् ॐ सौमनस्यमस्त्विति पुष्पम् ॐ अस्त्विति
 प्रतिवचनम् ॐ अस्तं चारिष्टमस्त्विति तद्गुलदानं ॐ अस्त्विति प्रतिवचनम् मोढकादीन्यादाय ॐ अद्यासुकगोत्रायाः स
 पिण्डाया असुकप्रेतायाश्चतुर्थदिनश्राद्धे दत्तै तदन्नपानादिकसुपतिष्ठतामित्यस्योदकदानं ब्राह्मणकोरे दद्यात् ॐ उपति
 ष्ठतामिति प्रतिवचनम् ततः स्व्यं कृत्वा सुमनाः सन्मना दक्षिणां दिशं पश्यन् ॐ अधारसपिंडास्त्विति पूर्वो ग्राजलधारं दद्या
 त् ॐ अस्त्विति प्रतिवचनम् पूर्वाभिमुखो भूत्वा ॐ गोत्रं नो वर्द्धतामित्या शिष्यं ब्राह्मणं याचेत् ॐ वर्द्धतामिति तेनोक्ते ॐ दत्तारि
 षोऽभि वर्द्धतामित्यादिनाशीः प्रार्थनम् ॐ संत्विति प्रतिवचनम् अपसव्यं कृत्वा पिंडोपरिसपवित्रकुशनास्तीर्थं दक्षिणाग्रम्

आ० ओं न गो वाचमि ष्ये इति ब्राह्मणं ब्रूयात् ओं वाचमि तस्युक्तं ओं सपिण्डो यै नमः उच्यते मिति वदेत् ओं असु नम इत्युक्ते पुच्छादि स्थितं जलं
 वि० हसाभा मादाय ओं ऊं ऊं व ह नौरिति मंत्रेण सपवित्र कुशे परिदक्षिणाग्र वा धारं दद्यात् ततो न मी भूपिण्डमाग्रा यो त्यापये
 ५२ त् पिंडाधार कुशानुसुं कंच व ह्नै निःक्षिपेत् अर्घपत्रमुत्तनीकृत्य ततो मोहकादिकं दक्षिणाद्रव्यं चादाय ओं अद्या मुक्तं गोत्रायाः सपि
 डाया अमुक प्रेतायाः कृतै तच्चतुर्थी दिन आह्वमतिष्ठार्थं मिदं जतं चंद्रदैवतमुक्तं गोत्राया मुक्तं शर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्य
 महंसं प्रदेद इति दद्यात् ओं निरंकारं स्वस्ति ब्रूहीति ब्राह्मणं वदेत् स्वस्तीति ब्राह्मणेनेके स्वस्त्यसु इत्युक्त्वा ब्राह्मणहस्तागु
 ष्टं ह्रीत्वे त्यापयेत् तं एहीत्वा जलपात्रं च गृहीत्वा निमत्रणस्थाने त्यापयेत् ओं आमावाजस्य मसुवो जगम्या दे मे द्या वा ष्टथि
 वी विश्वरूपे आमागंतां पितृमातरा चामासोमोः अमृतत्वेन गम्यादिति मंत्रेण वा धारया ब्राह्मणं त्रिवैश्येत् प्रणम्या हो
 पादानतु ब्रज्यप्रदक्षिणी कृत्य नमस्कुर्यात् तत उपविश्य तत्रैव संव्यं देवताभ्य इति निर्जपेत् ततः आह्वं दे शमागत्य पाणिभ्यां
 दीपं निर्वाप्य संव्यं कृत्वा हस्तौ पादौ मक्षाल्या चम्य तत ओं प्रमादादित्यादि पठित्वा आह्वपूर्तिकामो विष्णुसुरेत् पिण्डादिकं
 जले क्षिपेत् उच्छिष्टापनयने कुर्यात् दशप्रभृति श्रोत्रियान् भोजयेत् वंधुभिर्मिलित्वा स्वयं भुंजीत अनेनैव प्रकारेण पंचम
 दिने पंचमदिन आह्वं नवमदिने नवमदिन आह्वं एकादशदिन आह्वं कुर्यात् चतुर्थदिने विगोत्राय किं आह्वं क
 र्तव्यं तस्य शौचां तद्वितीयदिनत्वात् तत्र शय्यादानकाचन पुरुषदाने दंपति पूजनं ह्येषोत्सर्गकपिलादानानि कुर्यात् सपिंडो पदि आह्वं क
 र्तव्यं तदनेनैकादशदिने शौचां तद्वितीयदिने शय्यादानं दंपति पूजनं ह्येषोत्सर्गदिकं च कर्तव्यं भवतीति अनेनैव प्रकारेण प्रथममासगार

अद्वादशमासपर्यन्तं प्रतिमासशेषसतिस्वयाहेमथममासिकद्वितीयमासिकचतुर्थमासिकपंचममासिकषष्ठमासिकसप्तममासिक
 अष्टममासिकनवममासिकदशमासिकैकादशमासिकद्वादशमासिकानिकर्तव्यानीति अधिकमाससंभवे त्रयोदश
 मासिकानिकर्तव्यानि अस्मिन् ब्रह्मपुराणीयकाले मासिकानामपक्षयकारणनभवति प्रमाणाभावादिति ॥ इति श्री ब्राह्मि
 वेके मध्यक्रियापरिच्छेदस्तोत्रः ३ ॥ अथापात्रकैकोद्विष्टश्राद्धप्रयोगः ॥ तत्र पूर्वदिने कृतनियमः श्राद्धदिने प्रातर्वस्त्रयु
 ज्जेन कृतस्नानः पंचगव्योपलेपनज्वलदंगारश्रावणगौरमृतिकाच्छादनेः श्राद्धभूमिसंस्कारं कृत्वा वस्त्रादिना वेष्टयित्वा तिलगौरसर्ष
 पेरवकीर्यं पित्रासनस्थानाद्दामभागे श्राद्धदेयवस्तून्त्यासाद्य कृतस्नानादिर्मध्याह्ने शुचिः शुक्लद्विवासाः पादौ प्रक्षाल्याचम्य श्रा
 द्वादशमागच्छेत् तत्र स्वयंपाकं कुर्यात् सपिण्डस्त्रीद्वारा वा चयेत् ततः पाके हते रक्षादीयं निधाय पुनराचम्य मांडू खडपविशे
 त अन्यकृते पाके सिद्धमिति एष्टु ओं अपविन्नः पवित्रो वेसादि ओं पुंडरीकाक्षः पुनात्विति पठित्वा कुशत्रयजलेः श्राद्धवेस्तून्मभिषिंचे
 त ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ओं अद्या सुकमासीया सुकपसीया सुकतिथौ अमुकगोत्रस्य पितुरसुकशर्मणः सावत्सरिकैको
 द्विष्टश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्पं कुर्यात् ततो गायत्रीं विजयित्वा ओं देवताभ्य इत्या दिविर्जयेत् ततोऽपसंबं कृत्वा दक्षिणामुखः
 पातितवामजानुः मोरकादीन्यादाय ओं अद्या सुकगोत्रस्य पितुरसुकशर्मणः सावत्सरिकैकोद्विष्टश्राद्धइदमासनं ते स्वधेति पूर्वा
 यकल्पितं मोरकरूपमासनं तिलजलमोक्षितं दक्षिणाग्रं पितृतीर्थे नोत्सृजेत् ओं अपहृतेत्यादिना भोजनपात्रे तिलान्त्रिकीर्ये ॥
 ओं आयंतु न इत्यादि पठित्वा ततोऽर्घ्यकरणम् ॥ पुढकादौ दक्षिणाग्रं पवित्रं धत्वा ओं शन्नो देवीरिति मंत्रेण जलं प्रक्षिप्य ओं तिलोसं

आ० तितिलानप्रक्षिप्य गंधपुष्पैस्तूष्णीं क्षिपेत् ततोऽर्घपात्रं चामहस्ते कृत्वा भोजनपात्रे पवित्रमुत्तराग्रं धत्वा तदुपस्तिदकानां रं दत्वा उं या
 वि० दिव्या इति यदित्वा उं अद्या मुकगोत्रपितरमुकशर्मन्संवत्सरिकैको द्विष्ट आह्वणहस्तार्घः स्वधेतिपवित्रोपरिजलं यथापतितमे
 ५३ वसुत्सृजेत् ततः पवित्रयुतं तदर्घपात्रमवशिष्टजलयुतमेवासनवामागो उं पित्रे स्थानमसीति न्युजो कुर्यात् वक्षिणादानप
 र्यन्नोद्धरेत् नचालयेत् ततो गंधादि दद्यात् ततो मोटकतिलजलान्यादाय उं अद्या मुकगोत्रपितरमुकशर्मन् संवत्सरिकै
 को द्विष्ट आह्वे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवितवासं सिते स्वधेति गंधादीन् दद्यात् ततो जलेन भोजनपात्रासनयो
 श्रुतु द्विशं मंडलं कृत्वा संव्यजनं स धत्त तिलजलमन्त्रं किंचिद्ग्रभागमुद्धृत्य मोटकादिना उं इदमन्नमेतद्द्रव्यामिपितृभ्यो नमः
 इति भूस्वामिने नंद दद्यात् ततः सिद्धमुष्णमन्नं रजतादिपात्रस्य करंभ्यामादाय पितरं ध्यापन् मंदं मंदं परि वैषणं कुर्यात् ततः पु
 रुषाहारक्षममन्नं परि विष्य यथासंभवं व्यंजनमंजलं छत्तं च पात्रांतरस्य तत्रोपनीय अन्नमधुना भिषार्य उं मधु द्यातेत्यादि ३३
 चमधुमधुमध्वितिशजपितृपात्रमालभेत् ततः संव्येन हस्तेन पात्रं पश्चिमभागे स्पृशन् तदुपरि गतदक्षिणहस्तेनाधोमुखेन पूर्वं
 भागे पात्रं स्पृशन् उं एशिषीते पात्रमित्यादि उं इदं विष्णु रित्यादि उं कृष्णकवचमिदं रक्ष मदीयमिति पठित्वा चामेन पाणिना पात्रं
 स्पृशन्नेव दक्षिणं पाणिमुद्धृत्य उं इदमन्नं उं इमा आपः उं इदमाज्यं उं इदं कविरित्यन्ने जले घृते पुनरन्ने चांगुष्ठं ति क्षिप्य उं अथ ह
 तस्यादि नानोपरितिलान्विकीर्य मोटकतिलजलान्यादाय उं अद्या मुकगोत्रापित्रैः मुकशर्मणे संवत्सरिकैको द्विष्ट आह्वणं त
 नं सोपकरणं स्वधेत्सृजेत् ततो चामहस्तमप्युद्धृत्य उं अन्नहीनमित्यादि पठित्वा उं गायत्रीं त्रिजपेत् सुरेशूपविश्य उं मधुवातेत्या

विजयेत्ततः कृणुष्वपाजद्व्याघारक्षोघ्नीर्चुचेजपित्वाभूमौतिलान् विकीर्य पितरंध्यात्वा ओंउदीरतामवरद्व्यादिपित्तमंत्रान् स
 हस्त्रशीर्षाद्व्यादिपुरुषरुक्तम् ओंआसुःशिशानद्व्यादिकमप्रतिरथंचजयेत् यथाशक्त्यान्यान्यपिपवित्राणिजयेत् रुचिसवादी
 निचजयेत् ओंनमस्तुभ्यं विरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमःपिनाकहस्तामवज्रहस्तायवैनम इतिपठित्वा उच्छिष्टसमिपेदस्मि।
 गार्ग्यकुशत्रयमासीर्य जलेनसित्वा किंचिदन्नसद्यततिलंजलसित्तमादाय ओंअनग्निदग्धाद्व्यादिमंत्रस्यफलमुद्दिश्य कुशो
 परिअन्नं विकीरेत् ततःसंब्यं कृत्वा ५५ चम्पहंस्त्रत्वा गयत्रीं मधुवाताद्व्यादिकं मधुमधुमधित्तिचजयेत् ततोऽपसंब्यं कृत्वा ह
 स्तमानचतुरंगुलोच्छ्रितदक्षिणक्षत्रपिण्डिकायां प्रादेशमात्रं परिमाय दर्भपिंजुल्यादक्षिणां गुच्छत ज्जनीधत मूलया वागह
 स्तागुच्छत ज्जनीधतोपरिभागया ओंअपहताः असुरारक्षाः सिवेदिधदद्विति प्रादेशमात्रमुद्दित्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यादिशि
 त्यजेत् ओंयेरूपाणीत्यादिनां गारंभ्रामथित्वा अंगारं दक्षिणस्यां क्षिपेत् ततस्तत्र च्छिन्नमूलकुशत्रयमासीर्य संब्यं कृत्वा देवता
 भ्य इति त्रिर्जपेत् ततः अपसंब्यं कृत्वा तिलजलगंधपुष्याणि पुटके कृत्वा पुटकं वामहस्ते घत्वा मोटकं तिलजलान्यादाय ओंअ
 द्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् संब्यं कृत्वा पिंडस्थानेऽत्रावने निक्षुते स्वधेति च्छिन्नमूलकुशोपरि अवनेजनं द
 द्यात् किंचिज्जलं पुटके ष्वशेषयेत् ततः तिलजलब्यं जनघत्त मिश्रैरनैः पिंडं विल्वोपमं निर्माय मधुघत्ताभ्यामभिघार्य
 मोटकं तिलजलसहितमादाय संब्यं कृत्वा हीतदक्षिणहस्तेन ओंअद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् संब्यं कृत्वा हि कैकोदिष्टमादे
 एषते पिण्डः स्वधेति च्छिन्नमूलकुशोपरि पिंडं दद्यात् ततः कुशमूलेन तूष्णीं करं प्रोक्ष्य संब्यं कृत्वा हि एचामेत् हरिं कृत्वा अपस

संज्ञेण कुशे परिदक्षिणांगं जलधारं दद्यात् तो न म्नी भूय पिण्डमा प्राप्नोत्यापयेत् पिण्डाधारकुशानुलुमुकं च वद्मोक्षिपेत् अर्घ्यपात्रमुता
 नीकृत्य दक्षिणां दद्यात् तथा भोटकादीन्यादाय रजतं च ॐ अद्यामुकं गोत्रस्य पितुरमुकं शर्मणः कृतैस्तत्त्वां वत्सरिकैको द्विष्ट आह प्र
 तिथार्थं सिद्धं रजतं चंद्रदेवतं यथानाम गोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दानु महमुत्सजे यद्युपस्थितं रजतं न भवति तदारक्तिकाभित
 रजतं चंद्रदेवतमित्येव प्रादिवाक्यं कर्तव्यं इदं पदं न दातव्यमिति शेषः ॥ ततः ॐ अभिरस्यतामिति विसर्जनम् ततः सचं कृत्वा देवा
 ताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नम इति त्रिः पठेत् ततोऽप्यसचं कृत्वा पाणिभ्यां दीपयति
 वीप चैत्ततो ह सौपादौ प्रक्षाल्य सचं कृत्वा च ॐ भ्रह्मणे स्वाहा ॐ प्रजा ॐ गत्याभ्यः स्वाहा ॐ कश्यपाय स्वाहा ॐ अनुमत
 ये स्वाहा ॐ ततो हुतशेषानेन वलिदानं ॐ पञ्चन्याय नमः अद्यो नमः एथिये नमः उदकं संधात्रे नमः वार्ष्णेयः वाय
 वे नमः इति प्रतिदिशं ॐ भ्रह्मणे नमः ॐ अवाच्ये नमः ॐ प्रतीच्ये नमः ॐ इदीच्ये नमः प्रति ॐ ब्रह्मणे नमः ॐ अंतरिक्षायः सूर्याय ॥
 इति मध्ये ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॐ विश्वेभ्यो भूतेभ्यो नमः ॐ उपसे नमः ॐ भूतानां पतेभ्यो नमः इत्युत्तरे तरं ततः प्राचीनवीती दक्षि
 णाभिमुखः पातित्वाम जानुः पितृतीर्थे न दक्षिणस्यां दिशि ॐ पितृभ्यः स्वधानयः इति दद्यात् ततो वलिशेषान्नलिप्तमानं प्रक्षाल्य
 यक्ष्मेतत्ते निर्णेजनं नमः इति चायव्यां दिशि दद्यात् देवानुष्याः पशवो वयांसि सिद्धाः सयसोरगदैत्यसंघाः प्रेताः पिशाचास्तपुवः
 समस्नाये चान्निच्छंति प्रयागदस्तम् पिपीलिकाः कीटपतंगकाद्याः नुभुसिताः कर्मनिबंधवद्वाः प्रयांतुते तत्प्रिमिदं मयान्न
 तं भ्यो विरुष्टसुखिनो भवंतु येषां न मातान् पितानवं धुर्न चान्न सिद्धिर्न तथान्नमस्ति तत्प्रयेत् नं भुवि दत्तमेतत्तेषां तु तत्प्रियुदि

तं जुहोमि स्वाहा ॐ इदं विष्णुर्विचक्र मेने धानिदधे पद्मं समूहं मस्य पाशं सुरे ॐ कृष्णकच्यमिदं क्षमदीयमिति यठे त ततो दक्षिणहस्तमु
 त्स्मत्तदंगुष्ठं ॐ इदं मन्त्रं न भित्तन्ने ॐ इमा आप इति जले ॐ इदं मा अमिति घृते ॐ इदं कविभिरिति पुत्रान्ने निने शयेत् ॐ अपहताः असुराः सा
 ॐ सिवेदिषद् इत्यने तिलान् सिपेत् ततो मोदकादीन्याद्याय ॐ अद्या मुकगोत्रायै मात्रेऽमुकदेव्ये सावत्सरिकैः कौद्विष्टश्चाह इदमन्नं सो
 पकरणैस्त्वधा इत्यन्नमुत्सृजेत् ततः पात्रं त्यजेत् ॐ अन्नहीनं क्रियाहीनं विधिहीनं च यद्भवेत् तत्सर्वमच्छिद्रमस्त्विति पठित्वा गायत्री
 त्रिर्जपित्वा कुशेषूपविश्य ॐ मधुघातेति जपेत् ततः कृणुष्व पाजद्वाद्याचारसो ग्रीर्ध्रं चोजयेत् तिलान् भूमौ विकीर्य मातरं ध्यात्वा ॥
 ॐ उदीरता मवरद्वादिपिब्यं मंत्रान् सहस्रशीर्षे त्यादि पुरुषरूक्षम् ॐ आसुः शिषान इत्यादिकमप्रतिरयं अन्यानि च मंत्राणि जपे
 त् ततः उच्छिष्टसमीपे कुशत्रयमास्तीर्य जले न प्रोक्ष्य सव्यं जनमन्नं सृष्टं तं स तिलं जलप्रोक्षितमादाय ॐ अवग्निदग्धाये जीवाये यद्
 ध्यां कुले मम भूमौ दत्ते न तप्यत्तु तत् प्रायांतु परंगतिमिति कुशेषपरिअन्नमुत्सृजेत् ततः सव्यं कृत्वा च मय हारिः सत्त्वा गायत्री मधुघा
 तेति चजेत् अपसव्यं कृत्वा वेदिकां कृत्वा पिण्डस्थाने प्रादेशमात्रं ॐ अयहताः असुराः साशं सिवेदिषद् इति मंत्रेण दर्भपिंजुल्या
 उच्छिरेत् दर्भपिंजुलीभैः शय्यां क्षिपेत् ततः ॐ ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमानाः असुराः संतः स्वधा चरन्ति पणपुरे निपुरो ये भरत्यग्निप्रश
 ह्नौ काव्यगुदात्सस्मादिति मंत्रेण रेखायामंगारं भ्रामयित्वा दक्षिणस्यां दिशि स्तजेत् ततस्तत्र च्छिन्नमूलकुशानास्तीर्य सव्यं कृत्वा देव
 ताभ्य इति त्रिर्जपेत् ततोऽपसव्यं कृत्वा सुदके जलतिलपुष्यगंधान् कृत्वा भोटकतिलजलाभ्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रे मातरं सुके दे
 विसावत्सरिकैः कौद्विष्टश्चाह इति पिण्डस्थानेऽत्रावने निस्वते स्वधेति च्छिन्नमूलकुशेषपरिअवने जनं दद्यात् ततस्मिलघतसहितानेन

पिण्डं कृत्वा मधु घृताभ्यामभिघार्य मोदकतिलजलपिण्डानादाय ओं अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेविसंवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाद्दृष्टतेपि
ण्डस्वपेतिपिण्डं सव्योपगृहीत्वा दक्षिणहस्तेन कुशेपरिदद्यात् ततः कुशमूलेकंप्रोक्ष्य सव्यं कृत्वा द्विचम्य हरिं कृत्वा अपसव्यं कृ
त्वा दक्षिणाशुषः ओं अत्रमातमीदृशस्व यथाभागमाहवायस्वेतिपठेत् उद्द्यूषीभूयन्वांसंवातरंध्यायन् परवर्तमानः ओं अमीमदत्त
मातायथाभागमाहवायिपठेत् ततोऽवनेजनावशिषजलसहितं पुटकमादाय मोदकतिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रे मातर
मुकदेविसंवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाद्दृष्टमत्सवनेनिस्वतेस्वधा इति मत्सवनेजनं दद्यात् ततोनीवीविसं सव्यं कृत्वा चम्य अप
सव्यं कृत्वा वा मेनयाणिनाधत्तं सूत्रं दक्षिणेन चादाय ओं नमस्ते मातास्माय नमस्ते मातर्जीवाय नमस्ते मातः स्वधा
नमस्ते मातर्घोरिय नमस्ते मातर्मन्यवे नमस्ते मातर्मौतर्नमस्ते गृहान् लोमातर्देहि स तस्ते मातर्देष्टु इति पठित्वा एतत्ते मातर्वास इति भंज्या
पिण्डोपरिसूत्रं धत्वा मोदकं तिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रे मातरमुकदेविसंवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाद्दृष्टे एतत्ते वासः स्वधेति स्तत्र
मुक्तं जेतततः पिण्डं धूपुष्यधूपदीपतांबूलानितृष्णीदत्वा ओं शिवा आपः संखितिजलं ओं सौमनस्य गस्त्विति पुष्यमुं ओं अक्षतं वारिष्ठ
मस्त्वितितंडुलाम् भोजनपात्रे निक्षिपेत् ततो मोदकतिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्राया मातुरुमुकदेव्याः संबत्सरिकैकोद्दिष्टश्चा
द्दे दत्तैतदन्नापानादिकमक्षुप्सुपतिष्ठतामित्सक्षयोदं कमुत्सृजेत् ततः सव्यं कृत्वा दक्षिणाशुषः ओं अघोरमातास्तु इति पिण्डोपरिपु
षीयां जलपाशं दद्यात् ततः पूर्वोभिः सुखः कृतं जलिः ओं गोत्रन्नो वर्द्धतां दातांशे नो भिर्वर्द्धताम् वेदाः संततिरेव च अक्षचनेनो गव्यगम
द्वन्द्वेयं च नो स्त्विति अन्नं च नो बहु भवेदतिथीन्मलभेमहि याचितारश्च नः संतुमा च याचि भ्रकंचन एताः सत्या आशिषः संतु इत्या

श्रीः आर्थं कुर्वन्ततोऽपसंबं कृत्वा सपवित्रकुशत्रयं पिंडोपरि आस्तीर्ण्य जंज्लीं वहनीं रमंतं घृतं पयः कीलालं परिस्तुतम् स्वधास्थतर्प
 यतमेमातरमिति कुशोपस्त्रिंक्षिणाग्रं जलधारां दद्यात् ततो नम्रीभूय पिण्डमाघ्रायो स्यापयेत् पिण्डाधारकुशानुस्तु कंच द्वौ निक्षिप्या
 र्धपात्रमुत्तानीकृत्य दक्षिणं दद्यात् ततो मोदकतिलजलान्यादाय ओं प्रद्यामुकगोत्रायामतुरमुकदेव्याः सावत्सरिकैको को द्विष्टर्था
 द्वप्रतिष्ठार्थं रक्तिकापरिमितं जतंचंद्रदेवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणपदक्षिणां दातु महमुत्सजे इति यथावैभवं दद्यात् ओं अ
 भिरभ्यतामिति विस्जृंभन्ततः संबं कृत्वा ॐ देवताभ्य इति विजपेत् ॥ ततोऽपसंबं कृत्वा हस्ताभ्यां दीपं निर्वाप्य हस्तौ पादौ प्रक्ष
 ल्य संबन्धेनाचम्य ओ प्रमादास्तुर्वतां कर्मप्रच्यवेताधरेषु यत् स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरित्युक्त्वा आहू संसंपूर्णं कामो
 विष्णुं स्मरेत् ततः आर्हायवसूनि ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत् जले वा स्थिपेत् तत इष्टैः सह शेषभोजनम् एवं पत्न्यादिभ्रातृपत्न्यादि
 संबन्धिनाम्नो ह्येवेषु विशेषः शस्त्रादि हतनिमित्तकेपि एको द्विष्ट एष एव प्रयोगः सावत्सरिकपदं तत्र न दातव्यम् तद्यथा आश्विन
 द्वाभ्याचतुर्दश्यां त्रिंशत्पञ्चगोत्रायामतुरमुकदेव्या एको द्विष्ट आहू मंहं करिष्य इति संबं कृत्य कुर्यात् ओं अद्यामुकगोत्रे मातुरमुकदेवि
 एको द्विष्ट आहू इदमासनं ते स्वधा इत्येवमाहूत्सर्गवाक्यम् इत्येको द्विष्ट प्रयोगः ॥ अथ स्त्रीकर्तृक आहू प्रयोगः ॥ स्नाताशुक्लवस्त्र
 युगधारिणी मध्याह्ने सुसमाहृतपञ्चगव्योपलैपितं ज्वलदंगारशोधितं गौरमृत्तिकाच्छादितं यथाग्नादेशासादितं भ्रादी यद्रव्यज्व
 लितदीपं विकीर्णं तिलगौरसर्षपं आहू देशमागत्या चम्यासने प्राडः मुखीऽपविशेत् पाचिकांतरपक्षे सिद्धमिति पाचिकां एच्छेत्
 अपवित्रः पवित्रो वा सर्वां च श्यां गतोपि वा यः स्मरेत् पुण्डरीकाक्षं पुनत्त्विति कुशत्रयजलेन श्रा

श्रीः ५९

द्विपद्रव्याणि सिंचेत् ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रस्य पत्युः सुकशर्मणः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाह्महंका
 रिष्ये इत्सिंसकल्ययेत् ततः देवताभ्यः इति निर्जयेत् ततो दक्षिणाभिमुखीयातितवामजानु मोढकतिलजलान्यादाय ॥ अद्यामु
 कगोत्रपतेः सुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाह्मह्मदमासं नैतेनमः इति पितृतीर्थेन मोढकरूपमासनसुत्सजेत् ततस्तूर्णी
 भोजनपात्रे तिलान्मक्षिष्य अर्घपात्रे पवित्रधारणं जलप्रक्षेपस्त्रिलगंधपुष्पप्रक्षेपश्च ततोऽर्घपात्रं वामहस्ते कृत्वा पवित्रमु
 तरग्रं भोजनपात्रे धत्वा तदुपरि उदकांतरंदत्वा मोढकादीन्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रपतेः सुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाह्म
 एषते हस्ताधीनम इत्यर्घ्ये पवित्रोपरि ददुत्सजेत् ततोऽवशिष्टजलपवित्रसहितमर्घपात्रमासनवामभागे पत्येस्थानमसीति
 न्युञ्जीकुर्यात् ततो गंधादिदानम् मोढकतिलजलान्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रपतेः सुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाह्मह्मदमासं
 गंधपुष्पधूपदीपदानं यज्ञोपवीतवासांसितेनमः ततो जलेनासनसहितं भोजनपात्रं मंडलेन वेष्टयेत् आर्द्धीयात्वाग्रभागं स
 व्यंजनं सतिलजलं पुढकादौ कृत्वा मोढकादीन्यादाय इदमन्नमेतद्दृश्यामि पितृभ्यो नम इति भूस्वामिनेऽन्नं दद्यात् ततस्त्रात्रपात्र
 स्थितमन्नं करभ्यामादाय पतिंध्यायतीपरिवेषयेत् जलं घृतं व्यंजनं पुढकांतरस्य तच्चेपनीय अन्ने मधुदत्वामधुमधुमधि
 त्तिचर्जेत् तत उभाभ्यां क्वाभ्यां हस्ताभ्यां भोजनपात्रमालभ्यालममृततया चिंतयेत् कृष्णकथमिदं रक्षमधीपमिति पठित्वा
 दक्षिणहस्तसु तोल्पतं कुण्डसि दमन्ने इमा आपः इदमाज्यमित्यन्नजलघतेषु निक्षिप्य इदं कविरिति पुनरनेऽं गुं निक्षिप्य ॥
 अन्तोपरितिलान्विकीर्णं मोढकादीन्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रपतेः सुकशर्मन् सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्चाह्मह्मदमासं सोपकरणेन

मः इत्यन्तमुत्सृजेत् ततो वामहस्तमप्युत्थेत्कान्तहीनमित्यादिपठित्वा ततो भूमौ तिलान् विकीर्ण्य भेषुपविश्य नीलकंठं सुतिष्ठन् विसृज्य शिष्यादीन्
 लिपठेत् अशक्तौ नमस्तुभ्यं विक्रपाक्ष इति श्लोकमपि पठेत् तत उच्छिष्टसन्निधा वासुत कुशत्रयां भूमिप्रोक्ष्य सतिलजले प्रोक्षितं स व्यंजनघ
 तमन्नमादाय अनग्निदग्धापठित्वा कुशेषपरिकुशदिना विकिरत् ततः आचम्य हरिस्सत्त्वा दक्षिणमुखी पिण्डस्थाने प्रादेशमात्रं परिमाय करि
 द्यतर्जन्यं गुण्ठयत्तत्तन्मूलाया दर्भं पिंडुत्स्यात् दुह्मिष्य दर्भं पिंडुलीमुत्तरतः स्त्रियेत् ततस्सत्रज्वलदंगं भ्रामयित्वा दक्षिणस्यां दिशि क्षियेत्
 ततस्सत्रच्छिन्नमूलकुशत्रयमास्तीर्ष्य प्राञ्जुषी देवताभ्य इत्यादित्रिः पठेत् ततो दक्षिणमुखी पुटके तिलजलंगंधपुष्पाणि कृत्वा पाणिना मो
 टकान्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रपते भुक्कर्मन् सांवत्सरिकैको द्विष्ट आह पिण्डस्थानेऽत्रावने निस्वतेनमः इतिकुशेषपरिअवने जनंदा
 द्यात् ततस्सिलजलबंजनमधुघृतयुतान्नेन पिंडं निर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य मोटकादीनि चादाय ॥ अद्यामुकगोत्रपते भुक्कर्मन्
 न्सांवत्सरिकैको द्विष्ट आह एष ते पिंडो नमः इत्यवने जर्न कुशेषमिवा मान्वा रथ्य दक्षिणपाणिना पिंडं दद्यात् ततो द्विष्टा च म्यहं स्मृत्वा ततः
 उत्तराभिमुखो भूय चासंनियम्य पतिं ध्यायती दक्षिणमुखी भवेत् ततो दत्तावशिष्टजलयुतमवने जन पात्रं मोटकादीनि चादाय ॥ अद्यामु
 कगोत्रपते भुक्कर्मन् सांवत्सरिकैको द्विष्ट आह पिंडे भ्रमस्यवने निस्वतेनमः इति प्रत्यवने जनं दद्यात् ततो नीवीं विसृज्य सा चम्य दक्षिणा
 मुखी वनेन पाणिना सूत्रमादाय दक्षिणेन पिंडो परिधत्वा ॥ अद्यामुकगोत्रपते भुक्कर्मन् सांवत्सरिकैको द्विष्ट आह पिण्डे एतते वासेन
 मः इति मोटकादिना सूत्रमुत्सृजित् ततः पिण्डे गंधादि दत्तं ततः शिवा आपः संत्विति जलं सौमनस्यमस्त्विति पुष्यम् असतं चारिष्टम
 स्त्विति तंडुलान्मोजनयान्ने प्रक्षिष्य मोटकादीत्यादाय ॥ अद्यामुकगोत्रस्य पत्सु सुकशर्मणः सांवत्सरिकैको द्विष्ट आह दत्तै तदन्नपाना

विक्रमस्य मुपतिष्ठतामित्यक्षयोदकं दद्यात् ततः पिंडो परिअघोरः पतिरसुइतिपूर्वांगं जलधागं दद्यात् ततः प्राङ्मुखी कृतं जलिः गोमंत्रो
 बर्देतामिसादिपठित्वा एतां सत्याः आशिवसंत्वित्याशिवः प्रार्थयेत् ततः पिंडो परिदक्षिणामुखी स पवित्रकुशत्रयं दक्षिणामुखी स पवित्रकुशत्रयं तदुप
 रिदक्षिणांगं जलधागं दद्यात् ततो नम्रीभूय पिंडमाघ्रायेत्यापयेत् पिंडाधारकुशानुलुमुकं च बहौ भिक्षियेत् ततोऽर्घ्यपात्रमुत्तानी कृत्य द
 क्षिणादानं अद्यामुकगोत्रस्य पत्न्युरमुकशर्मणः कृतैतत्सावत्सरिकैको द्विष्ट आइ प्रतिशार्थं रक्तिकापरिमितं रजतं च द्रवैवंतं यथा
 नामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातु महमुत्सजे ॥ इति दक्षिणां दद्यात् ततोऽभिरम्तामिति विसर्जनयुततः प्राङ्मुखी देवताभ्य इति
 त्रिःपठेत् ततो दक्षिणामुखी हस्ताभ्यां दीपं निर्वीच्य ततो हस्तौ पादौ मसाल्याचम्य प्रमादा लुर्वतामित्यादिपठित्वा आइ संपूर्णं कामत
 यां विष्णुस्मरेत् ततः आद्वीय वसु ब्राह्मणायार्थयेत् अंभसि वासियेत् तत इष्टैः सह भोजनम् एवमेव शस्त्रहृतादिनिमित्तकमादि
 नकृष्णचतुर्दश्यातिथौ आइ कर्तव्यम् सांवत्सरिकपदं तत्र न दातव्यं तद्यथा अद्य आश्विन कृष्णचतुर्दश्यातिथौ अमुकगोत्रस्य पत्न्यु
 रमुकशर्मण एको द्विष्ट आइ महं करिष्ये इति संकल्पः अद्यामुकगोत्रपतेऽमुकशर्मने को द्विष्ट आइ इदमासनं तेन मः इत्येवमादि
 नाः सनादिदानम् एवमेव सद्रुक्ते कौको द्विष्ट आइ प्रयोगः ॥ अथापात्रिकपार्वण आइ प्रयोगः ॥ अपरा ण्डे खतः सुक्ता द्विवासाः सु
 चिराचम्य बस्त्रादिनां वेष्टितं आइ देशमागच्छेत् ततः प्राङ्मुख उपविश्य सिद्धान्संभवे सिद्धमिति पाचिकां एष्टु अं अपवित्र इत्यादिप
 ठित्वा ओं पुण्डरीकाक्षः पुनात्विति कुशत्रयानीतजलेः आइ वसुनि सिंचेत् रक्षार्थं दीपं निधाय गौरसूर्पयै रवकीर्णं ओं नमो नमसि
 गोविंदपुराणपुस्तकम इदं आइ हृषीकेशरसत्वं सर्वतो दिशः प्राच्ये नमः अवाच्ये नमः प्रतीच्ये नमः उदीच्ये नमः यवपुष्यैः भूम्ये नमः

इतिभूमिःसंपूज्यपादयोःधःकुशत्रयंदत्त्वा ततःकुशत्रयतिलजलैःसंकल्पं कुर्यात् ॐ अद्यामुकमासीयामुकपक्षीयामुकतिशायमुक
 गोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहदृष्टप्रमातामहदृष्टप्रमातामहनाममुकामुकशर्मणाम
 यानकपार्वणश्राद्धमहंकरिष्ये ततो गायत्रीं विजिपित्वा ॐ देवताभ्य इत्यादि विजिपेत् तत उत एभिः सुखोदक्षिणोत्तरक्रमादासादितकुश
 त्रयात्सकासनद्वयं प्रथमं दक्षिणमासनं सयवमुत्सृजेत् ॐ अद्यामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहनाममुकामुकशर्मणां पार्वण
 श्राद्धसंवन्धिने विश्वेदेवा इदं मासनं चीनमः इतिकुशत्रययवजलैरुत्सृजेत् एवं ॐ अद्यामुकगोत्राणां मातामहप्रमातामहदृष्टप्रमाता
 महानाममुकामुकशर्मणां पार्वणश्राद्धसंविधिनो विश्वेदेवा इदं मासनं चीनम इत्यपरमुत्सृजेत् ततोऽप्यस्यं कृत्वा यातितवामजातु
 दक्षिणभिः सुखोद्विगुणमुकुशत्रयतिलजलान्यादाय पूर्वपश्चिमासादितमोटकरूपाणि षडासनानि तिलजलमोक्षितानि प्रत्ये
 कं पित्रादिभ्यः पश्चिमत आरभ्य उत्सृजेत् तत्र क्रमः ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरकुमशर्मणः पार्वणश्राद्धे इदं मासनं तैस्वधा एवम्
 पितामहप्रपितामहयोः ॐ अद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मणः पार्वणश्राद्धे इदं मासनं तैस्वधा एवमेव प्रमातामहदृष्टप्रमातामह
 येर्दद्यात् ततः संव्यं कृत्वा ॐ विश्वान्देवानहमावाहयिष्ये इत्युक्त्वा ॐ विश्वेदेवासऽआगतमृगुतामर्द्धमर्द्धं हवम् एदं वहिर्निषी
 दतेत्यादिना देवानावाह्य ॐ षड्वोसि यवयास्म द्वेषो यवप्राणतोरिति यवाञ्चिकीर्यं ॐ विश्वेदेवाः मृगुतेत्यादिजपेत् ॐ आगच्छं तुम
 हाभागविश्वेदेवामहावलाः ये यत्र योजिताः श्राद्धे सावधाना भवतुते इति श्लोकं च पठेत् ततोऽप्यस्यं कृत्वा दक्षिणभिः सुखः ॐ पितृवह
 मावाहयिष्ये इत्युक्त्वा ॐ उग्रान्त्स्वानिधीमद्युशन्तः समिधीमहि उग्रानुशन्तः प्रावह पितृवह विषेऽअसर्वे इत्यादिना पितृनावाह्य ॥

ॐ आपहताऽ असुरारक्षाऽ सिवेदिपदः इत्यादिनापात्रेषु तिलान्विकीर्य ॐ आपनुनः पितरः सोम्यासो गिप्रध्याताः पथिभिर्देवयानैः
 अस्मिन्पत्रे स्वधयामदंतोधिब्रुवन्तुतेवन्त्स्मा नित्यादिपठेत् ततः सव्यं कृत्वा देवाघर्षपात्रद्वये पवित्रे धत्वा अपसव्येन पित्राघर्षपा
 त्रेषु प्रसेकं पवित्रं धत्वा सव्येन देवाघर्षपात्रद्वये ॐ श्लोदेवीरभिरुपऽ आपोभवन्तु पीतये शंभ्यो रभिस्रवन्तुनः इत्यादिना जलं प्रक्षिप्य
 अपसव्येन पित्राघर्षपात्रद्वये नैवमंत्रेण जलं पितृतीर्थे निक्षिपेत् ततः सव्यं कृत्वा ॐ पवोसियवयास्म हेवोयवयारतीरिति
 देवाघर्षपात्रद्वये प्रसेकं यवान् प्रक्षिप्य अपसव्येन पित्राघर्षपात्रेषु प्रसेकम् ॐ तिलोसिसोमदैवत्येगोसवोदेवनिमित्तः प्रत्नमद्भिः
 एतः स्वधया पितृह्यैः कात्रीणाहिनः स्वाहा इतितिलान्प्रक्षिपेत् ततः सव्येन देवाघर्षपात्रद्वये तूष्णीमेव गंधपुष्पे प्रक्षिप्य अपसव्ये
 न पित्राघर्षपात्रेषु प्रक्षिपेत् ततः सव्यं कृत्वा एवं देवाघर्षपात्रवा महस्ते कृत्वा तत्र स्थितं पवित्रे देवभोजनपात्रे पूर्वाग्रं धत्वा तदुपरि कि
 चिदुदकांतरं दत्त्वा ॐ यादिव्या आपः पयसा संवभूवुर्या आन रिक्षा उत पार्थिवीर्यो हिरण्यवर्णो यज्ञियास्तान् आपः शिवाः स ॐ स्योना
 सुहवा भवंतु इति पठित्वा यवकुशजलान्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्राणां पितृपितामहानाममुकासुकशर्मणां पार्वणश्राद्ध
 संवधिनो विश्वे देवा एषंते हस्तार्घ्यो नमः इत्यार्घं ददुत्सृजेत् एवमेव मातामहादिदेवभ्योऽपि दद्यात् ततोऽप्यसमं कृत्वा पित्रघर्षपात्रं वा
 महस्ते कृत्वा पितृभोजनपात्रे दक्षिणाग्रं पवित्रे धत्वा तदुपरि किंचिदुदकांतरं दत्त्वा ॥ ॐ यादिव्या आपः पयसा संवभूवुर्या आन रिक्षा
 उत पार्थिवीर्यो हिरण्यवर्णो यज्ञियास्तान् आपः शिवाः स ॐ स्योना सुहवा भवंतु इति पठित्वा मोदकतिलजलान्यादाय ॐ अद्या
 मुकगोत्रपितरसुकशर्मण्यार्वणश्राद्ध एषंते हस्तार्घ्यः स्वधेति अर्घं ददुत्सृजेत् एवमेव पितामहादिपंचभ्यो दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा

आ० त्वापवित्रसहि तमवशिष्टजलयुतं देवार्घपात्रद्वयं पञ्चमं प्रत्येकं देवासनदक्षिणपार्श्वे ओं विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्या नमसीत्युक्ताऽस्ता
 वि० नमेव धारयेत् अपसव्यं कृत्वा किंचित् प्रपितामहार्घपात्रस्थितं पवित्रादीनि पितामहार्घपात्रैः कृत्वा तानि सर्वाणि पित्रर्घपात्रैः कृत्वा
 ६० त्वापित्रर्घपात्रं पितामहार्घपात्रोपरितदुभयं प्रपितामहार्घपात्रोपरि कृत्वा पितृवामपार्श्वे ओंपितृभ्यः स्या नमसीति मिलितान्येव
 तुलीकुर्यात् एवमेव मातामहार्घपात्राणि मेलयित्वा मातामहवामपार्श्वे ॥ ओं मातामहप्रमातामहद्वप्रमातामहेभ्यः स्या नम
 सीत्यर्घपात्राणि न्युलीकुर्यात् तथा स्थापितानि च तानि दक्षिणादानपर्यंतं नोद्धरेत् न चालयेत् ततः सव्यं कृत्वा गंधादिदत्त्वा यव
 कुशजलैः संकल्पकुर्यात् ओं अद्यामुकगोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणं पार्वणश्राद्धसंवंधिनो विश्वेदे
 वा एतानि गंधपुष्पभूपदीपतांबूलयशोपवीतवासंसिवोनम इति यथासंभवमुत्तरेजत् एवमेव मातामहादि देवेभ्योऽपि दद्या
 त् ततोऽपसव्यं कृत्वा गंधादिदत्त्वा मोढकतिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मणपार्वणश्राद्धएतानि गंधपुष्पभूप
 दीपतांबूलयशोपवीतवासंसिते स्वधेति पित्रे गंधादिदद्यात् एवमेव पितामहादिपंचभ्योऽपि दद्यात् ततो जलेन भोजनपात्रसहि
 तमासनवदृष्टित्वा गंडलानिकुर्यात् ततः श्राद्धदेयान्नाग्रभागमानीय सद्यंतं तत्सव्येनैव प्राड्मुखं पुटकादिस्थितजले आहुतिह
 यं शुभ्रयात् ओं अग्रेयकचवाहनयस्वाहा ओं सोमाय पितृमते स्वाहा ततो जलघृतसहितं तिलव्यं जनयुतमन्मयसव्येन ओं इ
 दमन्नमेतद्भूस्वामि पितृभ्यो नम इति दद्यात् ततो हुतशेषमन्नं किंचिद्विस्वयं न देवपात्रद्वये अपसव्येन पित्रादिपात्रेषु दत्त्वा
 पिण्डार्थं किंचिद्द्रवशेषयेत् तत उक्त एमन्नं सिद्धमामं वा पुरुषाहारसमं प्रत्येकपरिविष्य यथासंभवमुपकरणं जलं घृतं च त

ॐ इति चूंजधारस्त्रोष्ठीः ॐ ह्येणुषपाजद्रसाद्याचः पठित्वा भूमिं तिलैस्त्वकिरेत् ॐ उदीरतामवरः ॐ त्र्यणसः ॐ उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥
 वि० असुम्यः ईशुरवकाः ॐ अतस्तस्तेनोवतु पितरोहवेषु इत्यादिपितृमंत्रान् ॐ सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तं जपेत् ॐ आशुः शिशान इत्यादिक
 ६१ मप्रतिरथं अन्यानि च पवित्राणि जपेत् पुण्येतिहासं मंत्रादीनि च जपेत् ततः उच्छिष्टसन्निधा वास्तुत कुशत्रयं भूमिप्रोक्ष्य सर्वप्रका
 रमन्नमुद्धृत्य सतिलमेकीकृत्य ॐ अग्निदग्धाश्च ये जीवा ये प्रदग्धाः कुले मम भूमौ देते न रत्यनुत् ज्ञायंतु परंगच्छि मिति कुशोपर्यन्तमुत्स
 जेत् ततः सव्यं कृत्वा च मंत्रं हरिं स्रत्वा गायत्री मधुवातान् इत्येवं मधुम धुमध्वितिव जपेत् ततोऽपसव्यं कृत्वा पिण्डपातनार्थं निर्मितहस्त
 मान् चतुरंगुलोच्छ्रित् दक्षिणहस्तवपिण्डिका ह्रयमध्यस्थाने सव्यहस्तधं तोपरिभागे न दक्षिणहस्तधत मूलेन पवित्रेण ॐ अपहताः असुरा
 रसाथं श्वेदिषद इति मंत्रेण प्रादेश्मान् सुह्रिस्वेत् पवित्रं शशांशुं इति पितृतः उभयत्र ॐ ये रूपाणि प्रतिमुंचमानाः ॥ असुराः सन्तः
 स्वधया चरन्ति परापुरे निपुरे ये भरत्यग्निं शृङ्खो कान् अशुदात्समादिति मंत्रेण ज्वलदंगारं प्रत्येकं भ्रामयेत् अंगारं दक्षिणतो निदध्यात् ॥
 ततः ॐ य मूलसहस्रं दक्षिणं कुशत्रयं रेखायामास्तु यात् ततः सव्यं कृत्वा ॐ देवताभ्य इति त्रिजपेत् ततोऽपसव्यं कृत्वा पुटकवद्वे
 जलतिलगंधपुष्पाणि कृत्वा एकं पात्रं चामहसे कृत्वा मोढकतिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नृपार्वणश्राद्धपिण्डस्था ॥ १०
 नेऽत्रावेने निद्वते स्वधा इत्यास्तदूर्ध्वमूलेऽवने जने दद्यात् एवं पिता महाथापरयात्रमादाय कुशमधेतृतीयं यात्रमादाय प्रयिता महा
 यकुशगे दद्यात् एवमेव परपिण्डिकायामपि यात्राक्रमं कुशेश्वने जनादि दद्यात् ततः सव्यं जनतिलजलमध्वाज्यहुतशेषान्नेन षड्
 पिण्डान्निर्मोपमधुं घंताभ्यामभिघार्थं दद्यात् प्रथमं मोढकतिलजलपिण्डमादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नृपार्वणश्राद्धेष

तेपिण्डः स्वधा इति प्रथमावनेजनस्थानेपिण्डं दद्यात् एवं पितामहप्रपितामहयोः प्रत्येकं तत्तदवनेजनस्थानेपिण्डं दद्यात् एवमेव परपि
ण्डानपि द्वितीयपिण्डिकायां तत्तदवनेजनस्थानेमातामहादिभ्यो दद्यात् पिण्डदानं च सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन कार्यं मृततः प्रपि।
तामहा दूर्ध्वं त्रयाणालेपभागभुजात् सिमुद्दिश्य अंलेपभागभुजस्त्वय्यतु इति पठित्वा पित्रादिकपिण्डाधारकुशमूलेकरं प्रोक्ष्य सव्यं ह
त्वात्रिणाशं ततो हस्तिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमाहृषायध्वमितियठित्वा वामावर्तेनो
दङ्गुलीभूय प्रोक्तमनाः श्वासं नीयम्य ते नैव यथापणवर्तमानाः पितृन्नास्व रसूतीधायन् अमी मदन्नापितरे यथाभागमाहृषायिष
त इति जपेत् ततः पूर्वदत्तावशिष्टजलयुतमवनेजनपात्रमादाय ॐ अद्यामुक्तं गोत्रपितरसुकशर्मन् यावर्वाणश्राद्धे पिण्डेऽन्नमसव
नेनिष्कृते स्वधेति त्रयमपिण्डोपरि प्रसवनेजनं दद्यात् एवमेव प्रतद्ववनेजनपत्रैः पितामहादिभ्यस्तत्त्विडोपरि प्रसवनेजनं द
द्यात् ततो नीवी विस्रंस्य सव्येनाचम्य अपस्रव्यं कृत्वा वामेन पाणिना नीपदक्षिणकरे स्मृत्तं कृत्वा ॐ नैमोवः पितरो रसायनमोवः पि
तरः शोषायनमोवः पितरो जीवायनमोवः प्रितः स्वधैर्येनमोवः पितरो घोरायनमोवः पितरो मत्ववेनमोवः पितरः पितरो नमोवो गह्वान्तः
पितरो दत्तसतीवः पितरो देष्टा इति यठित्वा एतहः पितरो वास इत्सु स्त्राषट् सुपिण्डेषु स्त्राणिथत्वा मोटक तिलजलान्यादाय ॐ अद्या
मुक्तं गोत्रपितरसुकशर्मन् यावर्वाणश्राद्धे पिण्डे एतत्तेवासः स्वधेति स्मृत्तं मुक्तं जेत एवमपरपिण्डयंचकेषु तत्तन्नाम्नोत्सृजेत् ततो ग
धेषुष्मधूपदीपतांबूलानि प्रत्येकं पिण्डेषु दद्यात् तदः ॐ शिवा आपः सन्विति जलं सौमनस्यमस्त्विति सुध्वं ॐ अक्षतं चारि एमस्त्व
तितं डुलान्मया त्रैषु क्षियेत् ततो मोटक तिलजलान्यादाय ॐ अद्यामुक्तं गोत्रस्य पितुरसुकशर्मन् यः यावर्वाणश्राद्धे दत्तैतदन्नपान

दिवसस्यमस्त्रिस्तुत्सजेत्स्वमेवपितामहादीनांमध्यंतनात्रांप्रत्येकमुत्सजेत्ततःसंबंधंकात्वादक्षिणांदिशंपश्यन्सुमनाःपि
 वि० पि० उंअधोःपितरःसत्त्वितिपठन्पूर्वाग्रजलधारांदद्यात्ततःकृताजलिःप्राङ्मुखआशिवःप्रार्थयेत् गोत्रंनोवर्द्धतांदातारिणो
 भिवर्द्धतावेदाःसततिरेवचअर्द्धचनोमाव्यगमद्वहृदयंचनोसुअर्द्धचनोवहुभवेदतिथीश्चलभेमहियाचितारश्चनःसंतुमाचयाचि।
 प्रकंचनराःसत्याआशिषःसंतुतत्संबंधंकात्वापिडोपरिसयविचकुशानास्तोर्थेउंऊर्ज्ज्वहतीरमृत्तुःतस्ययःकीलालमयि
 तुतभस्वधस्यतर्ण्यतेमेपितृनिर्भेणसपयचित्रकुशेशेरिदक्षिणाग्रजलधारांदद्यात्ततःस्वस्थानस्थितानेवपिण्डानमीभूया
 द्रापेत्स्यापयेत्ततपिण्डाधारकुशानुत्सुकंघ्यंचवहोक्षियेतततःसंभेनदेवार्घ्यान्नद्वयंसंचाल्याःसंभेनपिन्नाद्यर्घ्यानाप्युत्ता
 नीक्षासंभेनकुशत्रययवजलैर्देवदक्षिणांदद्यात्उंअद्यामुकगोत्राणांषितमहमपितामहानाममुकानामुकशर्मणांपार्वणत्रा
 षसंबंधिनांविश्वेषांदेवानांकृतैतत्पार्वणत्राद्भ्रमतिष्ठार्थेहिरण्यमग्निदेवतंतयथानामगोत्रायब्राह्मणयदक्षिणादातुमहमुत्सजेत्एवं
 मातामहादिश्राद्धसंबंधिविश्वेदेवब्राह्मणायदक्षिणांदद्यात्ततोःपसंभेनमोटकतिलजलान्यादायपिन्नादिश्राद्धदक्षिणांदद्यात्
 उंअद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणःकृतैतत्पार्वणत्राद्भ्रमतिष्ठार्थमिदंजतंचंद्रदेवतंतयथानामगोत्रायब्राह्मणयदक्षिणादातुम
 हमुत्सजेत्एवंपितामहादिश्राद्धायवमपिदक्षिणांदद्यात्हिरण्यजतासंपतौयथासंभवमन्यदपिफलमूलादिकदक्षिणांदद्यात्॥
 उवाजेवजेवतवाजिनो नोधेधुंविप्राःअमृताःअमृताःपिवतमादायधंतज्ञायातयथिभिर्देवयानैरितिपित्रादीन्वि
 सर्जयेत् उंविश्वेदेवाःप्रीयंतामितिदेवविसर्जनम्ततःसंभेनदेवताभ्यःपितृभ्यश्चेतित्रिजंषेत्ततोःपसंभेनराक्षादीपंनिर्वाप्य॥

आ०
 वि०
 ६२

६३

सर्वं कृत्वा हसौ पादौ प्रसात्याचम्य डोमभादात्कुर्वतां कर्मप्रच्यवेताधरेषु पत्रस्मरणदेवतद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति यद्विष्णोः
संपूर्णं तार्थं विष्णुं स्मरेत् आर्दीपद्रुमाणि ब्राह्मणाण्यप्रतिप्रादयेत् तदभावे जले वा क्षिपेत् ततो वैश्वदेववलि कर्मणी कुर्यात् तदुक्तं स्या
हंतास्ताजले वा गौ कुर्यात् यंचालुहं मन्त्रमात् ब्रह्मा प्रजापतिर्गह्याः कश्यपो नु मतिस्तथा १॥ चतुर्थं तैजसं क्षिप्रं वैश्वदेववलि च
रेत् पर्जन्य आपः षष्ठि वीधातापि च विपूर्वगः २ चतुर्वायुः प्राच्यवाची प्रतीची चायुदोच्यपि ब्रह्मानरिस्तस्यैश्वर्यं विष्टे देवास्त
तः परं ३ विश्वेभूता उवाचापि भूतानां च पतिस्तथा अपसव्ये न सतिले पितृभ्यश्च स्वधानमः ४ सनकादिसप्तमर्त्येभ्यो हंतकरो
पवीतवान् पक्षे मते च सव्ये न जलं निर्णेज न नमः ५ दद्यात्काकाश्च चंडालाः पतिताः पापसं गिनः ततः कीटपतंगान्श्च गावः श्वानो ततः परं
ई चतुर्थं तालुयादाय नमो नानृकमतः पठेत् देवासनुष्याः पशवो वयांसि सिद्धाः सयस्ये रागं दैत्यसंधाः प्रेताः पिशाचास्तखः समस्ता ये च
न्मिच्छंति मया प्रदत्तं १ कीटाः पतंगस्तखश्च नृक्षा जले यत्ने ये क्रियंति जीवाः ते तपि मायां तु मया प्रदत्तं तेभ्यो विसृष्टं भुवि चानमेतत्
२ पिर्षलिकाः शिष्टपतंगकाद्या बुभुक्षिताः कर्मनिबंधवद्वाः प्रयातुते तत्स्त्रिमिदं मयानंतेभ्यो विसृष्टं सुखितो भवंतु ३ येषां न मातान
पितान् धूर्तान् न सिद्धि नोत्थानं न स्त्रि ४ प्रयेन्नं भुवि दत्तं ते चालुहं तस्मात्प्राप्तुद्विता भवंतु ५ शंखः सोमं च्यवति गोभ्यस्ततः श्वान
वितिष्ठभ्यः इंद्रो निवामसानाच शनकैर्निक्षिपेद्भुवि ततः ब्राह्मणान् भोजयेत् इति नैमित्तिकं आह वलिदानमिति यस्य सत्याचनानी
स्त्यस्यैपो यश्चक्रियादिषु न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदेत मच्युतम् ॥ इति पार्वण आह विधिः ॥ एष विधि रूपा गनवान् च भद्रपती
र्थं प्राप्ति नित्कादि आदिषु बोद्धव्यः तीर्थं प्राप्ति निर्मकादि आहैषां हनार्घाभाव इति विशेषः अथाभ्युदयिक आहम् तत्र म

श्रामंतनियतपूर्वकसोपातपूजाविधिः प्रातःकाले स्नातः कृतनित्यक्रियः कुण्ड्यफलके वा स्यापितरक्षिकासप्तदशतयेगणपतिसहितो
 व० मूर्तिः मृत्तिकायुगोश्रियंतदभावेतामपिरक्षिकायांपूजयेत् तत्रमातृश्रु गौरीपद्माशचीमेधासावित्रीविभयाजया देवसेनास्व
 धास्वीहामातरेलेकमातरः हृदिः पुष्टिसंथातु शिरात्सकुलदेवतेति तत्रक्रमः आचम्य प्राञ्जुखडपविश्य प्रथमरक्षिकामारभ्य
 क्रमेणगणेशं भिसिमैर्ज्यं सि यद्यासिं प्रसिमैधासिसावित्र्यसि विजयासिजयासि देवसेनासिस्वधासि स्वाहासिमातरः स्य
 लोकमार्गः सः सः सः पुष्टिसंथातु शिरसि मातकुलदेवतासि श्रीरसी लुक्ता ततोः सतानादाय पुनः प्रथमरक्षिकामारभ्य ओम्
 भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वः श
 विइहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ
 इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः
 वः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ
 स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ इहतिष्ठ ओम् भुवः स्वर्मेगापते इहागच्छ
 हागच्छ इहतिष्ठ गणपतिसहितावमातुः श्रियचप्रसेकमंकारव्याहतिपूर्वकमावाहस्यापयित्वा ओमनो जूतिशुषतामज्यस्य
 टहस्यतिर्यं चमि मन्तनेत्वरिष्टं जठं समिमदधातु विश्वे देवास इहमादयतामो प्रतिष्ठ इत्यसतान्विकीर्थे एकदेवप्रतिष्ठां कु
 र्यात् ततः पाद्यादियहीत्वा प्रथमं त आरभ्य एतानि पाद्याधीचमनीयसुनरचमनीयानि उंगणपतयेन मद्मनुलेपनम् ॥

अंगण पतयेनमः इमानिपुष्पाणि अंगणपतयेनमः इति त्रिः पूजयेत् एतानि गंधपुष्प धूपदीपतांबूलनैवेद्यानि अंगणपतयेनमः एव
 मेव अंगीर्येनमः ओं पद्मायै नमः ओं प्राच्ये नमः ओं मेधायै नमः ओं सावित्र्ये नमः ओं विजयायै नमः ओं जयायै नमः ओं देवसेनायै नमः ओं स्व
 धायै नमः ओं स्वाहायै नमः ओं मातायै नमः ओं लोकमातायै नमः ओं तुल्ये नमः ओं आत्मकुलदेवतायै नमः
 ओं श्रीयै नमः इति पाद्यादिभिः प्रत्येकं मर्चयेत् ततो गणपतिं श्रीसहिताः षोडशमातरः क्षमध्वमिति विसर्जनम् ओं श्रीर्मथिरमस्वे
 तिततो घृतेन भित्तौ पंचसप्तवारं स्वाउत्तरोत्तरं क्रमेण कुर्यात् तासु पलेन प्रतिच्छेदनेन मंत्रेण ओं वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः प
 वित्रमसि सहस्रधारम् देवस्त्वासविता पुनातु वसेत् पवित्रेण शतधारेण सुदुर्गाः कामधुसः इत्यनेन भित्तौ त्रिः पंचसप्तवाद्यतधारं
 दद्यात् ॥ अथाभुक्थिकं श्राद्धप्रयोगः ॥ तत्र दक्षिणोत्तरं क्रमेण द्वात्रिंशत्सु प्रत्येकमासादितद्रव्यं ज्वलितप्रदीपदेशमागत्या च
 र्वावस्थां प्रतिनिवाचस्येत् सुन्दरीकादं सुवात्वाभ्यंतरः सुविः ओं कुशिकासः पुनात्विति श्राद्धीयद्रव्याणि सिंचेत् कुशोदकेन
 ततः कुशयः श्रान्तपादाय ओं अद्योः कुशोः त्रिः पितृणां तद्दत्तपितामही प्रपितामहीनामसु कामुके देवीनां दीपुशीनां तथामुके गोत्रा
 णां पितृणां तद्दत्तपितामहं प्रपितामहानामसु कामुके शर्मणां दीपुखानां तद्दत्तपितामहं प्रपितामहं प्रमातामहं प्रमातामहं प्रमातामहानामसु
 कामुके शर्मणां दीपुखानां अमुके गोत्रस्यामुके स्मृतेर्व्यामुके कर्मनिमित्तकमाभ्युदयिकं श्राद्धं हंकारिष्ये इति संकल्पयेत्
 तत्रिगायत्रीं विजयेत्वा ओं देवताभ्यः पितृभ्यश्च मर्त्याभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यं मेव नमो नमः इति विजयेत् ॥

१०० अतः ॐ अद्यामुकगोत्राणां मातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकासुकदेवीनां दीमुखीनामाभ्युदयिक आह्वसं वंधिनो विश्वे देवा इ
 १०१ ॥ १ ॥ सिमेवोनमः ॥ इति कुशं च रूपं सपवित्रसपवमासनदक्षिणत आश्रित्स्त्रैत एवं यथोत्तरं ॐ अद्यामुकगोत्राणां पितृपितामहप्र
 १०२ ॥ २ ॥ पितृमहानाममुकासुकशर्मणां दीमुखीनां आभ्युदयिक आह्वसं वंधिनो विश्वे देवा इ द्मासनं वोनम ॐ अद्यामुकगोत्राणां
 १०३ ॥ ३ ॥ तामहप्रमातृमहदृष्टप्रमातामजातानां मुकासुकशर्मणां दीमुखीनामाभ्युदयिक आह्वसं वंधिनो विश्वे देवा इ द्मासनं वोनम ॥
 १०४ ॥ ४ ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रेण तस्मिन् मुकदेविनां दीमुखीनां आभ्युदयिक आह्व इ द्मासनं तेनमः एवं पितामहीप्रपितामहीभ्यामासनं दद्यात् ॐ
 १०५ ॥ ५ ॥ अद्यामुकगोत्रपितरं मुकशर्मणां दीमुखीनां आभ्युदयिक आह्व इ द्मासनं तेनमः एवं पितामहप्रपितामहं प्रपि ॐ अद्यामुकगोत्रमाता
 १०६ ॥ ६ ॥ महाभुक्शर्मणां दीमुखीनां आभ्युदयिक आह्व इ द्मासनं तेनमः एवं प्रमातामहदृष्टप्रमातामहयोरपितृत आवाहनम् ॐ विश्वान् दे
 १०७ ॥ ७ ॥ वानहमावाहपिव्ये इत्युक्त्वा ॐ विश्वे देवास आगतं शृणुताम इमं हवम् एवं हि निषीदत इत्यावाह्यं ॐ यवोसियवयासह
 १०८ ॥ ८ ॥ वोयवयागती रिति देवयात्रेयवान्विकीर्यं ॐ विश्वे देवाः शृणुते मर्हं हवम् मे ये अन्तरिक्षे यः उपद्य विश्वे यः अग्निजिह्वा इत वायज
 १०९ ॥ ९ ॥ त्रा असद्यास्मिन् वहिषिमादयध्वम् ॐ आगच्छं तु महाभाग विश्वे देवामहावलाः ये यत्र योजिताः प्राद्वे सवधाना भवंतु ते इ ॥ १०
 ११० ॥ १० ॥ त्ति पठेत् ॐ नादीमुखान् पितृ नहमव ह्यिष्ये इत्युक्त्वा ॐ उशन्तस्त्वानिधीमह्युशन्तः समधीमहि उशन्तु शतः आवह पितृ नहवि
 १११ ॥ ११ ॥ वेः अत वे इति पितृनावाह्यं ॐ अपहताः प्रसुरारसां सिवेदिषद इति मात्रादिपत्रेयवान्विकीर्यं ॐ आयन्तु नः पितरः सोम्या
 ११२ ॥ १२ ॥ सोमिष्याताः पथिभिर्देवयानैः अस्मिन्यज्ञे स्वधयामदन्नोधिभुवन्तु ते वन्त्वस्मानिति पठित्वा ततोऽर्घकरणं तत्र देवपूर्वकं

सर्वेषर्षपात्रेषु पवित्राणि कृत्वा ओं शन्नो देवीरभिष्टय आसो भवन्तु पीतये शंभ्योरभिलखन्तु न इति जलं क्षिपेत् ततो देवार्घपात्रेषु ओं यवो
क्षिपवयास्य ह्वे बोधवया एतीरिति यज्ञानक्षिपेत् मात्रादिपात्रेषु ओं यवोसिसोमदैवत्यो गोसवो देवनिर्मितः प्र त्वमद्भिः एतः युक्त्या न्नादी
मुखाह्नो कान् मीणाहिनः स्वाहेति मन्त्रेण यवान् क्षिपेत् ततः प्रत्येकं गंधपुष्पेत्कृष्णी क्षिपेत् ततः प्रथमदेवपात्रं वामहस्ते कृत्वा तत्र
स्यं प्रवित्रं भोजनपात्रे निधाय तदुपरि किञ्चिद्दुदकांतरं देत्वा ओं यादिव्या आपः पयसा संवभुवुर्यां ओं तारि द्याः उत पाथिवी र्म्यां हिरण्य
वर्णपद्मियास्तान् आपः शिवाः संश्रुस्योनाः सुहवा भवत्विति पठित्वा कुशत्रययवजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्राणां मात्पिताम
ही प्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनां नां दीमुखीनां आभ्युदयिकत्राह संवधि नो विश्वे देवा एष वो हस्ता र्घो नमः एवमेव पित्रादित्राह दे
वैभ्यो मातामहादिदेवैभ्यश्च हस्तार्घदद्यात् ततो मातुरर्घपात्रमादाय पूर्ववत्कृत्वा ओं यादिव्या इत्यादि पठित्वा कुशदीन्यादाय ओं अद्या
मुकगोत्रे पीतरमुकदेवि नां दीमुखि आभ्युदयिकत्राह एष ते इन्द्रा र्घो नमः एवं पितामही प्रपितामही र्ण्येदद्यात् ततः पित्राद्यर्घपा
त्रमादाय सर्वपूर्ववत्कृत्वा कुशदीन्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रमितरमुकशर्मन्नां दीमुखाम्भ्युदयिकत्राह एष ते हस्ता र्घो नमः एवमेव ।
पितामहादिपुंभ्यो हस्तार्घदद्यात् ततो शिशुजलपवित्रयुतं प्रथमं देवार्घपात्रमादाय ओं विश्वेभ्यो देवैभ्यः शान मसीति देवासन
दक्षिणभागेऽपानं स्थापयेत् एवमपरं देवार्घपात्रद्वयं तत्र दासनदक्षिणभागे उतानं स्थापयेत् ततः पितामही प्रपितामही पात्रद्वय
पुनरुपवित्रादिमन्त्रार्घपात्रे निधाय मात्रार्घपात्रं पितामहाद्यर्घपात्रोपरि तत्पितामहाद्यर्घपात्रोपरि घृत्वा दक्षिणकरणे दाया ओं मा
ह्वयं स्थानम्सि मात्रासंनवामभागे न्युञ्जी कुर्यात् एवमपि पित्राद्यर्घपात्राणां मेलनं कृत्वा पित्रासनवामभागे ओं पितृभ्यः स्थानमसीति

आ० अर्धपात्राणि शुभो कुर्वीत एवमेव माता महाद्यर्षया त्रीणां मिलनं कृत्वा माता महासुखं वा भोगेऽं माता महाप्रमाता महद्वृत्तमाता मह
 वि० अथ ममीति शुभो कुर्वीत ततो गंधादिदानं तत्र क्रमः ॐ अद्या मुक्तं गोत्राणां मातृपितामही प्रपितामहीतामसुकासुकदेवीनां ना
 ६५ दो सुखीनामाः प्रथमिकं प्राद्वसं धिनो ऋषिदेवा एता निगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांस्सिवो नमः एवं पित्रादिदेवेभ्यो मा
 ता महादिदेवैर्भक्ष्यं दद्यात् ततः ॐ अद्या मुक्तं गोत्रे मातासुकादेविनां दो सुखि आभ्युदयिकं प्राद्व एता निगंधपुष्पधूपदीपतांबूलसिंदूवा
 सांस्सिवो नमः एवं प्रपितामही प्रपितामहीभ्यान्निगंधादिदानं कृतं ॐ अद्या मुक्तं गोत्रे पितरसुकाशर्मनूनां दो सुखाः भ्युदयिकं प्राद्वि एता
 निगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांस्सिते नमः एवं पितृभ्योऽर्घ्यादिपंचभ्यो निगंधादिदानं कृतं ततो जलिनसर्वांसना निभोजन पात्र
 राहिता निवतु सोऽग्नं डलेन वैष्ठयेत् ततः सजले पुटकादौ हस्तेनैकैश्च तमन्त्रं ॐ अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा ॐ सोमाय पितृमते
 स्वाहा इत्याहुतिं हुं हुं हुं यात ततोऽयस्य कृत्वा दक्षिणा सुखः पातितवाम जानुर्मोदक तिलजलान्यादाप ॐ इदमन्नमेतद्द्रव्यामि
 पितृभ्यो नमः इति पूसायिने किंचिदन्नं दद्यात् ततः सव्यं कृत्वा प्राङ्मुखो विधातु शेषमन्नं देवपूर्वक पात्रेषु किंचिद्द्रव्यापिंडा
 र्थं किंचिदवशेषं यत् ततो न्यदन्नं यथासंभवं सर्वत्र परिबिष्य घृतं जलं च तत्रोपनीय पात्रमालभेत् तत्र क्रमः उत्तान पाणिभ्यां प्रथ
 मं देवपात्रं स्पृष्ट्वा ॐ षष्ठिवीते पात्रं दोषं पिधानं ब्राह्मणस्य सुखेऽं प्रमतेऽं अमृतं जुहोमि स्वाहा इति पठित्वा ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा
 निदधे पदम् समुहमस्मपां शुभेऽं कृष्णहव्यमिदं रक्षमदीपमिति पठित्वा ॐ इदं नमिस्यन्ते ॐ इमा आप इति जले ॐ इदं नमिज्यमि
 ति घृते ॐ इदं हवि रिति पुनरन्ने इति दक्षिणां गुणैः ॐ यवोसियवयास्महे षो यवया एतीरिति यवान् विकीर्यं कुशादीनां दया ॐ

अद्यामुक्तौत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुक्तौदेवीनांनदीमुखीनामाभ्युदयिकत्राहसंबंधिनोविश्वेदेवाद्दमनंसोपक
रणंवीनसभ्यैकमेवपात्रंभवतितद्वावमेनपाणिनायात्रमत्यजन्नेवोडंइदंविष्णुरित्यादिपठित्वायवप्रक्षेपंक्षत्वाकुशादीन्यादायपित्रा
द्युहनेखेनपित्रादिदेवेभ्योप्यन्तमुत्कृष्टैत्स्वमेवमातामहादिदेवेभ्यःभिन्नभिन्नपात्रपक्षेओंष्टथिवीतेपात्रमित्यादीनांसर्वेषामावृत्तिः
ततोमातृपात्रमुत्तानाभ्यामेवकराभ्यांस्पृष्ट्वाओंष्टथिवीतेपात्रमित्यादिइदंविष्णुरितिपठित्वाओंक्षाष्ठाकव्यमिदंरक्षमदीयंओंइदमन्
मित्यन्नेओंइमाआपइतिजलेओंइदमज्यमित्तिघकेओंइदंहविरितिपुनरनेदक्षिणकरंगुष्टगरोष्यओंअपहताअसुष्टा
स्त्रिवेदिषदइत्यन्तोपरियवान्विकीर्यंओंअद्यासुकुंगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुख्याभ्युदयिकत्राह्दमनंसोपकरणंतेनमःए
वपात्रालभनादिकंक्षत्वाप्रत्येकंपितामहीभ्यामपिदद्यात्स्वंपितृपात्रमालभ्यओंष्टथिवीतेपात्रमित्यादिपठित्वापूर्वं
वेत्सर्वंक्षत्वाओंअद्यासुकुंगोत्रपितरमुककर्मन्नांदीमुख्याभ्युदयिकत्राह्दमनंसोपकरणंतेनभद्रइतिपित्रेन्नमुत्सृजेत्एवपि
तामहीदिभ्यःपंचभ्योपिप्रत्येकमन्नुत्सृजेत्ततःप्रांजलिःओंअन्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्देवैस्तत्सर्वमच्छिद्रमस्त्वितिज
येत्दर्भेषूपविश्यगायत्रींत्रिजपित्वाः॥धुमधुमध्वितिर्जयेत्मधुवाताइत्यादिश्चंचजयेत्पितृमंत्रान्ओंभिरितामवरदूत्यादीन्
जयेत्अन्यानिषुपुरुषसूक्तादीनिपवित्रीणिजपेत्ततःप्रांगप्रकुशत्रयभूमावासीर्यजलेनमोक्ष्यजलमोक्षितंसयवघृतमन्त्रकु
शादिनाओंअनस्मिद्घायोजीवायेप्रदग्धाःकुलेममभूमौदत्तेनत्स्यंतुलज्ञायांतुपरांगतिमितिमंत्रेणकुशेषपरिअन्नंविकिरेत्॥
ततआचम्यहस्त्रिंशत्वांगायत्रींत्रिजपेत्चतुरस्रांपिण्डयोग्याभूमिंपरिस्त्रत्सुत्तरेत्क्रमेणस्थानत्रयेमादेशमात्रंपरिमायततः

प्रागग्रंरेवां देभीं जुली मूलेन उं अपहताऽअसुरा रक्षां सिवेदिषद दूतिरेखात्रपंकुर्यात्ततः प्रत्येकं रेखात्रयोपरि उं येरूपाणि प्र
 सिर्मुचमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति परापुगेनि पुमैये भरन्त्यग्निगृष्टा द्वौकान् प्रणुदात्वस्मादिति मंत्रेणं गारुत्रभ्रामयेत् तदु
 परिप्रत्येकं कुश्रुत्रयनास्तीर्य उं देवताभूमिः पितृभ्यश्च मज्ञयोगिभ्य एव च नमः स्वाहा ये स्वधा ये नित्यमेव नवीनमदृति त्रिजिपित्वा
 प्रत्येक मवनेजनं दद्यात् तत्रक्रमः कुञ्जलगंधपुष्पैर्न वसन्नाणि मूर्यित्वा यात्रमेकवामकरे कृत्वा कुशाक्षीत्यादाय उं अद्यासु
 क्रोत्रे मातरसुकदेविनां दीमुखि आसुदधिक आह पिण्डस्थानेनाऽवनेनि स्वतेनमः दूति सर्वदक्षिणभुशत्रयमूलेमात्रे वनेजन
 दद्यात् किञ्चित्तलमवशेषयेत् एवमेव षात्रांतरमादाय तं क्रुशमधेपितामहैऽवनेजनदद्यात् तत्कुशत्रयग्निप्रपिताम
 ह्यैऽवनेजनं दद्यात् ततश्चापरयात्रमादाय कुशादीश्चादाय उं अद्यासुक गोत्रपितरसुक शर्मनां दीसुखाभुदयिक आह पि
 ण्डस्थानेऽत्रावनेनि स्वतेनमः इति मध्यस्थितकुशत्रयमूलेभिः उं वनेजनं दद्यात् किञ्चित्तलमवशेषयेत् एवं तत्कुशत्रयमध्या
 य योः पितामहप्रपितामहयो एवनेजनं दद्यात् ततः सप्तयात्रमादाय कुशादीश्चादाय उं अद्यासुक गोत्रमातामहासुक शर्मनां दी
 सुखाभुदयिक आह पिण्डस्थानेऽत्रावनेनि स्वतेनम इत्यपरकुशत्रयमूलेमातामहायावनेजनं दद्यात् एवं प्रमातामहदृष्टप्रमा
 तामहयोरपित्तोयवदधिवदरघट्टमिश्चान्तेन पिण्डान् निर्माय एकं पिण्डं कुशादींश्चादाय उं अद्यासुक गोत्रे मातरसुक देविनां
 दीमुखि आभुदयिक आह एष पिण्डस्तेनमदृति तदवनेजनस्थाने पिण्डं दद्यात् एवमेव पितामहीमपितामहीभ्यास्वीयस्वीया
 वनेजनस्थाने पिण्डं दद्यात् ततश्च तुथ पिण्डमादाय उं अद्यासुक गोत्रपितरसुक शर्मनां दीसुखाभुदयिक आह एष ते पिण्डेनमः

एवं पितामहप्रपितामहयोः ततः। प्रमपिण्डमादाय अं अद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नादीमुखाभ्युदयिकआहृष्वते पिंडिनमः
 इत्सर्वे जनस्थानेषु पिण्डं दद्यात् एवमेव पितामहादिपंचभ्यस्तद्वेने जनस्थानेषु प्रत्येकं पंचपिण्डान् दद्यात् ततो दर्भमूलेक
 रं प्रोक्ष्याच्च मूर्ध्नि स्मृत्वा अं अत्र मातरो मादय ध्वं यथाभागमाहृषाय ध्वं मिति परि त्वा उदङ्मुखो भूयश्चासंनियम्यते नैव य।
 था सुखं परवर्तयन् अं अमीमदंतमातरो यथाभागमाहृषायिषते तिजयेत् एवमत्र पितरो मादय ध्वं यथाभागमाहृषाय ध्व
 मिति जस्रा उदङ्मुखो भूयश्चासंनियम्यते नैव यथा सुखं परवर्तयन् अमीमदंतैत्यादि जयेत् एवमेव मातामहादिपक्षे मंत्रज
 पः ततोऽवने जनावशिष्टजलेन प्रत्यवेने जनं दद्यात् तत्र क्रमः अं अद्यामुकगोत्रे मातरसुकदेविनां दीमुखाभ्युदयिक आहृ
 ष्वते प्रत्यवेने निश्चते नम इत्तित्पिण्डोपरि दद्यात् एवं पितामहीमपि तामहीभ्यां तथा अं अद्यामुकगोत्रपितरसुकशर्मन्नादीमुखा
 भ्युदयिक आहृष्वते प्रत्यवेने निश्चते नम इत्तित्पिण्डोपरि प्रसूत्रं जनं दद्यात् एवमेव तत्पिण्डोपरि पितामहादिपंचभ्यो दद्यात्
 ततो नीवीं विस्रंस्य हर्षिं स्मृत्वा सत्राण्याद् अं नमो वीमातरोऽस्माय नमो वीमातरः शोषाय नमो वीमातरो जीवावनमो वीमातरः स्व
 धायै नमो वीमातरो घोराय नमो वीमातरोऽन्यवे नमो वीमातरो मातरो नमो वीमातरो गृहान्को मातरो दत्तसतो वीमातरो देवा एते हो मातरो वा
 स इति मातृणां पिण्डत्रयोपरि स्मृत्वं दद्यात् तत अं नमो वीमातरोऽस्माय नमो वः पितरः शोषाय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधा
 ये नमो वः पितरो घोराय नमो वः पितरो मन्थवे नमो वः पितरः पितरो दत्तसतो वः पितरो देवेषु एतद्धः पितरो वास इ
 त्यनेन वित्रादिपिण्डेष्वपि प्रत्येकं स्मृत्वं दद्यात् ततः कुं शत्रयवजलान्यादाय अं अद्यामुकगोत्रे मातरसुकदेविनां दीमुखि आभ्युद

यिक आर्द्धे प्रिष्टं एततेवासो नम इति ह त्र सुत्त जेत् एवमेव पिता महा प्रापता महाभ्याम् उ अद्या मुक गोत्र पत सुक शर्मन्ना दी मुखा भुद
 यिक आर्द्धे पिष्टे एततेवासो नमः एवं पिता महादिपंच भ्यः स्रद्धं दद्यात् ततो गंध पुष्प धूप दीपतां वृलादिभिः प्रत्येकं पिण्डानभ्यर्च्य उं शिवा
 आपः संत्विति जलं उं सोम नमः स्विस्त्रिपुष्यं उं असतेनारिष्ठ मस्त्विति तंडलान् प्रत्येकं पात्रेषु निस्त्रिय कुशादीत्यादाय उं अद्या
 मुक गोत्राया मातुर मुक देवानां दीमुख्य आभुदयिक आर्द्धे इतैतदन्नपानादिभिः प्रीयतामित्यस्योदक मुक्तु जेत् एवं प्रितामहाः
 प्रपितामहाश्चोदकं दद्यात् तथाऽद्या मुक गोत्रस्य पितुर मुक शर्मणेनां दीमुख साभुदयिक आर्द्धे इतैतदन्नपानादिभिः प्रीय
 ताभितिपित्रे एवं पिता महादिपंच भ्योऽस्योदकं दद्यात् ततोऽं अघोरमातरः संत्विति मातृ पिण्ड त्रयोपरि पूर्वो ग्रांजलधारं दद्या
 त उं अघोरः पितरः संत्विति पित्रादि पिण्ड यद्गोपरि जलधारं दद्यात् तः उं गोत्रं नो ब्रह्मतां दातारो नो भिवर्द्धनां वेदाः संततिरेव च ब्रह्म
 च नो माव्यगम ब्रह्म देपंच नोस्तु अन्नं च नो बहु भवेदतिथीश्च लभे महि पाचितास्त्रनः संतु माचया त्रिभ्रकं च न एताः सत्या आशिषः
 संतु दसाशीः प्रार्थयेत् ततः सपवित्र कुशत्रयाणि प्रत्येकं मात्रादि पिण्ड त्रये मात्रा महादि पिंड त्रये च धत्वा उं ऊर्जे
 ब्रह्म नो भ्रमं तं घृतं पयः कीलालं परिस्रुतम् स्वधास्य तर्प्य तमे मातृरिति मात्रादि पिण्डोपरि दक्षिणा ग्रांजलधारं दद्यात् ततस्तथैव ॥ २०
 उं ऊर्जे वहनी रित्यादि पठित्वा पित्रादि पिण्ड षड्गोपरि जलधारं दद्यात् ततः पिण्डानां प्रायऽस्थाप्य पिण्डा धाः कुशाबुल्लु सुकं च वह्नौ स्त्रि
 येत् अर्घ्यपात्राण्युत्तानीकृत्य दक्षिणां दद्यात् दक्षिणा द्रव्यं च फलमुलेफलमुलं वा प्रत्येकं तत्रक्रमः उं अद्या मुक गोत्राणां मातृपिता
 मही प्रपितामहो नाम मुका मुक्रे वीनां दीमुखीनामाभुदयिक आर्द्धं संवंधिनां विश्वेषां देवानां कृतैतदाभुदयिक आर्द्धमतिशय

मिमे फलमूलेवनस्पतिदेवते यथा नाम गोत्रा यत्रास्य गायदक्षिणांदातु महसुत्सजे एवं पित्रादि आह्रसंवं धिविश्वेदेव आह्रदक्षिणां मा
 तामहादि आह्रसंवं धिविश्वे देषु आह्रदक्षिणां च दद्यात् ॐ अद्या मुकगोत्रा या मातुः मुकदेव्यानां दीमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिक आ
 ह्रप्रतिष्ठार्थमिमे फलमूलेवनस्पतिदेवते इत्यादि एवं पितामही प्रपितामही प्रपितामह्योरपि ॐ अद्या मुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणो नांदि सु।
 स्वसहृतेतदाभ्युदयिक आह्रप्रतिष्ठार्थमिमे फलमूलेवनस्पतिदेवतेत्यादि एवं पितामहादि आह्रदक्षिणां दद्यात् ततः ॐ वाजे वाजइत्या
 दिनामात्रादि विसर्जनम् ॐ विश्वे देवाः प्रीयंतामिति देव विसर्जनम् ततो देवताभ्य इति त्रिजपः दीपनिर्वोपणं आचमनं प्रमादात्पारः ॥
 आह्रीयवस्तुमतिपतिः इत्याभ्युदयिक आह्रपठतिः ॥ अथ नित्य आह्रप्रयोगः ॥ आचम्य उदङ्मुखोऽपविष्टः ॐ अपवित्रः पवित्रो वासु
 र्वीवस्यां गतौ पिबायः स्मरेत्पुंशुः ॐ पुंशुः ॥ अथ नित्य आह्रप्रयोगः ॥ आचम्य उदङ्मुखोऽपविष्टः ॐ अपवित्रः पवित्रो वासु
 सिंचेत् ततः कुशं यत्तिलजलान्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानाममुका मुकेशर्मणां मातामहप्रमातामहह
 ह्रप्रमातामहानाममुका मुकेशर्मणां नित्य आह्रमहं कर्षिष्ये इति संकल्पं कुर्यात् ततस्त्रिगोत्रीं जप्त्वा ॐ शिवतर्पिः पितृभ्यश्च महायो
 गिभ्य एव च नमः स्वाहाये स्वधाये नित्यं ॐ वनमो नमः इति त्रिजपेत् ततोऽपसव्यं कृत्वा पातितवामजानुर्भेदकतिलजलान्यादा
 य ॐ अद्या मुकगोत्रपितरमुकशर्मणः नित्य आह्रद्वन्द्वमस्रनं ते स्वधेति तिलजलमोक्षितं मोदकरूपमासुनं दक्षिणाग्रं पित्रे दद्या
 त् एवं मेव पितामहादिपंचभ्यः प्रत्येकमासनसुत्सजेत् ॐ अपहताः असुरा रक्षाः शिवेदिषद इति आह्रदेशे तिलान् विकी
 र्य ॐ आपंतुनः पितरः सोम्यासोऽग्निष्वाताः पथिभिर्देवयानैः असिन्यज्ञे स्वधामदंतो धिभ्रुवंतु ते वलस्मानिति जपेत् ॥

॥ ततः ॐ अद्यामुकं गौत्रपितरमुकशर्मन् नित्यप्राद्ध एतानि गंधयुष्पदीपतांबूलानिते स्वधा इति यथासंभवं पित्रे गंधादिदद्यात् ॥
 एवमेव पितामहादिभ्योऽयुक्तजेत् ततो जलेन मंडलं चतुर्दशं कृत्वा ऽन्नपरिवेषणं कुर्यात् ततो मधु इत्वा
 ॐ मधुषाता ऽन्नतापते मधुसुरं तिसिद्धवः माद्वीर्नः सं त्वेषधीः ॐ मधुनक्तमुतोषसो मधुमत्याथिर्वर्षः ॐ जः मधुचौरस्तु नः पि
 तामधुमानो वनस्यतिर्मधुमा ॥ १ ॥ अस्तसूर्यः माद्वीर्गो वो भवतु नः ॐ मधुमधुमध्वित्यभिमंत्रयेत् ततो लपान्नवस्तुभ्यामा
 धोमुखाभ्यां पाणिभ्यां स्थान् ॐ षथिवीते पात्रं चौरपिधान् ब्राह्मणस्य मुखे ॐ अमते ॐ प्रमत्तं जुहोमि स्वाहा ॐ इदं विष्णुर्विच
 क्रमे त्रैधा निदधे धदम् समूढमस्य पांशुः सुरे इति जज्ञा वामहस्तेनान्नपात्रमस्य जन् ॐ कृष्णकव्यमिन्द्रस्य मदि यमिति पठित्वा
 ॐ इदमन्नं ॐ इमा आपः ॐ इदमाज्यम् ॐ इदं हरिरित्यन्नजलघटेषु पुनरन्ने च दक्षिणां गुणं निकेश्य ॐ अपहताः ॐ असुराः ॐ
 शिवे दिषद् इत्यन्नोपरितिलान् प्रक्षिप्य मोटकादीत्यादाय ॐ अद्यामुकं गौत्रपितरमुकशर्मन् नित्यप्राद्ध इदमन्नं सोपकारणते
 स्वधा इति पित्रे नमुत्सृजेत् स्वंपितामहादिभ्यः पंचभ्योऽप्यन्नमुत्सृजेत् अन्नहीनं क्रियाहीनं च यद्भवेत् तत्तवमच्छि
 द्रमस्त्विति जपेत् ततो दर्भेषासीनः ततो गायत्रीम् मधुषाता इत्यादि च ॐ मधुमधुमध्विति च जपेत् ततः ॐ कृणुष्वयाजः प्र
 सितिनरर्थीयाहि एजेवामवा ॥ इभेन त्रिष्वीमनु प्रसिति नृणानो स्तासि विधरक्षसस्तपिष्ठे तव भ्रमास आशुयापतन्य
 तुस्य शधषताशो सुचानः तपूः ॐ व्यग्ने शुक्लापतज्ञानसंदि तो विसृजविषगुल्काः २ प्रतिस्य शो विसृत्ततूर्णितमो भवा पायुधि
 शोऽस्याः ३ इदं व्यः यो नो दूरे ॐ अघशठं सोमो ॥ १ ॥ प्रत्यग्ने मा किं ऐव्यथि एदधर्षीत् ३ उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्वन्यमिन्ना २ ॥ ॐ षता

तिमहेतयो नो गतिः० समिधानं प्रक्रीनीचातन्धस्थतसन्नुक्रमं ४ ऊर्ध्वं भवप्रतिविद्याद्यसदाविष्णुषु षडैवान्यने अवस्थिरात्
नुहिजातुजूनाञ्जामिवजामिम्रमडी हिशत्रुन् अग्नेष्टुतेजसासादयामिद्भित्तिरक्षोप्रीः ऋचः पठेत्ततस्मिलानभूमौ सिद्धाउंउदी
रतामिस्यादित्तरमंत्रान् सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तं उं आशुः शिशानहृत्यादिकमप्रतिरथम् अन्यानिपवित्राणियथाशक्तिजपेत्
॥ मस्तुभ्यं विरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय वै नमः इति पठेत्ततः उं अद्यामुकगोत्राणां पितृपितृपितृमहप्र
श्रितामहानाममुक्तामुकशर्मणांतयाः मुकगोत्राणां मातामहप्रमातामहदृष्टप्रमातामहानाममुकाशर्मणां हंतैतन्नित्यश्राद्ध
प्रतिशर्यमेककीर्त्तियीमूल्यकं रजतंचन्द्रदैवतं यथानामगोत्राय न्नाक्षणापदक्षिणां दातुमहसुस्तुजे इति मोदकादिनादक्षिणा
दद्यात् ततः सर्वं कृत्वा उं देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च नमः स्वाहाये स्वधायै नित्यमेव नमः इति त्रिः पठेत् उं प्रमादा
स्तुर्वतां कर्मप्रच्यविताधरेषु यत्स्मरणं देवतद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति पठित्वा विष्णुस्मरेत् नित्यश्राद्धीयमन्नं ब्राह्मणा
यप्रतिपादयेत् जले वा क्षिपेत् ॥ इति श्राद्धविवेके उत्तरक्रियापरिच्छेदः ॥ इति श्रीमहामहोपाध्याय श्रीरुद्रश्रुतश्राद्धविवेकः
समाप्तः ॥ सुभंभूयात् ॥ ॥ वाराणसीसंस्कृतस्य नियोगे नमयत्नतः ॥ काशीसंस्कृतसुद्रायामङ्कितोयं शिलासुरैः ॥ १ ॥ श्रीका
शीजीमिज्ञानवापीके पूर्वपादकपरश्रीविष्णुनाथजीके म्यस महाएजिबलालदुवेजीके मकानमं काशीसंस्कृतसुद्रायं त्रमेच्छपी
जिनकोलेनाहोयउनकोडुसकार्यके संपादक श्रीबाबूवारणसीप्रसादजीके पास याकचौरीगलीमेभाईप्रतापसिंहजीके
दुकानपरमिलैगी ॥ ॥ सन्धत १८३४ ॥ ५धिकजेष्टकृष्ण ५ शुक्रवार ॥ सन् १८७१ ॥ ईस्वी ० तारिख १ जून ॥ श्रीरक्त ॥

॥ अथश्राद्धविवेकस्यरूचीपत्रप्रारम्भः ॥

श्रा०	पु०	पं०	संगलाचरणं	पु०	पं०	पिंडचीरणेविधिः
वि०	१	१	श्राद्धस्वरूपभेदः	२	५	असंशोदकदानेषष्ठीपदस्यप्रामांवा
दृ०	१	५	पार्वणव्युत्पत्तिः	२	११	एवंदक्षिणाभ्युदयिकवाक्येनविवादः
	१	११	श्राद्धारंभेद्रव्यसंकेतः	२	१३	भूस्वाम्यन्नदानिदेवत्वेन
	१	३	तत्रविष्णुस्मरणं	२	८	नांदीमुखेऽस्यथसंकल्पः
	१	५	पितृभक्तौसंकल्पः	२	१२	नित्यश्राद्धेगोत्रोच्चारणम्
	१	८	सिद्धांतसंकल्पः	१	२	दक्षिणावश्यकत्वम्
	१	१३	गायत्रीजपः	१	३	अथनित्यश्राद्धविधिः
	१	३	जपविशेषः	१	७	यथाशक्तिदक्षिणादेया
	१	५	तत्रापिसंप्रदायभेदाः	१	७	तीर्थश्राद्धेतुविशेषविधिः
	१	५	पार्वणश्राद्धेआवाहंतं	१	१३	पितृभक्तिमतेतिलमात्रेणपिंडदानं
	१	५	वासुपुरणवाक्यप्रमाणं	२	७	तीर्थेपिंडदानंमशस्तं
	१	५	अर्घोत्सर्गः	२	७	तीर्थार्थौविशेषविधिः
	१	१२		२	११	

१०	ए० य० पं०	श्राद्धे निषिद्ध कुशाः	२ १८ १०	अथप्राद्धे हविर्द्रव्याणि	२ १८ १०	अथ पिंडविधिः	२ १८ १०
१०	२ १८ १०	श्राद्धे निषिद्ध तिलाः प्रशस्ताश्च	२ १८ ११	अथमांसानि	२ २४ २	अथ त्रिकाष्ठिका	२ २४ २
०	२ १८ ११	निषिद्ध जल	१ २० ५	अथमांसानि	२ २४ ४	जलादानक्रियादशमपुरुषस्य	२ २४ ४
	२ १८ १३	अर्घयानाणि	१ २० ८	अथमत्स्याः शाकाश्च	२ २४ १०	अथ पिंडदानं चित्त	२ २४ १०
	१ १८ १	निषिद्ध यानाणि	१ २० १२	अथ फलानि	२ २५ १	तिलांजलिः क्षेपणम्	२ २५ १
	१ १८ ३	गंधादिपंचक	२ २० १	अथ कंदः	२ २५ ११	सपिंडानां स्नानं तिलोदकं	२ २५ ११
	१ १८ ४	पुष्याणि	२ २० १२	व्यंजनसंस्कारद्रव्याणि	२ २५ १२	अथ दशगानविधिः	२ २५ १२
	१ १८ ६	निषिद्ध पुष्याणि	२ २१ ५	अथप्राद्धे निषिद्धाऽनिषिद्धानि	१ २६ १०	सन्निधादीनां नवपिंडान्दत्त्वाविधिः	१ २६ १०
	१ १८ ७	श्राद्धे धूपद्रव्याणि	२ २१ ११	इति श्रीप्रथमपरिच्छेदः समाप्तः	२ २६ २	अथास्थिसंघयः	२ २६ २
	१ १८ ८	निषिद्ध धूपाः	१ २३ २	अथधिकारिनिरूपणं द्वादशपुत्राः	२ २६ ८	अथप्रयोगः	२ २६ ८
	१ १८ १०	श्राद्धे वस्त्रदीपश्च	१ २३ ४	अथानधिकारिणः	१ २६ ९	पुत्रादीनां स्नानादि	१ २६ ९
	१ १८ १३	श्राद्धदेशे संनिधापनीयानि	१ २३ ८	अथोदकदानाद्यनर्हाः	१ २६ १०	दास्यशरीरालाभविधिः	१ २६ १०
	२ १८ १	श्राद्धदेशे अपसारणीयानि तांबू	१ २३ ८	अथप्रथमक्रिया	१ २६ १०	अस्थ्यस्ताभेपुसलदहनविधिः	१ २६ १०

२ २६ १०	पंचगव्यपानं च	२ ४६ ८	प्राहभोजने प्रायश्चित्तम्	२ ४६ ८	अथाभ्युदयिकश्राद्धप्रयोगः
२ २६ ११	इतिप्रथमक्रियापरिच्छिदोद्विती	१ ५० ६	अथवीशवाःसपिंडकर्तृकषोड	१ ६४ ७	अथनित्यश्राद्धप्रयोगः ॥
२ २६ १२	अथएकादशाहः	१ ५३ ४	अथतृतीयपरिच्छेदः॥	१ ६८ ६	इतिश्राद्धविवेकस्यसूचीपत्रं
२ २६ १३	अथदशोत्सर्गप्रयोगः	१ ५३ ५	अथापानकैकोद्विष्टश्राद्धं		समाप्तम् सम्यूर्णमस्तुभ
२ २६ १४	अथकपिलादानम्	२ ५५ ३	अथवैश्वदेववलिः		
२ २६ १५	अथैकादशाहश्राद्धप्रयोगः	२ ५५ ४	पितृव्यादिश्राद्धप्रयोगः		
२ २६ १६	अथाशौचद्वितीयदितेययाशक्ति	२ ५७ १०	अथमातृश्राद्धप्रयोगः		
२ २६ १७	अथान्नादककुंभदाने	२ ५७ १०	अथसूत्रीकर्तृकश्राद्धप्रयोगः		
२ २६ १८	अथद्वादशाहश्राद्धम्	१ ५८ १०	अथसूद्रकर्तृकश्राद्धप्रयोगः		
२ २६ १९	अथमासिकश्राद्धप्रयोगः	१ ५८ १०	अथपात्रिकपार्वणश्राद्धप्रयो		
२ ४१ १	त्रिपदासिआद्यवत्	१ ६३ २	वैश्वदेववलिप्रकारः		
२ ४१ २	अथसपिंडनश्राद्धप्रयोगः	१ ६३ १३	तीर्थश्राद्धम्		
२ ४६ १	सपिंडीकरणकोलव्यवस्था	१ ६३ १३	अथाभ्युदयिकश्राद्धं		

॥ इति श्राद्धविवेकः समाप्तः ॥

